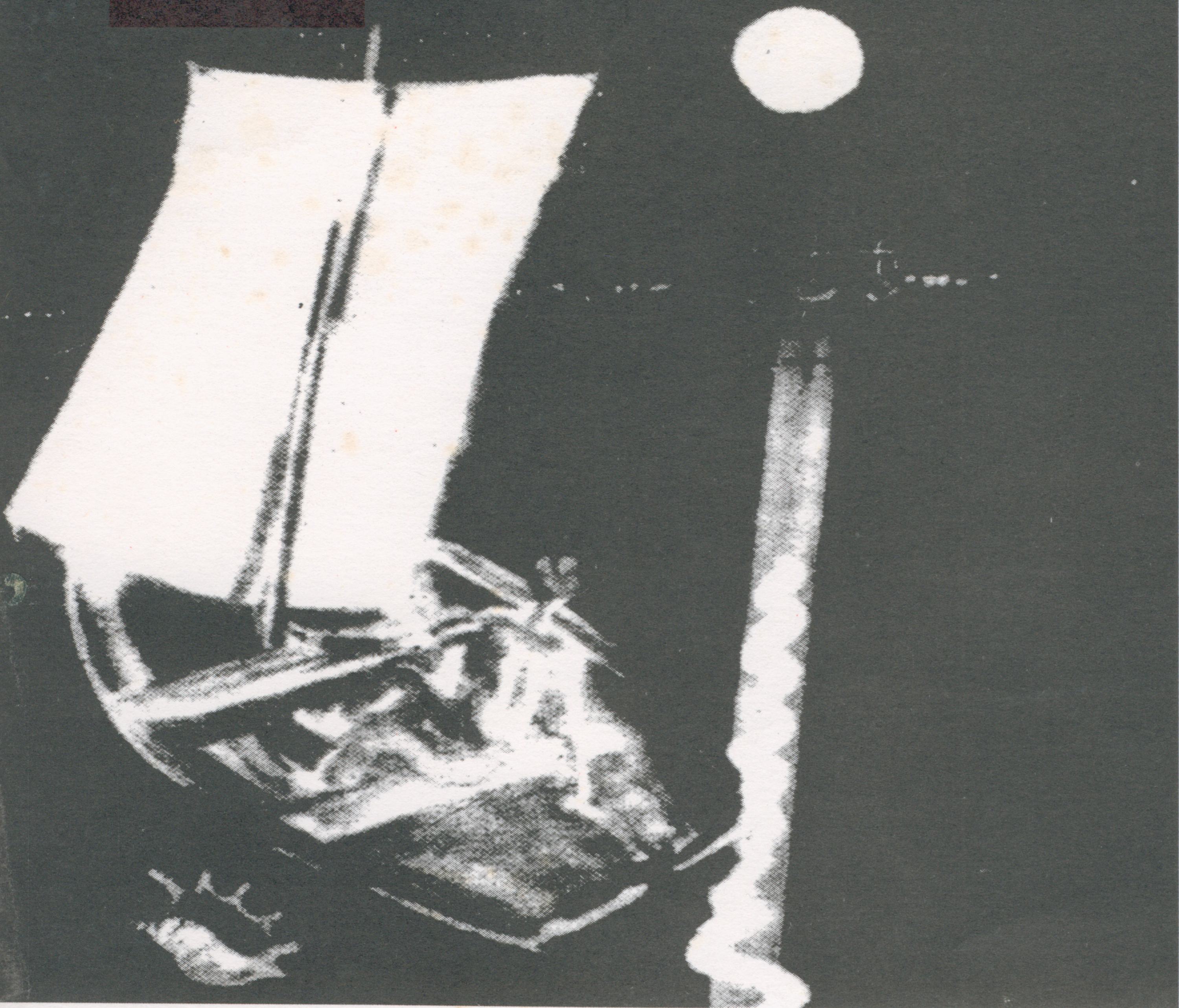
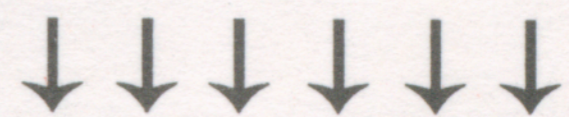

MAGAZIN

BIBLIOLOGIC

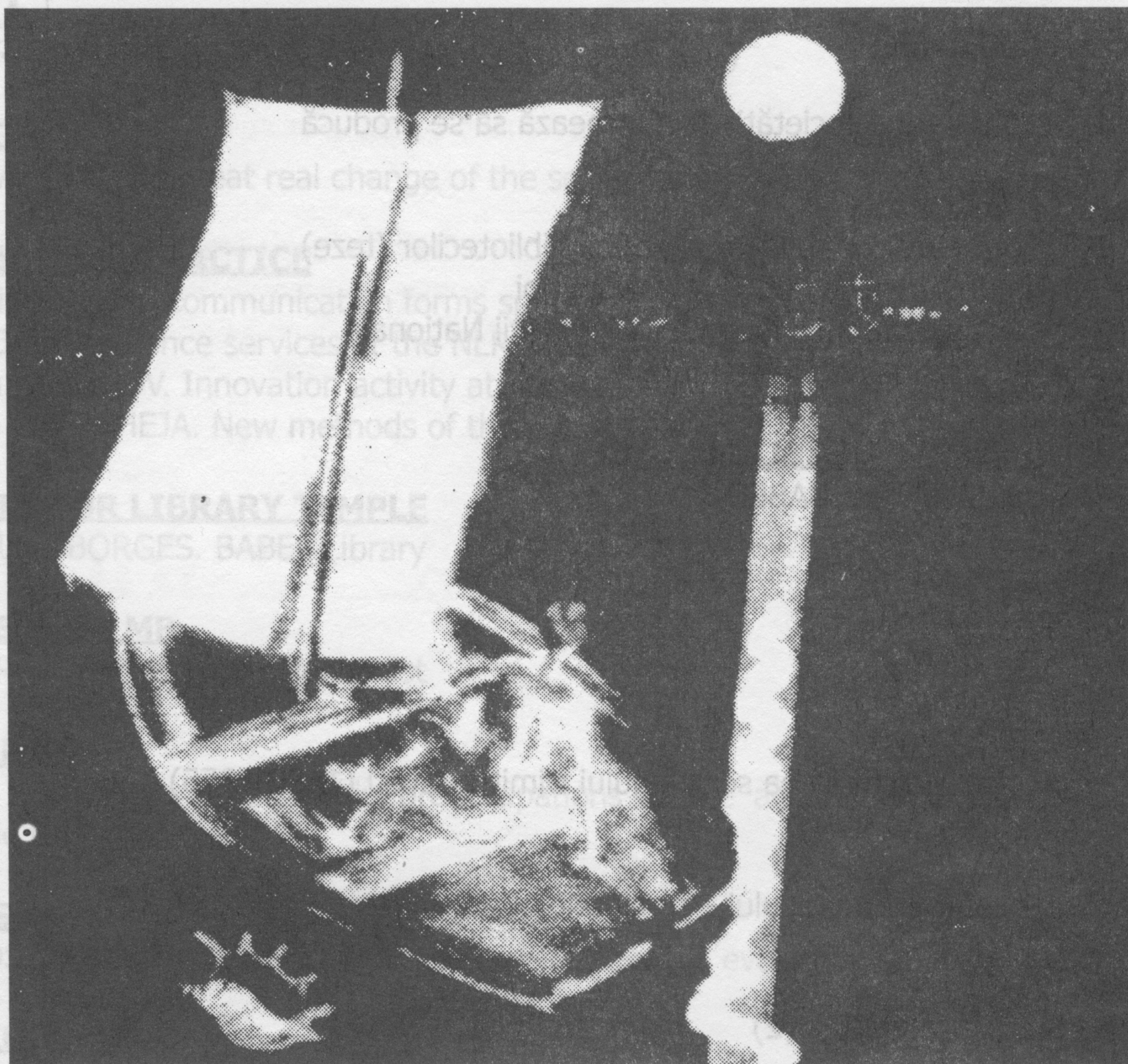

În acest număr:

Horia Roman PATAPIEVICI
S.P. CAPIȚA
Ecaterina TOMA
Lucia BAI
Viorica ANTONOV
Dorina CHERCHEJA

Vasile SECRIERU
Vera OSOIANU
Alexe RĂU
Mihai CIMPOI
Lidia CODREANCA
Iurie COLESNIC
Gheorghe VRABIE
Tony MEDINA
Jorge Luis BORGES
Aliona MANDEA

Serie nouă

Editori:

Biblioteca Națională
Asociația Bibliotecarilor
Societatea Bibliophililor

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef:

Alexe Rău

Vera Osoianu (redactor-șef adjuncț), Iurie Colesnic,
Pavel Balmuș, Ecaterina Toma (secretar de redacție),
Dragoș Popa-Miu, Nina Negru, Angela Drăgănel,
Veronica Pelin, Natalia Cheradi,
Eugenia Bejan, Ludmila Corghenci
Lector: Nelî Canțer

Procesare Computer: Oxana Plugaru
com. nr.3, Imprimeria B.N.R.M.

Acest număr este ilustrat cu grafica de carte a lui Gheorghe Vrabie

CUPRINS

AGORA

Horia Roman PATAPIEVICI. Lectura postmodernă (1)

5

INVITATUL REVISTEI MB

S.P. CAPIȚA

Adevărata mare schimbare a societății abia urmează să se producă

9

TEORIE ȘI PRACTICĂ

Ecaterina TOMA. Forme de comunicare specifice bibliotecilor (teze)

Lucia BAI. Serviciile de referințe la BNRM: viziuni noi

Viorica ANTONOV. Activitatea inovațională a Bibliotecii Naționale

Dorina CHERCHEJA. Metode noi de restaurare

13

PIETRE PENTRU TEMPLUL BIBLIOLOGIEI

Jorge Luis BORGES. Biblioteca BABEL

21

GALERIA MB

Alexe RĂU. Borges bibliosoful

25

REMEMBER

Vasile SECRIERU

Preocupări bibliologice în activitatea sociologului Dimitrie Gusti (1880-1955)

31

ATLAS

Vera OSOIANU. Biblioteca Congresului – o minune în devenire

35

BIBLIOSOFIE

Alexe RĂU. ALEPH în fața oglinzii (2)

43

ANIVERSĂRI CULTURALE

Dimitrie CANTEMIR - 330

Mihai CIMPOI. Dimitrie Cantemir și „lavirintul” baroc

Lidia CODREANCA. Scripta manent... (la aniversarea lui Aureliu BUSUIOC)

File pentru o enciclopedie națională (de Iurie COLESNIC)

47

GRAFICA DE CARTE

Gheorghe VRABIE. Arta graficii de carte din Republica Moldova

în a doua jumătate a sec. al XX-lea

55

TIVOLI

Tony MEDINA. „De ce trebuie să fiu mereu perfect?”

59

UNIVERSUL LECTURII

Jorge Luis BORGES. Prietenul Don Quijote

61

BIBLIOPSIHOLOGIE

Aliona MANDEA. Imaginea bibliotecii și a bibliotecarului în relațiile cu publicul

67

CLIO ȘI BYBLON

Vasile SECRIERU

Aspecte privind presa bisericească în Basarabia (1918-1940)

69

SUMMARY

AGORA

Horia Roman PATAPIEVICI. The postmodern reading (1)

5

OUR GUEST

S. P. CAPIȚA. The great real change of the society is just going to take place

9

THEORY AND PRACTICE

Ecaterina TOMA. Communication forms specific to libraries (thesis)

Lucia BAI. Reference services at the NLRM: new visions

Viorica ANTONOV. Innovation activity at the National Library

Dorina CHERCHEJA. New methods of the restoration

13

STONES FOR LIBRARY TEMPLE

Jorge Luis BORGES. BABEL Library

21

GALLERY OF MB

Alexe RĂU. Borges - a bibliosophist

25

REMEMBER

Vasile SECRIERU. Librarianship preoccupations in the activity of the sociologist

Dimitrie Gusti (1880-1955)

31

ATLAS

Vera OSOIANU. The Library of Congress – a miracle in evolution

35

BIBLIOSOPHY

Alexe RĂU. ALEPH in front of the mirror (2)

43

CULTURAL ANIVERSERIES

Dimitrie CANTEMIR - 330

Mihai CIMPOI. Dimitrie Cantemir and the baroque „lavirint”

Lidia CODREANCA. Scripta manent...

Leafs for a national encyclopaedia (by Iurie COLESNIC)

47

BOOK GRAPHICS

Gheorghe VRABIE. Book graphics in the Republic of Moldova in the second half of the 20th century

55

TIVOLI

Tony MEDINA. „Why do I need always to be perfect?”

59

READING'S UNIVERS

Jorge Luis BORGES. Don Quijote's friend

61

BIBLIOPSIHOLOGY

Aliona MANDEA.

The image of the library and librarian in the relations with the public

67

CLIO AND BYBLON

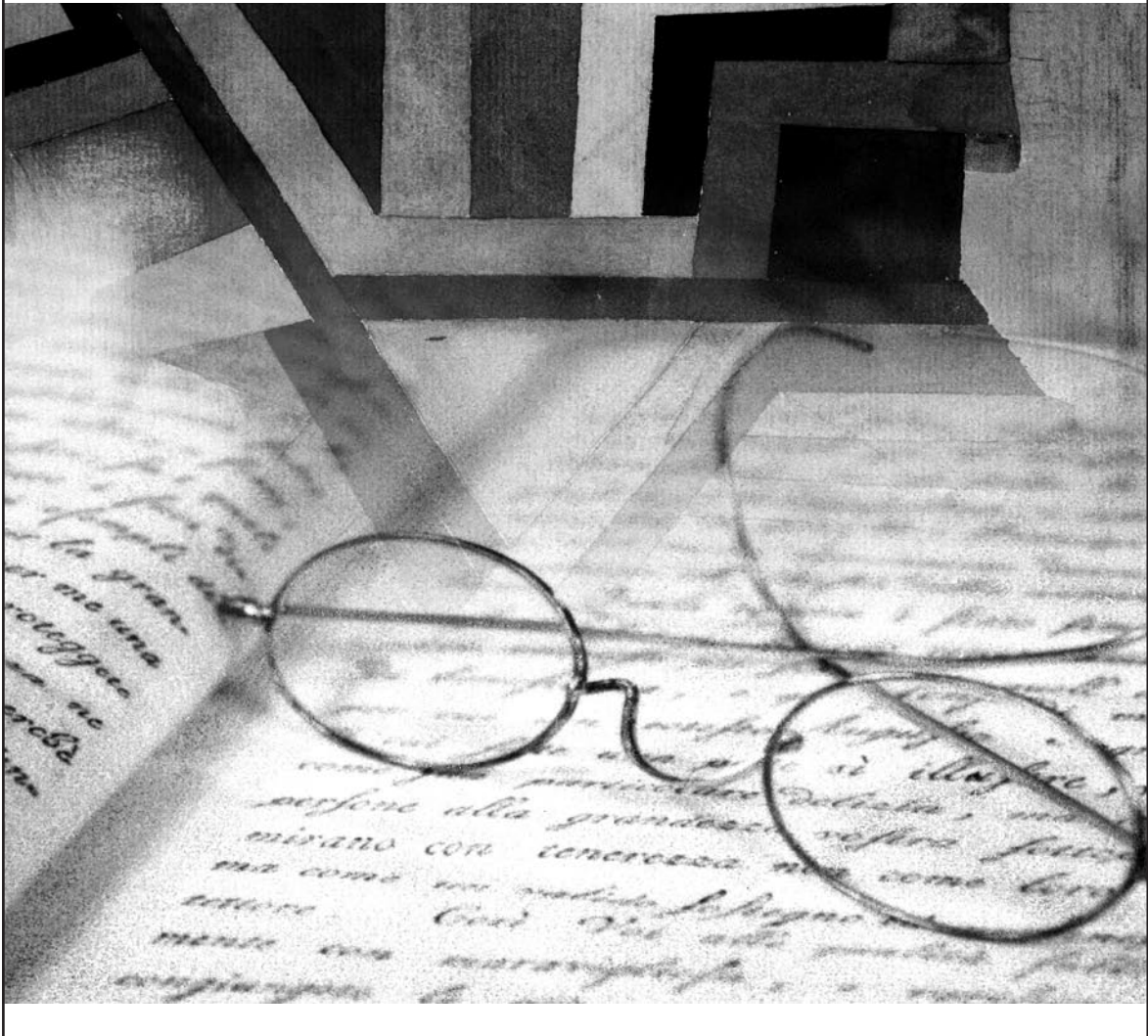
Vasile SECRIERU. Aspects regarding to the clerical press in Basarabia (1918-1940)

69

СОДЕРЖАНИЕ

АГОРА Хория Роман ПАТАПИЕВИЧ. Постмодернистское чтение (1)	5
НАШ ГОСТЬ С.П. КАПИЦА. Большой, настоящей перестройке общества только предстоит свершиться	9
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА Екатерина ТОМА. Формы общения специфические библиотекам (тезисы) Лучия БАЙ. Библиографические услуги в НБРМ: новые концепции Виорика АНТОНОВ. Инновационная деятельность Национальной Библиотеки Дорина КЕРКЕЖА. Новые методы реставрации	13
КАМНИ ДЛЯ ХРАМА БИБЛИОЛОГИИ Хорхе Луис БОРХЕС. Вавилонская библиотека	21
ГАЛЕРЕЯ МБ Алексе РЭУ. Борхес библиософ	25
РЕМЕМБЕР Василе СЕКРИЕРУ. Библиология в деятельности социолога Дмитрия Густы (1880-1955)	31
АТЛАС Вера ОСОЯНУ. Библиотека Конгресса – явление чуда	35
БИБЛИОСОФИЯ Алексе РЭУ. АЛЕФ перед зеркалом (2)	43
ЮБИЛЕИ Дмитрий КАНТЕМИР – 330 Михай ЧИМПОЙ. Дмитрий Кантемир и барокский „lavirint” Лидия КОДРЯНКА. Scripta manent... (к юбилею А. Бусуека) Страницы для национальной энциклопедии (Юрия КОЛЕСНИКА)	47
КНИЖНАЯ ГРАФИКА Георге ВРАБИЕ. Искусство книжной графики в Республике Молдова во второй половине XX века	55
ТИВОЛИ Тони МЕДИНА. «Почему я должен быть всегда совершенен?»	59
В МИРЕ ЧТЕНИЯ Хорхе Луис БОРХЕС. Друг Дон Кихот	61
БИБЛИОПСИХОЛОГИЯ Алена МАНДЯ. Имидж библиотеки и библиотекаря в отношениях с публикой	67
КЛИО И БИБЛОН Василе СЕКРИЕРУ. Аспекты церковной прессы в Бессарабии (1918-1940)	69

Agora

LECTURA POSTMODERNĂ (1)

DISCERNĂMÂNT, SPIRIT FALS ȘI ERUDIȚIE RECENTĂ. Aparent, nimic nu este mai admirabil decât cititul. Orice educator responsabil îl recomandă. De aceea, îndemnul de a citi – oricât, orice, oriunde și în orice fel – pare a fi mult mai rațional decât îndemnul de a scrie orice, îndemn lansat la mijlocul secolului al XIX-lea de Ion Heliade Rădulescu, pentru a stimula cultura română. Din îndemnul de a scrie orice și oricum a ieșit cultura noastră modernă, despre care I. P. Culianu scria în 1982 că, privită fără speranță teologală, „se reduce la nimic”¹. Ce a ieșit din pletorica exortatie de a citi *tot și oricum*? A spus-o Schopenhauer, despre foarte mulți învățați: „s-au tâmpit de citit”². A întărit-o și Nietzsche, cu privire la publicul larg: „încă un secol de cititori și spiritul însuși se va împuti”³. Ei bine, secolul a trecut. Cam tot atunci când Culianu evalua, pe cazul românesc, rezultatele culturii bazate pe scrisul *oricum*, deveniseră evidente și în cultura mai mare impasurile spre care te împinge cititul *lipsit de măsură*. Aceste impasuri, de la apologeții lor, au primit numele recesiv și banal de postmodernism.

Dacă definim postmodernismul ca fiind arta de a citi texte clasice în cheie improprie, atunci înțelegem că postmodernismul filozofic este o subclasă deviantă a tradiției hermeneutice. De exemplu, postmodern este cel care crede cu toată convingerea (dar nu perfect inocent) că a citi în cheie homosexuală versul lui Wordsworth „*a poet could not be gay*” nu este un act de prostie, ci unul de „deschidere”, de „situational awareness”, „de interpretare ironică”. Teoria textului lipsit de autor nu este decât legitimarea cititului alandala – filozofic vorbind, este justificarea *ex post facto* a gustului pentru hermeneutica în cheie arbitrară. Or, dacă ne amintim că, originar, hermeneutica fusese o tehnică canonică de citire a textelor sacre, apare limpede contextul polemic și sacrileg al unei concepții despre sens care, prin eliminarea *și* a autorului (ultima *urmă* a Creatorului), desăvârșește, în lumea textelor inventate, procesul pe care îl declanșase Laplace cu refuzul de a se mai sluji de „ipoteza Dumnezeu”, în explicarea lumii „textelor” *create* (natura, cosmosul). Adepți ori adversari ai postmodernismului, noi toți suntem azi practicanții săi involuntari, atât în ce privește presupuziția sa teologică centrală (în orice domeniu *serios* de cercetare, inclusiv teologia, evacuarea lui Dumnezeu din orice considerație științifică este obligatorie), cât și în ce privește paradigma cititului în cheie improprie. Întrebat cândva *cât și ce* citește, Truman Capote a spus că *mult* – citește orice, oricând, în toate felurile: citește *toate* inscripțiile de pe ambalaje. Informația furnizată involuntar de interviu, orice am crede despre „intelectualitatea” lui Capote, este enormă. Nu vreau să spun, firește,

că Truman Capote era un postmodern. Vreau doar să sugerez că atitudinea postmodernă față de viață nu este apanajul sectar al unui simplu curent filozofic ori literar. Este, asemeni nihilismului pe care îl anunța Nietzsche⁴ – „*Povestea mea este istoria următoarelor două veacuri. Eu zugrăvesc ceea ce va să vină, ceea ce nu se mai poate petrece altfel: instaurarea nihilismului*” – , destinul incontornabil al lumii noastre. Postmodernismul este triumfătoare conștiință de sine a *acelui* nihilism.

Acesta este singurul cadru în care poate fi înțeleasă adecvat noua restrângere a spiritului de discernământ, care îmi pare a caracteriza schimbarea *recentă* de orientare în erudiția oricărui domeniu. Iată despre ce este vorba. A existat un timp în care era important ca, prin cărțile tale, să străpungi banalitatea, să treci *dincolo*. Nu era important că ești profesor de universitate – *Herr Professor* –, trebuia să fii un creator. Altfel spus: prin cărțile tale nu era suficient să te confirmi *qua* erudit, trebuia să te depășești, *qua* creator. Dacă doreai cu adevărat să contezi în lumea culturii, care înainte de epoca noastră postmodernă mai era încă o lume a spiritului, trebuia să te depășești, nu să te confirmi, conformându-te. Unul din criteriile importante de evaluare a valorii cărții scrise de tine era tocmai capacitatea ei de a sparge, prin sugestii noi, prin interpretări îndrăznețe, cadrul deja stabilit al cercetării. Astăzi, prin ceea ce am putea numi extrema secularizare a studiilor s-a ajuns la o perfectă imanență a cercetării. Deoarece a fi postmodern înseamnă a împinge suspiciunea față de sens până la ne-rezonabil – adică până la a admite că discernământul și bunul simț trebuie, amândouă, sistematic eliminate din orice act de interpretare, în favoarea tehnicilor impersonale de combinare și evaluare –, orice relief al viziunii e forțat de „etica cercetării studioase” să intre în orizontală. Altfel spus, argumentelor nu li se mai permite să se revendice din viziuni sau să invoce experiențe nemijlocite ale gândirii, ci trebuie să poată dovedi că depind numai de identificarea *corectă* a anumitor presupuziții până atunci ascunse ori de aplicarea logică a unei mașini de extras consecințe (din texte deja date). Prin conivența profundă realizată azi între ascetismul aseptice al pozitivismului și superficialitatea desfrânată a relativismului postmodern, suspiciunea față de erudiția bazată pe viziune a devenit un criteriu de respectabilitate al oricărei discipline academice. Firește, cum se întâmplă adesea, rădăcinile sunt mult mai vechi. Un caz tipic pentru ceea ce vreau să spun aici este receptarea erudită a capodoperei lui Marc Bloch, *Les rois thaumaturges*, apărută în 1924. Prin îndrăzneala viziunii, lucrarea a stârnit, din partea *cătorva* oameni remarcabili, reacții de entuziasm aprobare. Dar, tocmai *datorită* îndrăznelii viziunii, reacția confrăților de disciplină de stricte observanță a fost, cum consemna malițios Jacques Le Goff în prefața ediției din 1983,⁵ de *neliniște* în fața „bizareriei” subiectului, neliniște calmată doar de încadrarea lui Bloch în canoanele *cantitative* stricte ale erudiției academice respectabile. Suspectată din cauza viziunii, cartea lui Bloch a putut fi „acceptată” datorită cantității citatelor. Valoarea intelectuală care

are ca etalon nu gândul, ci statistica citatelor – aceasta este marca noii restrângeri a spiritului de discernământ din lumea academică de azi, pe care o numesc erudiție recentă.

Deosebirea dintre filozofiile construite prin *consistența cantitativă și orizontală a propozițiilor*, paratactic adunate laolaltă, și cele construite prin *supunerea elementelor constitutive la unitatea unei viziuni* care transcende logica de înșiruire locală a propozițiilor a fost foarte bine descrisă de Schopenhauer într-un fragment referitor la propria sa filozofie din *Parerga und Paralipomena* (vol. I, partea I-a).⁶ Este asemeni deosebirii dintre o „mașinărie” și un „organism viu”, dintre o „punere laolaltă a conceptelor” și o „viziune intuitivă”, deoarece la adevărata filozofie nu se poate ajunge „prin încercări de combinare a cuvintelor”, ci numai pornind de la o „viziune intuitivă a lumii”.⁷ Am putea reformula argumentul său astfel. Există argumente orizontale, bazate pe consecvența mecanică a înlănțuirii, și argumente verticale, bazate pe conformitatea acestora cu o viziune care le domină și de la care își extrag toată consistența. De o parte, avem coerența care rezultă din unitatea unei viziuni, dezvoltată în propoziții enunțiative; de cealaltă, avem coerența de tip logic a unor propoziții care au fost deduse silogistic din altele, considerate a fi primitive. Prima coerență este a unității viziunii: coerența dintre propozițiile derivate ține de înrudire, de spiritul întregului din care ele sunt parte. Al doilea tip de coerență ține de unitatea sistemului axiomatic: coerența dintre propozițiile derivate ține de noncontradicția logică; în rest, ele sunt stilistic străine. Potrivit acestei taxonomii, erudiția poate fi de două feluri: tradițională, când e subordonată exigențelor viziunii și rolul ei este de a sluji gândul pus în joc; recentă, când e dominată de spiritul combinațiilor și permutărilor și când rolul ei pare a fi mai degrabă acela de a invalida absolutul vreunui gând, decât acela de a sluji identificarea vreunuia.

Cred că între viziune și permutări se epuizează toate posibilitățile erudiției. Concis spus, erudiția tradițională căuta să sprijine viziunea. Erudiția recentă se străduiește să o facă inutilă. Erudiția tradițională credea că scopul invocării textelor era dobândirea unei viziuni care să le „depășească” în mod definitiv, conservându-le integral (cuvântul-cheie este operatorul epistemologic exprimat de Hegel prin substantivele *Aufhebung*, *Aufheben* și prin verbul *aufheben*): această „depășire” a textului era numită *adevărul* textului. Erudiția recentă consideră că scopul invocării textelor este eliminarea tuturor gândurilor care nu au o corespondență punctuală cu litera textului, potrivit principiului normativ stabilit de Derrida – „il n’y a pas de hors-texte”. Eliminarea prin texte a ceea ce, în text, depășește textul, este numit, de către erudiția recentă, adevăr. Erudiția tradițională favoriza întregul gândului și prefera, citatului pedant și referinței scrobite, parafraza empatică, captarea sensului în limbaj propriu. Werner Jaeger, cel din *Paideia* [1933], este, poate, cel mai elocvent exemplu. Erudiția recentă privilegiază citatul maniacal, izolat de context, evită traducerea în limbaj propriu și suplinește ezitarea gându-

lui prin multiplicarea citatelor ori prin recursul obsesiv la precizia și acuratețea surselor. Contrastul dintre modul în care mobiliza erudiția clasică Burekhardt în *Kulturgeschichte Griechenlands* (scrisă începând cu 1880) și modul în care, la un secol distanță și tot fără ajutorul computerului, mobilizează „aceeași” cunoaștere un eminent istoric ca Peter Green, în *Alexander to Actium, The Hellenistic Age* (1990), este frapant. Am putea spune că sensul erudiției tradiționale era poetic (în „Prefața” la *Materiale pentru o istoriologie umană*, Iorga lega talentul „poetic” de capacitatea de a surprinde mai bine adevărul), al celei noi este arhivistice (potrivit principiului: o afirmație este cu atât mai adevărată, cu cât se pot produce mai multe citate independente în favoarea ei). Erudiția tradițională își avea sursa de inspirație în filozofie. Cea nouă și-a luat drept model erudiția microscopică a filologiei clasice. De aici diferența de criteriu în evaluarea adevărului. Prima avea drept criteriu al adevărului viziunea, a doua propune drept criteriu ocurența - cu alte cuvinte, cantitatea de probe (informația).

Erudiția recentă reprezintă victoria modului de a fi erudit al filologilor asupra modului de a fi erudit al filozofului. Întregul câmp al științelor umane a fost astfel reformulat. Că anglo-saxonii au fost cei care au făcut această nouă colonizare este consecința afinității pe care spiritul literal și scripturistic al protestanților o are cu minuția, întotdeauna bigotă față de text, a filologilor de strictă observație. Comparați stilul lui Nietzsche din *Nașterea tragediei* – un filolog care face filozofie (ce-i drept, oraculară), cu *stilul* imputărilor pe care excelentul elenist Ulrich von Wilamowitz-Möllendorf i le-a adus, în pamfletul deja cunoscut (căruia Erwin Rohde, *alt* stil de elenist, i-a demonstrat lipsa de adresă).⁸ Cum ar fi putut să nu reacționeze știința filologică de strictă observație, reprezentată de eminentul elenist, la o erudiție bazată pe viziune? În fond, ceea ce cerea Wilamowitz-Möllendorf, ca orice protestant care se respectă, era o bază scripturistică pentru viziunea propusă – *sola Scriptura*. Potrivit unui criteriu nu doar literal, ci și, așa spune, *digital*: fiecare afirmație trebuie probată prin referințe *punct cu punct*.

Note

¹Ioan Petru Culianu, „Cultura română?”, în: *Păcatul împotriva spiritului*, pp. 190-198.

²*Parerga und Paralipomena*, Band II, zweiter Teilband, § 291, p. 603 – „sie haben sich dumm gelesen”.

³*Nietzsche's Werke*, Band VI, p. 56.

⁴Nietzsche, *Der Wille zur Macht*, „Vorrede”, p. 3.

⁵Jacques Le Goff, „Prefață” la Marc Bloch, *Regii taumaturgi*, p. xxv.

⁶Arthur Schopenhauer, „Fragmente zur Geschichte der Philosophie”, § 14 (Einige Bemerkungen über meine eigene Philosophie), în: *Parerga und Paralipomena*, I, Erster Teilband, pp. 148-149. Termenii lui Schopenhauer sunt: „demonstrative Ableitung”, „Schlussketten”, „die Konsequenz [ist] zu Wege gebracht, dass Satz aus Satz gefolgert wird” *versus* „natürliche Uebereinstimmung der Sätze, welche unausbleiblich

dadurch eintritt, das ihnen sammtlich die intuitive Erkenntniß, nämlich die selbe anschauliche Auffassung des selben, nur successive von verschiedenen Seiten betrachteten Objekts"; „Diese Art der Zusammenstimmung" este consecința „ihrer Ursprünglichkeit". Fragmentul citat este tradus în Arthur Schopenhauer, *Scrieri despre filozofie și religie*, pp. 150-151 (indicându-se greșit sursa fragmentului).

⁷Schopenhauer, „Despre filozofie și metoda ei", §§ 6; 9, în: *Scrieri...*, pp. 80-81; 83. Termenii germani

sunt „Gemeinschaft der Begriffe" și „anschauliche Auffassung"; „Kombinationsversuche mit Begriffen" și „anschauliche Auffassung der Welt" (*Parerga und Paralipomena*, II, 1, pp. 13; 15).

⁸Pamfletul lui Ulrich von Wilamowitz-Möllendorff, „Zukunftsphilologie! Eine Erwiderung auf Friedrich Nietzsches *Geburt der Tragödie*", a fost publicat în 1872. În același an a publicat și Erwin Rohde apărarea viziunii propuse de Nietzsche în *Nașterea tragediei*: „Afterphilologie: Zur Beleuchtung des von dem Dr. phil. Ulrich von Wilamowitz-Möllendorff herausgegebenen Pamphlets, *Zukunftsphilologie!*". Vezi și Dennis Sweet, „The Birth of *The Birth of Tragedy*," *Journal of the History of Ideas*, Vol. 60, No. 2 (April 1999), pp. 345-359.

Horia-Roman PATAPIEVICI

Invitatul Revistei M.B

ADEVĂRATA MARE SCHIMBARE A SOCIETĂȚII ABIA URMEAZĂ SĂ SE PRODUCĂ

(interview cu academicianul rus
de origine basarabeană S.P.Kapița)

- Stimate domnule academician, sunteți descendent din viță basarabeană. Mai țineți vreo legătură cu baștina strămoșească?

- Vreo legătură, e prea puțin spus. Precum vedeți, Vă răspund în limba română, pe când dvs. m-ați întrebat rusește...

- Astăzi sunteți pus pe surprize...

- La ce vă referiți?

- Am în vedere, mai întâi, comunicarea ce ați prezentat-o în cadrul acestei conferințe internaționale, prilejuită de aniversarea a 170-a a Bibliotecii de Stat a Rusiei, făcând un adevărat fureur. Și a doua surpriză este că vorbiți atât de bine limba noastră...

- Iată că și dvs, când vă referiți la această limbă, recurgeți la exprimarea eufemistică. Academicianul Piotrovski, un mare romanist și un foarte bun prieten al familiei noastre, a tot vorbit despre situația lingvistică din Basarabia, inclusiv despre felul acesta al multor intelectuali, iscat din rațiuni de circumspecție politică, desigur, de a ocoli numele ei cel adevărat. Dar ea este limba română și n-ai ce-i face. Bovarismul politicianilor de la Chișinău, care poate fi numit cu un cuvânt mult mai dur, numai că nu-mi pot permite să cobor atât de jos, întreținut, ba nu – generat de o seamă de politicieni chiar de aici, de la Moscova, este o mostră de ignoranță agresivă. Eu nu cred că în condițiile creșterii nivelului de instruire și ale democratizării opacitatea obscură a acestor grupări șovine nu va fi dezamorsată definitiv. Lucrul acesta, însă, depinde de vorbitorii acestei limbi, în primul rând de intelectualii de la voi care trebuie să spună adevărul. Iar dacă „a spune adevărul” vi se pare o expresie cam bombastică, atunci țineți-vă de ceea ce se numește demnitate intelectuală. Eu, fiind departe de locurile de baștină ale străbunicilor mei, țin la această limbă tocmai din acest sentiment de demnitate, care include, pentru un intelectual, și datoria de a cunoaște și de a vorbi limba mamei care i-a dat viață și l-a crescut. Dacă bunelul și bunica erau basarabeni vorbitori de limbă română, dacă tatăl meu și mama mea au fost la fel, chiar dacă, în virtutea situației lor, nu au prea avut condiții să se și afirme în această limbă, cum puteam eu să fiu altfel? Mai mult chiar, deși m-am născut și am crescut departe de Basarabia, am mers pe urmele tatei și mi-am luat și eu o soție basarabeancă, de prin

părțile Sorociei, așa încât, atunci când ne retragem în căminul nostru familial, mai vorbim și românește. Am și mers împreună, de câteva ori, când eram mai tineri, în ospeție la părinții și la rudele soției mele.

- S-a spus astăzi, la inaugurarea conferinței, că sunteți unul din cei mai vechi și mai devotați prieteni ai Bibliotecii de Stat a Rusiei...

- Îi datorez acestei biblioteci tot ce am reușit să fac până acum și ca savant, și ca popularizator al științei. Îmi petrec aici aproape toate zilele lucrătoare. Există câteva bibliotecare deosebite, care sunt ca și cum ale mele și care m-au asistat în tot ce am făcut și continuu să fac. Cu mulți ani în urmă, o editură mi-a propus să scriu o carte despre istoria științei. Dar una deosebită, care să reflecte mișcarea vie a ideilor științifice, continuitatea lor, modul de gândire și de căutare al savanților. Bibliotecara ce m-a ajutat, s-a îndrăgostit de tema mea, făcea investigații bibliografice de anvergură. În fiecare zi, când veneam la bibliotecă, pe masa mea din sala de lectură mă aștepta o partidă nouă de materiale și o listă de titluri pentru ziua următoare. Când am terminat de scris lucrarea, nu-i puteam găsi un titlu care să-mi placă. L-am căutat multe zile până când o dată, uitându-mă prin lădițele cu fișe ale bibliotecarei, am dat de un fișier în care dânsa a inclus și a sistematizat toate titlurile ce le găsisese pentru mine. Pe lădiță era scris: „Viața științei” (pentru S.P.Kapița). Titlul mi-a plăcut nespuse de mult, încât l-am preluat atât pentru acea carte, cât și pentru ciclul de emisiuni televizate de popularizare a științei, ciclul care abia mai apoi s-a numit „Evident, neverosimil”.

- Conferința de astăzi a pus în discuție rolul bibliotecilor în societatea informațională. Ca și în cadrul altor foruri internaționale ale bibliotecarilor, s-a vorbit despre schimbări mari, radicale, despre o revoluție informațională. Dvs, însă, ați cam dat peste cap enunțurile de acest fel...

- În abordarea acestor probleme se face tot mai mult observabilă o greșeală metodologică care îi îndepărtează pe bibliografi și pe informaticieni de esența lucrurilor. Ei scot în evidență vectorul evoluției societății în ultimele două, trei decenii și îl compară cu vectorii unor perioade de sute de ani. Or, la scara secolelor și a mileniilor, ceea ce s-a întâmplat în aceste câteva decenii s-ar putea să nu constituie o orientare vectorială. În plus, demersurile acestea nu întotdeauna pornesc de la niște deslușiri noționale adecvate. Se afirmă, de exemplu, că abia acum societatea a devenit

una informațională. Este absolut incorect. Ce înseamnă, de fapt, cuvântul „informațional”? El desemnează procesul de transmitere de informații de la individ la individ, de la o generație la alta, de la o comunitate la alta cu ajutorul limbii, limbajului (oral sau în scris). Ei bine, cercetările savanților arată că limba, vorbirea au apărut cu 1-1,5 mln de ani în urmă. O comunitate, o societate nici nu s-ar fi putut constitui ca atare fără această comunicare. Societatea a fost una informațională dintotdeauna. Ceea ce s-a schimbat cu adevărat au fost căile și viteza de transmitere la scara globală, dar schimbările acestea nu țin de ceea ce este esențial în om și în comunitatea umană.

- Vorbind despre comunicare, ați atins una din problemele deschise ale bibliologiei – ce a apărut mai întâi: scrierea sau vorbirea? Unii bibliologi chinezi și francezi, de pildă, vorbesc de primatul scrierii.

- Pentru a găsi răspunsul corect la această întrebare, trebuie mai întâi să vedem ce s-a întâmplat cu creierul omului: a evoluat oare el din punct de vedere al complexității sale ori a rămas același. Mult timp problema aceasta era abordată prin prisma evoluționismului, care a condus la înscăunarea în știință a idealismului materialist și chiar a unui soi de bovarism scientist. Au venit însă matematizarea științelor și a filozofiei, tehnologizarea și informatizarea cercetărilor care au dat niște rezultate ce dezminț, în multe cazuri, prezența evoluției și a progresului. Modelările matematice bazate pe datele de ultimă oră ale arheologiei, arheografiei, antropologiei ne demonstrează că creierul uman nu a evoluat. Complexitatea lui a fost dată dintr-o dată, ca un dar divin. Problema, soluționarea căreia a necesitat o evoluție, rezidă în posibilitățile omului de a exterioriza informația conținută în creier. El a căutat mereu niște mijloace de exteriorizare adecvate complexității sale cerebrale. La început au fost semnele geometrice, pentru că într-o anumită perioadă coardele vocale, așa cum arată analiza artefactelor, nu erau suficient de dezvoltate și, în consecință, nu exista încă vorbirea articulată în complexitatea ei cunoscută, omul producând doar câteva sunete specifice. De altfel, chiar evoluția scrierii ne dovedește acest lucru. Or, dacă vorbirea articulată ar fi fost un dat primordial, atunci alfabetul, care a apărut în baza limbii vorbite, ar fi apărut și el dintr-o dată. Așa însă, el a apărut la o ultimă etapă, după semnele geometrice, după scrierea analitică și după cea sintetică. Dar toate aceste evoluții nu au atins esența omului, ele trebuind doar să ajungă la nivelul complexității acestei esențe. Și nu se știe când se va întâmpla o concordanță deplină între interiorul cerebro-psihic și mijloacele de exteriorizare a lui.

- Toate datele acestea le-ați expus și demonstrat cu deosebită persuasiune în cadrul a două ediții speciale ale emisiunii dvs „Evident, neverosimil”, pe care le-am privit fascinat.

- Cred că ați fost nu doar fascinat, ci și contrariat. Într-adevăr, e greu să-ți impui o acceptare necondiționată a datelor noi ale științei. Am primit, după emisiune, sute de scrisori, din partea multor savanți, pedagogi, chiar de la simplii cetățeni. Dezacordul și

dezaprobarea erau exprimate în mult mai multe răvașe decât fascinația și bucuria euristică...

- La conferința de astăzi ați produs o mare senzație, prezentând o viziune neașteptată asupra trecutului, prezentului și viitorului societății, surpriza fiind amplificată și de faptul că un fizician face revoluție în sociologie...

- Cel de-al doilea aspect al surprizei nu este de fapt o surpriză, ci e vorba de continuarea unei tradiții de familie. Tatăl meu, mai cu seamă în perioada de după decernarea premiului Nobel, a fost o prezență remarcabilă a vieții publice ruse și internaționale. Eu nu am făcut decât să-i urmez exemplul. Împreună cu câțiva colegi savanți din SUA și Danemarca, am încercat să aplicăm modelarea matematică pentru a afla nu la nivelul presupuzițiilor, dar mai mult sau mai puțin exact cum a fost comunitatea umană până acum și ce ne așteaptă în viitor. Rezultatele ce le-am obținut sunt revelatoare, iar concluzia principală este că schimbările despre care vorbim mereu de câteva decenii sunt insignifiante în raport cu ceea ce ne așteaptă. Adevărata mare schimbare a societății abia urmează să se producă.

- Aveți în vedere o schimbare de ordin tehnologic?

- Tehnologiile, ca și moda sunt lucruri efemere și nu țin de esența ființei și a ființării umane. Iar în câmpul acestora din urmă, progrese nu s-au prea înregistrat. Francis Fucuyama a demonstrat acest lucru de o manieră irefutabilă. Pe de altă parte, așa cum arată rezultatele cercetărilor noastre, factorii decisivi în dezvoltarea comunității umane au fost, atât în epocile preistorice cât și în timpurile istorice, nu economia, nu munca, ci spiritualitatea și informația, cultura în sensul larg al cuvântului.

- Prin urmare, concluzia lui Maltus, spre care s-au orientat și de care s-au ghidat atâta timp politicienii și savanții, că problema alimentară este forța motrice a omenirii, se dovedește a fi greșită?

- Categorie. Analizele noastre arată, că resursele alimentare pe globul pământesc au fost și sunt mai mult decât suficiente. Problema stă în distribuirea acestor resurse, dar nu în deficitul lor. Afară de aceasta, explozia demografică, precum ne arată modelul matematic, a fost un fenomen temporar și este influențată, cât n-ar părea de paradoxal, tocmai de nivelul de cultură și de capacitatea de receptare a informației. Cât timp cultura se limita mai mult la îmbunătățirea aspectelor de civilizație, s-a redus progresiv mortalitatea și a crescut numărul populației. Punctul de vârf al exploziei demografice l-au constituit anii 1950-2000. Din 2001 a început stabilizarea, iar din 2200 numărul populației Terei va fi într-un regres continuu din cauza reducerii considerabile a natalității. Și cât n-ar părea de paradoxal, factorul principal care determină această tendință este, în plină revoluție informațională declarată, tocmai criza informațională. Vorba e că omul a ajuns la limita posibilităților sale de receptare a informației. Formarea profesională durează deja până la vârsta de treizeci de ani. Dar și după aceea, instruirea trebuie continuată, altfel nu faci față concurenței. Și atunci cum să-ți rămână timp ca să mai

și lucrezi, să te reproducă, să transmiți cunoștințele acumulate către generația tânără? Limitele receptării au condus la un fenomen nou în țările postindustriale: aproape la 30% din populație se manifestă analfabetismul funcțional (războiul din Iraq, de exemplu, a arătat că o mare parte din ostașii americani nu posedă pe deplin armele intelectualizate).

- Apropo, cineva dintre vorbitorii de astăzi a scos pe tapet problema disproporției crescânde, în cadrul resurselor tehnologice noi, între prețurile la hard și la soft, cele din urmă fiind deja de aproape douăzeci de ori mai mari. Nu este și acest indiciu o răsfângere indirectă a ceea ce remarcăți dvs că se petrece în cadrul resursei umane?

- Fără doar și poate. Dar așa ține să fac imediat o replică vis-a-vis de sintagma „resursa umană”. Tratarea factorului uman ca resursă are și ea partea sa de contribuție la ceea ce se întâmplă cu omul și cu societatea. Se conturează două puncte ale căii parcurse până acum: de la frate al naturii, în vremurile primordiale, la resursă, în perioada contemporană. În general, modelul matematic al căii acesteia arată că s-a produs o comprimare a timpului și a istoriei. Fiecare perioadă istorică nouă a fost de două, trei ori mai scurtă decât precedenta. Densitatea informațională, culturală, psihologică, biologică a crescut în proporție geometrică, presându-l pe om cu o forță fără precedent.

- Daniel Boorstin l-a comparat pe omul de astăzi cu cambula.

- Cred că a găsit o metaforă foarte exactă.

- Ați specificat mai sus că din anul 2200 va începe scăderea progresivă a populației Terei. Probabil că momentul acela se va constitui într-un fel de linie de demarcare, de trecere la noua societate, intrată în adevărata mare schimbare la care v-ați referit. Cum va fi acea societate?

- În primul rând, va fi radical schimbată componența de vârste: oamenii în etate vor fi mult mai mulți decât cei tineri. Va fi, deci, o societate îmbătrânită, cu toate consecințele ce decurg dintr-o astfel de stare. Se va produce o criză acută de concepție colectivă asupra lumii și de conștiință. Vor intra în declin familia și statalitatea. În locul timpului comprimat va veni altceva.

- Se pare că primele semne a ceea ce va urma s-au și ivit.

- Aveți perfectă dreptate. Numai că atunci ele se vor amplifica, după mecanismul avalanșelor montane.

- Nu vor însemna oare toate acestea începutul sfârșitului?

- Dacă nu se va întâmpla nici o catastrofă cosmică, nu va dispărea nici societatea. Ea va traversa, desigur, o perioadă de reabilitare, de reanimare după cele prin câte a trecut. Și apoi își va reveni. Dacă, desigur, se va întoarce la natură, la spiritualitate, la cultură, lăsând aspectele tehnologice pe un plan secund, unde le este locul, așa cum ne-a prevenit și filosoful german Heidegger, și marele Fucuyama.

- Care ar fi, după dvs, viitorul bibliotecilor în acest context?

- Am discutat despre aceasta de multe ori, cu biblioteconomistii ruși. Eu cred că biblioteconomia

trebuie să-și schimbe punctele de reper în ceea ce privește pronosticarea și programarea strategică pe termen foarte lung. Limitele de receptare umană, la care m-am referit deja, impun o reorientare de la informație la cunoștințe.

- E tocmai genericul conferinței internaționale de astăzi.

- Sunt nespuse de bucuros că am reușit să influențez alegerea acestui generic. Din păcate, însă, în primul planul dezbaterilor au ieșit problemele tehnologice, iar nu cele socio-umane.

- Credeți că ar trebui să renunțăm la tehnologizare?

- În nici un caz. Tehnologiile își vor ocupa locul ce li se cuvine. Până în 2200 va mai veni un mare val tehnologic, legat de aplicarea memoriei holografice la computere, de motoarele cu apă (cu hidrogen) și de crearea intelctului artificial. Acesta din urmă va duce criza interioară a omului și a societății la limita ultimă, încât, pe fundalul răririi populației, vom vedea cu alți ochi realitatea, o vom simți fizic, cum ar zice Borges. Și atunci, lăsând tehnologiile la locul lor, ne vom preocupa de creșterea părții spirituale, culturale a ființei noastre, pentru a redobândi echilibrul. Chiar dacă nu vom face în mod deliberat acest lucru, îl va face instinctul de autoconservare din noi, natura care e mai înțeleaptă decât înțelepciunea însăși.

- Așadar, un progres eventual pentru bibliotecă ar însemna trecerea de la diseminarea informațiilor la difuzarea cunoștințelor. Cum vedeți dvs, ca unul care cunoaște biblioteca din interior, înfăptuirea practică a acestei orientări?

- Înfăptuirea practică trebuie să decurgă, pe de o parte, din baza metodologică oferită de știință, de modelarea matematică în particular, iar pe de alta, din studierea publicului cititor cu instrumentele ce le oferă sociologia contemporană. Vectorii evoluției demografice și antropologice trebuie să prevaleze, ca puncte de reper, asupra aspectelor tehnologice. Însă eu nu aș fi de acord cu noțiunea de progres pe care ați utilizat-o aici. E vorba mai curând de o reîntoarcere la spiritualitate și la cunoaștere, dar la un alt nivel de dezvoltare, desigur. Același lucru se poate spune și despre globalizare. Or, utilizând, cu referire la circuitul informațional, sintagma „sat global”, noi, de fapt, recunoaștem că arhetipul informațional foarte vechi al statului e mult mai bun decât modelul la care am ajuns în secolul XX. Asta e legitatea. Universul e pulsatoriu, se contractă și se dilată, se depărtează de punctul inițial și apoi revine. Omul, ca parte a acestui univers, nu poate fi o excepție.

- Vă mulțumesc pentru interviu.

- Iar eu vă mulțumesc pentru invitație și vă rog să transmiteți cititorilor revistei „Magazin bibliologic” urările mele de fericire și de mai bine. Mai ales cititorilor de prin părțile Sorociei, oameni despre care am niște amintiri de neșters.

*Interlocutor: Alexe Rău
Moscova, 8 aprilie 2003*

Teorie și practică

FORME DE COMUNICARE SPECIFICE BIBLIOTECILOR

(TEZE)

Din cele mai vechi timpuri și până în prezent comunicarea a evoluat o dată cu societatea. Începând cu **Epoca semnelor și semnalelor**, apoi ajungând la **Epoca vorbirii și a limbajului**, caracteristică prin graiul care este comun tuturor interlocutorilor.

Epoca scrisului aduce un mijloc de comunicare care intră în conceptul de civilizație. Scrisul este cea mai importantă treaptă în evoluția mijloacelor de comunicare ce se va amplifica o dată cu posibilitatea multiplicării mecanice.

Epoca tiparului aduce cu sine democratizarea și laicizarea informației, răspândirea acesteia în mase sub forma cărții; conservarea culturii scrise și dezvoltarea bibliotecilor.

Epoca mijloacelor comunicării de masă adaugă:

Presă, care devine cel mai important mijloc de informare și comunicare în colectivitate.

Poșta – ca schimb de mesaje, care va evolua până la poșta aeriană și chiar până la cea electronică (e-mail).

Fotografia, Cinematograful, Telegraful, Telefonul, Radioul, Magnetofonul, Televizorul.

Epoca mijloacelor de comunicare computerizate

Calculatoarele au avut un impact promițător și asupra bibliotecilor. Utilizarea lor în sisteme automatizate de bibliotecă începe în anii '60 și cunoaște patru generații:

Generația I – anii '60-'70 – sisteme bazate pe echipamente grosolane în care informația era introdusă și extrasă codificat – cartele perforate și fișe scoase la imprimantă.

Generația II – anii '80 – așa-zisa generație a sistemelor proprietare – programul de bibliotecă era instalat pe un computer care ocupa o întreagă încăpăre. Odată cu softul de bibliotecă se cumpără și echipamentul, deoarece softul nu era compatibil cu nici un alt fel de echipament.

Generația III – 1992-1996 - generația microcalculatoarelor PC, sistemul de operare UNIX ce poate fi instalat pe microcalculatoare. Puterea de procesare revine în totalitate microcalculatoarelor conectate în rețeaua respectivă, ceea ce mărește considerabil flexibilitatea și controlul asupra activităților desfășurate.

Generația IV – generația Internet – sistemul de bibliotecă beneficiază de toate facilitățile puse la dispoziție de sistemul de operare în mediul WINDOWS – interfețe grafice, incorporare de imagini. În plus apare marele avantaj al deschiderii sistemului spre lumea exterioară prin mijlocul de comunicație oferit de Internet.

Internetul constituie culmea tehnologiei comunicării contemporane. El devine o structură de comunicare compozită, care preia cu rol de conținut

toate mijloacele de comunicare anterioare și elimină handicapurile acestora.

Cartea are un rol important și reprezintă un element esențial în comunicarea umană. Biblioteca facilitează comunicarea prin diverse forme și mijloace accesibile de informare.

Biblioteca este un canal de informare care la rândul său se divizează în mai multe subcanale de comunicare depinzând în mare măsură de statutul și funcțiile pe care le îndeplinește.

O dată cu orientarea bibliotecilor de la servicii tradiționale la tehnologii moderne, se înserează noi concepte în limbajul bibliologic ca de pildă:

- cultura informației definită ca “abilitatea de a localiza, evalua și utiliza în mod efectiv informația necesară”;
- cultura digitală – “abilitatea de a înțelege și a utiliza informația în formate multiple dintr-o gamă largă de surse, atunci când este prezentată prin intermediul calculatorului”;
- cultura rețelelor – definită drept posibilitatea de a identifica, accesa și utiliza informația electronică din rețeaua informațională.

În același timp, noile suporturi și tehnologii pătrund în biblioteci și câștigă tot mai mulți adepți. Prognozele arată că în SUA, în anul 2004, jumătate din numărul cărților publicate vor fi pe suporturi moderne: CD-ROM-uri, DVD-uri, e-books-uri. Pătrunderea Internetului în Europa continuă în ritm rapid, crescând în anul 2000 cu 76%. Extinderea lui variază, însă, de la țară la țară din cauza confruntării cu crize financiare.

Informația din biblioteci va fi tot mai mult accesată de la domiciliu, pe telefoane mobile, pochet PC-uri, PDA-uri (personal digital assistant). PALM-uri (calculatoare de dimensiunea unei palme). Viitoarele săli de lectură vor fi dotate cu PC-uri, imprimante, cititori dedicați de e-books-uri și alte echipamente care să permită accesul utilizatorilor la resursele multimedia.

Mijloacele de comunicare în bibliotecă se bazează foarte mult pe facilitățile Internetului. Un aspect fundamental îl constituie conservarea și valorificarea bibliografică a patrimoniului imprimat vechi, optimizarea cataloagelor de bibliotecă. La acest capitol BNR se va extinde prin proiectul SIBIMOL

FUNCȚIILE COMUNICĂRII ÎNTR-O INSTITUȚIE SUNT VARIATE:

- De promovare a culturii organizaționale;
- De motivare a angajaților;
- De creare a imaginii;
- De informare;
- De transmitere a deciziilor;
- De instruire a angajaților;
- De influențare a angajaților.

SCOPURILE COMUNICĂRII:

- Informarea;
- Instruirea;
- Motivarea / convingerea / încurajarea;
- Obținerea de informații.

S-a demonstrat că în orice tip de comunicare sunt urmărite patru obiective:

1. Să fim receptați (auziți sau citați);
2. Să fim înțeleși;
3. Să fim acceptați;
4. Să provocăm o reacție (o schimbare de atitudine).

În BNRM formele de comunicare sunt variate în funcție de serviciile care le oferă: Dezvoltarea colecțiilor; Relații cu publicul (lectura publică); Activitatea informațională; Automatizarea și informatizarea Bibliotecii; Activitatea științifică; Dezvoltare în biblioteconomie; Activitatea editorială; Difuzarea culturală. Fiecare serviciu își are rostul și funcțiile necesare.

La etapa actuală, când suntem în continuă schimbare imaginea favorabilă a bibliotecii se bazează pe o politică comunicațională externă și internă.

Comunicarea externă se bazează pe bunurile și normele culturii organizaționale, iar cea internă pe planul strategic de dezvoltare a bibliotecii. Succesul unei biblioteci depinde în mare măsură de viabilitatea culturii organizatorice și viziunea atât a managerului, cât și a personalului de azi și de mâine, de perspectivele deservirii bibliotecar-bibliografice.

Politica comunicațională externă este orientată mai întâi de toate spre motivarea personalului, atingerea scopului propus. Atât managerul, cât și subordonații trebuie să fie bine informați despre:

- Perspectivele dezvoltării bibliotecii și locul ei propriu în procesele inovaționale;
- Prestigiul bibliotecii, relațiile cu autoritățile locale cât și cu publicul;
- Posibilitățile de instruire profesională;
- Rezultatele unui serviciu în comparație cu alte servicii;
- Inovațiile în serviciul unde bibliotecarul își desfășoară activitatea.

Bibliotecile mari ar trebui să editeze materiale promoționale care ar include:

- Memorandum-ul administrației;
- Contracte noi;
- Proiecte inovaționale;
- Noutățile serviciilor;
- Activitatea altor biblioteci;
- Posibilități de instruire;
- Prezentarea angajaților noi;
- Felicitarea aniversarilor;
- Răspunsurile administrației la întrebările personalului;
- Cronica culturală.

Această formă de comunicare este necesară pentru personal ca să nu-și piardă interesul față de serviciul pe care îl îndeplinește. În bibliotecile mari din lume acestea sunt funcțiile Intranetului.

Informația are o importanță deosebită în viața angajaților a unei instituții / biblioteci. Pentru o comunicare internă eficientă este necesar ca toți angajații să posede cunoștințe despre:

- Orientarea politicii sociale, economice și culturale a țării;
- Situația și tendințele de dezvoltare a informației pe piață a altor instituții ce concurează cu bibliotecă;

- Evaluarea muncii fiecărui serviciu și angajat;
- Starea de spirit a angajaților, satisfacțiile muncii, potențialul creativ și nivelul de exigență.

S-a demonstrat: cu cât personalul este mai bine informat despre activitatea bibliotecii, sale cu atât crește mai mult imaginea bibliotecii. La acest subiect se fac diverse anchete cu întrebările: „Considerați importante informațiile despre biblioteca dvs? Din ce surse vă documentați? Cum considerați imaginea serviciului dvs? Ce ați face ca să îmbunătățiți imaginea serviciului / bibliotecii?” etc.

Comunicarea externă presupune:

- Formarea imaginii pozitive despre bibliotecă care să asigure acces liber la informație;
- Promovarea serviciilor de bibliotecă;
- Asigurarea serviciilor moderne pentru utilizatori;
- Colaborarea cu alte instituții, participarea în programele socioculturale mondiale;
- Întărirea tehnică și materială a bibliotecii prin posibilități de sponsorizare;
- Instruirea profesională a angajaților prin participare la seminare, conferințe internaționale, work-shop-uri etc.;
- Atragerea atenției la situațiile critice care ar stopa funcționarea eficientă a bibliotecii.

În final comunicarea permite:

- Dialogul manager-subordonat cât și bibliotecă-beneficiar;
- Sporirea prestigiului bibliotecii, îmbunătățirea relațiilor bibliotecii cu publicul, atragerea a noi beneficiari;
- Relații de interdependență și interconexiune între toate serviciile bibliotecii care presupun o comunicare sporită. G.K. Kasson afirma că „dacă angajatul este indiferent de serviciul pe care îl îndeplinește / oferă, atunci indiferența lui se transmite beneficiarului”;

Toate acțiunile comunicării interne și externe se bazează pe relații de reciprocitate și interdependență. De aici rezultă că politica comunicațională se definește prin comportamentul tuturor angajaților, nu numai al managerului;

Toți angajații trebuie să tindă spre îmbunătățirea imaginii favorabile a bibliotecii, oricare ar fi misiunea ei și valorile culturale, deoarece imaginea este ceea ce percep beneficiarii interesați de serviciile și produsele bibliotecii.

BIBLIOGRAFIE:

1. Butuc, Liviu. Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare. – București, 2003. – 66 p.
2. Sokolov, A.V. Social'nye kommunikacii. – Moskva: IPO Profizdat, 2001. – 224 p.
3. Minkina, V.A. Kommunikacionnâ politika biblioteki: soderjanie i osobennosti formirovaniâ // Nauçnye i tehničeskie biblioteki. – 2003. – Nr. 6. – P. 13.

Ecaterina TOMA

SERVICIILE DE REFERINȚE LA BNRM: VIZIUNI NOI

Sunt deja patru ani de când am pășit pentru prima dată pragul Bibliotecii Naționale. Eram studentă în primul an la Facultate. Acum această instituție de cultură a devenit parte din viața mea. Serviciile oferite mi-au creat o imagine asupra Bibliotecii. Primul, în aparență, și cel mai simplu serviciu prestat este serviciul de referințe. Mi-am ales această temă pentru că reprezintă un domeniu de interes deosebit și sper că voi continua să o studiez și pentru teza de licență.

Serviciile de referințe sunt, după cum le definea Bill Katz, „serviciile care răspund la întrebări”. Bibliotecarii de referințe sunt cei care intermediază sau simplifică calea spre informație, așa spune că este cartea de vizită a bibliotecii. În multe din cazuri ei sunt cei fără de care vizitarea bibliotecii ar fi inutilă. Funcțiile principale ale serviciului de referințe sunt:

- Informarea
- Instruirea
- Ghidarea.

Informația solicitată de beneficiari este cu atât mai diversă și cere investigații mai profunde cu cât statutul bibliotecii este mai înalt. Deci Biblioteca Națională are funcția de a oferi referințe la cele mai diverse teme sau subiecte. În majoritatea bibliotecilor, principalul departament care oferă servicii de referință este cel Bibliografic. Însă pentru a asigura exhaustivitatea și calitatea informației, compartimentele specializate ale bibliotecii oferă și ele servicii de referințe. La Biblioteca Națională a Republicii Moldova informații de referințe pot fi obținute în următoarele compartimente:

1. Asistență bibliografică și documentară;
2. Moldavistica ;
3. Audiovideoteca;
4. Carte Veche și Rară;
5. Colecții de Artă și Hărți;
6. Literaturile lumii;
7. Dezvoltare în biblioteconomie.

Fiecare din aceste servicii are a) Fond de referințe care include enciclopedii, dicționare, ghiduri, lucrări bibliografice; b) Sistem de fișiere și cataloage care conține informația despre documente aranjată în ordine alfabetică, sistematică, după subiecte; c) Arhiva referințelor executate.

Utilizând sursele de informare, compartimentele Bibliotecii asigură:

- Soluționarea unor întrebări simple prin consultarea fondului de referințe;
- Oferirea unor servicii de consultanță bibliografică în sprijinul cercetării documentare;
- Întocmirea unor bibliografii la cerere.

Deoarece compartimentele care acordă servicii de referințe sunt specializate și amplasate la diferite

nivele în două blocuri, suntem de părerea că în scopul orientării beneficiarilor este nevoie de a organiza *un pupitru de referințe generale*, amplasat la parterul Bibliotecii. Bibliotecarul de serviciu va răspunde la întrebările de referințe simple de tipul „Unde se află sala de cataloage?”, „Unde pot obține informații despre documentele de artă?”, „Unde se află blocul doi al Bibliotecii?” etc. Astfel de întrebări sunt adresate nu numai de *beneficiarii nou-înscriși*, dar și de cei care frecventează biblioteca de câțiva ani. Vorbind de beneficiarii noi, menționăm faptul că aceștia necesită o atenție deosebită din partea bibliotecarului de serviciu. La prima vizită a bibliotecii trebuie să li se facă cunoștință cu principalele tipuri de cataloage și chei de acces. Deseori se întâmplă ca Biblioteca Națională să fie vizitată de grupe de studenți sau liceeni. Acesta ar fi momentul potrivit pentru inițiere și o primă instruire.

Referințele se realizează în majoritatea cazurilor în baza surselor de informare existente în Bibliotecă. Aceasta creează necesitatea asigurării calității *fondului de referințe* prin achiziții curente și retrospective. În același timp, pentru a asigura calitatea și plenitudinea informației bibliotecarii nu se limitează numai la colecțiile Bibliotecii Naționale, dar orientează beneficiarii și spre alte biblioteci care pot oferi informație mai amplă. Astfel se realizează și funcția de ghidare. Implementarea proiectului SIBIMOL va facilita cooperarea în acest domeniu.

În prezent Biblioteca Națională răspunde cererilor de informare și prin telefon, astfel barierele de spațiu sunt parțial înlăturate. În Bibliotecă există un număr de telefon (22.51.11) la care beneficiarii primesc consultații în zilele când biblioteca are program. De obicei informațiile primite sunt factografice sau simple date bibliografice. Din păcate, puțini dintre beneficiarii bibliotecii cunosc acest număr de telefon, de aceasta ne convinge și numărul redus de apeluri telefonice înregistrate.

În ultimii ani s-a constatat o diversificare a serviciilor oferite de bibliotecă, inclusiv a serviciilor de referințe. Bibliotecile sunt orientate spre colaborare, cooperare, modernizare. În Biblioteca Națională începând cu anul 1991 funcționează *catalogul electronic*, în baza soft-ului special de bibliotecă TIN LIB. Cu ajutorul OPAC-ului beneficiarii pot obține rapid informația de care au nevoie și aceeași informație poate fi accesată de mai mulți beneficiari în același timp. La Biblioteca Națională în catalogul electronic găsim informații despre documentele intrate în colecțiile Bibliotecii începând cu anul 1991, pentru celelalte documente este nevoie să consultăm și catalogul tradițional. În multe din cazuri consultarea acestuia din urmă devine mai eficientă deoarece în cel electronic nu este făcută indexarea coordonată a documentelor. Pentru căutarea la cuvinte cheie, lista oferită de calculator este incompletă în cazul existenței sinonimelor sau a cvasisinonimelor. De exemplu: cititor-beneficiar-utilizator. Pentru o listă completă, este nevoie de o căutare după trei cuvinte cheie. Este nevoie de un *tezaur* de indexare coordonată care ar urma să fie anexat la OPAC.

Bibliotecile nu pot să nu se adapteze la condițiile Societății Informaționale. Astfel, o dată cu automatizarea bibliotecilor, beneficiarii pot obține servicii noi cum ar fi referințele on-line. În SUA astfel de servicii sunt oferite 24/24 ore, 7 zile în săptămână. Este de dorit deschiderea unei linii, gen *Întrebă bibliotecarul* (Ask a librarian). Beneficiarul ar putea trimite un e-mail în care să explice necesitățile lui de informare, iar bibliotecarul de referințe să-i răspundă. Cercetătorii americani A. Farnsey și Ronald R. Powell formulează câteva caracteristici ale serviciilor de referințe la distanță oferite de poșta electronică:

Avantaje:

1. Permite ca răspunsul să fie dat de bibliotecari specializați în domeniul corespunzător întrebării adresate de beneficiar;
2. Este eliminată posibilitatea reinterpretării eronate, întrebările fiind formulate de beneficiar;
3. Sunt evitate erorile care pot apărea în comunicarea orală deoarece întrebările se pun într-o formă tipărită.;
4. Elimină orice bariere de timp și spațiu, beneficiarul poate vizita biblioteca de la distanță în orice moment al zilei sau nopții.

Dezavantaje:

1. Dificultatea susținerii unui interviu direct;
2. Solicitățile conțin uneori informații insuficiente.

Tot prin intermediul tehnicii Biblioteca asigură acces la bazele de date on-line și electronice cum ar fi: Exteriorica, Cultura în Moldova, Bibliometrie. Baza de date EBSCO (Ediții periodice în format electronic), asigură acces full-text la peste 5000 de titluri de reviste full text. Din păcate, mulți dintre beneficiarii Bibliotecii nu știu de existența acestui serviciu. Se impune tot mai insistent publicitatea bazelor de date și a serviciilor oferite de Bibliotecă.

În urma unor cercetări am constatat că în prima jumătate a anului curent din 1023 referințe executate, aproape o treime sunt din domeniul Legislației Republicii Moldova. Se face simțită necesitatea procurării unei baze de date din domeniu, cum ar fi „Juristul Moldovei”. În plus este necesar de pus la dispoziția

beneficiarilor mai multe stații de lucru pentru citirea surselor de referințe pe suport electronic. Acestea ar putea fi amplasate în sala de lectură nr.2, împreună cu o parte din fondul de referințe cu documentele frecvent solicitate: enciclopedii, ghiduri, dicționare explicative, dicționare lingvistice, ș.a.

În scopul exploatării resurselor Internet-ului și oferirii accesului la un volum mai mare de documente, propunem completarea permanentă a fișierului cu adresele electronice ale celor mai utilizate site-uri.

În concluzie putem spune că Societatea Informațională impune regândirea în întregime a sistemului de referințe.

Lucia BAI

ACTIVITATEA INOVAȚIONALĂ A BN

Activitatea inovațională a unei biblioteci ține de tradițiile ei. Într-un proces inovațional se include potențialul intelectual al unui colectiv întreg.

Indiferent cum o califică teoreticienii în domeniu, noțiunea de inovație, spre exemplu „concepția teoretică, tehnică și metodică de renovare a activității, care asigură ridicarea ei la nivelul respectiv” sau „crearea modelelor noi de activitate, care depășesc limitele stabilite”, practica demonstrează, că orice inovație depășește cadrul activității tradiționale și întotdeauna are tendința spre progres.

Motivarea socială și oportunitatea activității biblioteconomice sunt niște condiții strict necesare pentru activitatea inovatoare. Practicienii nu leagă inovațiile biblioteconomice cu perfecționarea direcțiilor de bază, care se sprijină pe tradiții și care permit de a scoate la iveală specificul fiecărei biblioteci.

Ca sursă a inovației servește profesionalismul, calitățile individuale deosebite, care permit diversificarea acestor tradiții. În opinia specialiștilor în domeniul activității inovaționale, un loc aparte îl ocupă mediul favorabil pentru opțiunea creatoare. Printre elementele care formează acest mediu consemnăm interesul managerilor bibliotecii în renovarea, elaborarea strategiei corespunzătoare.

A stimula o inovație, înseamnă a susține în mod permanent dependența între activitatea creatoare în-

tensivă și prestigiul social al acesteia, folosind forme speciale pentru stimulare.

Orice serviciu al BNRM simte nevoia unui continuu proces de schimbare. Procesul inovațional cuprinde creația, decizia și aplicarea.

Fiind una din direcțiile strategice de dezvoltare a Bibliotecii Naționale, activitatea inovațională ameliorează activitatea bibliotecii prin schimbări pozitive și înnoiri, atingând standarde de performanță și reprezentând ansamblul proceselor de elaborare a ideilor noi, de evaluare și implementare a acestora. O idee inovațională se caracterizează prin noutate, progres și avantaje.

În biblioteca noastră activitatea de inovație se organizează pe trei niveluri:

- Direcția bibliotecii stabilește strategiile și obiectivele creativității, organizează procesul inovațional în Biblioteca Națională, evaluează ideile, stimulează inovațiile și eliberează brevete.

- Centrul de Management efectuează culegerea ideilor, analizează activitatea inovațională în BNRM, se ocupă de difuzarea ideilor noi, studiază și aplică experiența bibliotecilor similare din lume.

- Șefii serviciilor organizează procesul creativ-științific în servicii, culeg și implementează ideile, analizează activitatea inovațională în servicii, participă la expertiza și producerea organizată de idei în BNRM.

Una din etapele procesului inovațional este creația, care cuprinde elaborarea sau producerea organizată de idei. Sursele de idei, la care poate apela biblioteca, includ:

- a) surse interne – personalul BNRM;
- b) surse externe, care pot fi reprezentate prin beneficiari, alte persoane cu idei și organizații interesate.

Obiectivele creativității Bibliotecii Naționale sunt aduse la cunoștință întregului personal care procede la apariția ideilor noi. Sunt formate echipe de creativitate pentru găsirea noilor idei. Procedul de culegere a ideilor este alcătuit din următoarele:

- ideile sunt obținute de la beneficiari prin diferite metode: sondaje, anchete, boxe de idei, caiete de propuneri și sunt aplicate imediat sau folosite pentru planificare;

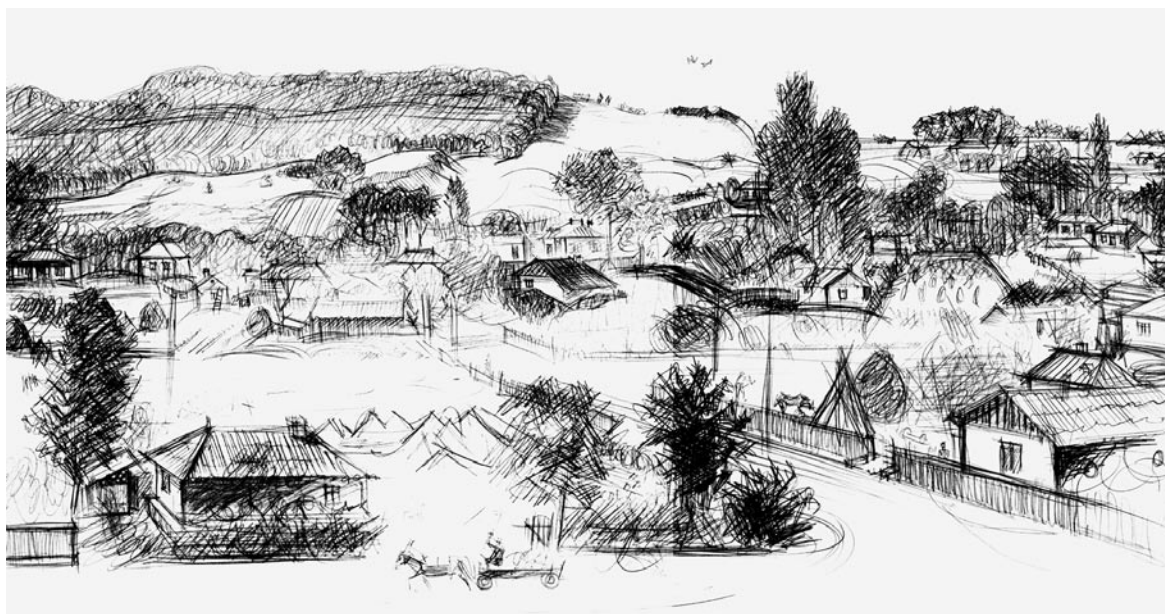
- se culeg idei de la diferite surse externe și sunt transmise la Centrul de Management al Bibliotecii Naționale;

- Centrul răspunde de toată baza de idei și de implementarea lor.

Criteriile de evaluare a ideilor novatoare pot fi: calitatea, eficiența, productivitatea, rentabilitatea, operativitatea. Implementarea lor se efectuează în baza hotărârii-ordinului directorului general al Bibliotecii Naționale.

Activitatea de creație și inovație se stimulează material și moral. Inovația fiind atotcuprinzătoare, se exclude vreun aspect în ansamblul activităților ce converg spre realizarea obiectivelor colectivului, care să nu necesite un continuu proces de schimbare și înnoire.

În orice domeniu nu s-ar produce, inovația are același conținut, de fiecare dată parcurgându-se un proces care cuprinde producerea de idei, alegerea din mai multe idei a aceleia care corespunde obiectivelor propuse, transformarea ideii în bun social. O noutate introdusă într-un serviciu sau altul creează necesitatea producerii unor schimbări corespunzătoare. Creșterea cantității și calității valorilor materiale și spirituale ale societății, ridicarea nivelului de bunăstare și civilizație sunt de neconceput fără producerea unor schimbări înnoitoare în sistemele care produc aceste valori. Nu există pas înainte, fără ca undeva să se schimbe ceva. Schimbarea este punctul de plecare și modul de existență al procesului. Legile economice și sociale sunt de o asemenea natură și acționează în așa fel, încât cei care inovează într-un ritm mai redus decât alții, pierd o parte din munca încorporată în produsele lor, parte care se transformă în resursă de creștere economică și de bunăstare pentru cei ce inovează mai mult și mai accelerat. În ultimă instanță, contează nu atât faptul că am făcut la fel de bine un lucru pe care l-au mai făcut și alții, chiar și pentru o perioadă mai îndelungată de timp, cât faptul că am produs o noutate durabilă, fie ea cât de modestă. Determinată de un complex de factori, creativitatea se cere gestionată. Pentru apariția

unei idei nouă este necesară asocierea altor două idei. Biblioteca Națională are un compartiment specializat de creativitate și inovație. Autorului ideii implementate în BNRM i se eliberează un brevet, care dă dreptul la stimularea materială. La Biblioteca Națională, în anul 1999, a fost elaborat Regulamentul despre activitatea inovațională, în baza căruia deja 14 persoane au primit brevete de invenție. Pe parcursul acestei perioade a fost elaborat proiectul unui standard, s-au introdus noi forme de lucru, a fost organizată „Galeria personalităților”. La sfârșitul fiecărui an se organizează diferite concursuri: „Idei în premieră”, „Cea mai valoroasă idee”, „Serviciu inovator”.

Am organizat un sondaj de opinii la care am selectat părerile a 50 de colaboratori privind viitorul

METODE NOI DE RESTAURARE

Orice bibliotecă, la un moment dat, s-a ciocnit de o problemă destul de serioasă și anume deteriorarea documentelor. Acest fapt, într-un fel, este o catastrofă pentru bibliotecă. Fiindcă ce este o bibliotecă fără patrimoniul său?

În Republica Moldova pentru prima dată au fost luate măsuri în acest sens în anul 1968, în incinta BNRM înființându-se un oficiu de igienă, restaurare și copertare a colecțiilor. Desigur, acest oficiu nu făcea față tuturor normelor profesionale, dar lupta contra timpului și pentru durabilitatea colecțiilor începuse. Până în 1992 oficiul a înfruntat într-o manieră cam primitivă problemele cotidiene, însă o dată cu reforma bibliotecară, începută în același an, oficiul de restaurare al BNRM devine Centrul de Patologie și Restaurare.

În anul 2001, chiar la începutul unui nou mileniu, Fundația SOROS aprobă proiectul „Centrul național tehnic de conservare și restaurare a documentelor”, unic în domeniul respectiv, care este dotat cu echipament modern și materiale de calitate.

Centrul face posibil accesul la documentele tipărite din colecțiile speciale, prin restaurarea colecțiilor de importanță națională și trecerea informației de pe suport tradițional pe suporturi numerizate.

Obiectivul principal al centrului este conservarea patrimoniului BNRM, în acest scop fiind utilizată toată aparatura cu care este dotat centrul, fapt ce a majorat volumul de documente restaurate.

Conservare și restaurare – doi termeni cunoscuți în lumea cărților. Conservarea înseamnă păstrarea și respectarea normelor de preîntâmpinare a deteriorării cărților. Restaurarea este, în primul rând, o evaluare corectă a stării de conservare a documentului sau ansamblului de operațiuni menite să conserveze în timp toate informațiile conținute de obiectul luat în studiu.

Factorii ce contribuie la deteriorarea documentelor din bibliotecă sunt:

Bibliotecii Naționale, la care avem un întreg portret așa cum ni-l dorim noi înșine.

Heraclit spunea: „Nimic nu este veșnic în afară de schimbare”. La prima vedere, noi bibliotecarii, suntem mult mai conservatori, dar totuși în serviciul nostru apar atât de multe lucruri: noi direcții de activitate, noi metode, noi tehnologii. Viața întotdeauna ne pune la încercări, care de multe ori nu le putem depăși, dacă ne conducem după principiile vechi. Fără depășirea stereotipurilor și fără aplicarea noilor idei nu există progres. Lipsa ideilor este un indicator de euforie a colectivului. Dacă vom conștientiza această ipoteză, vom avea cadre calificate și prestigiu înalt, dar și satisfacție personală de la lucrul pe care-l îndeplinim zilnic.

Viorica ANTONOV

- umiditatea,
- aciditatea,
- temperatura,
- lumina.

În acest scop, centrul utilizează un aparataj modern pentru măsurarea temperaturii, umidității și acidității, ce preîntâmpină acțiunea negativă a acestor factori asupra deteriorării colecțiilor BNRM. Sistematic sunt controlate spațiile unde sunt depozitate colecțiile.

O metodă de conservare este digitalizarea documentelor. Metoda fotocopierii este utilizată în cazul în care documentul este foarte grav deteriorat și pentru a nu-l pierde, se face o copie a exemplarului. În același scop este utilizată digitalizarea și scanarea documentelor, care sunt niște metode mai moderne și mai convenabile.

Fiecare parte componentă a cărții este purtătoare de anumite informații, iar pierderea lor este consecința fie a decodificării nereușite a mesajelor purtate de obiect, fie a procesului natural de deteriorare. Dacă împotriva decodificării incorecte a mesajelor emise de carte nu se poate face nimic, atunci procesul de deteriorare fizică poate fi corectat prin intervenții de restaurare potrivite, care ar contribui la încetinirea sau chiar stoparea degradării. Restaurarea servește în mod esențial la continuarea funcției bunului cultural.

Desigur, este preferabil să se evite restaurarea, dar în caz contrar este recomandabil să se efectueze fotografii atât înainte de restaurare, cât și după. În măsura posibilităților, trebuie să fie evitată îndepărtarea elementelor originale, chiar dacă par ne semnificative. Când este posibil, se restaurează doar partea deteriorată (blocul, coperta, foaia), efectuându-se intervenții mici, pentru a reduce la minim deteriorarea.

După gradul de deteriorare, la Centrul de Patologie și Restaurare ajung trei tipuri de documente:

- deteriorate,
- defectate,
- infectate.

Cea mai mare problemă o reprezintă exemplarele defecte. Anume în acest caz este utilizată metoda fotocopierii, pentru a restabili paginile lipsă.

În timpul procesului de restaurare se va ține cont de construcția cărții: pentru hârtia ce conține text se va folosi numai hârtie transparentă japoneză, pentru a nu se pierde vizibilitatea calitativă a textului.

Restaurarea colecțiilor va fi efectuată prin restabilirea textului lipsă, creșterea bucăților de foaie, dublarea foii cu vâl japonez transparent, restaurarea copertilor din piele cu creșterea locurilor lipsă (proces specific colecțiilor rare), vopsirea pielii crescute, presarea cărții (blocului, scoarței, caietului și presarea cărții în întregime).

Toate aceste operațiuni au rolul de a stagna și preîntâmpina învechirea și deteriorarea documentelor.

Restaurarea documentelor este efectuată după o tehnologie unică standard de restaurare a cărților.

Restauratorii nu trebuie în nici un caz să se conducă după concepția că ceea ce este vechi are o valoare incontestabilă, iar ceea ce este nou – nu. Există numeroase documente noi, dar care au o valoare patrimonială națională prin simplul fapt de a fi unicele mărturii ale unui eveniment.

Organizarea pe baza modernă a Centrului Tehnic de Conservare și Restaurare asigură condiții optime de păstrare și utilizare a fondului de documente al BNRM, asigură prezervarea și păstrarea acestui fond cu ajutorul celor mai eficiente și accesibile metode.

Dorina CHERCHEJA

PIETRE pentru templul bibliologiei

BIBLIOTECA BABEL

Universul (pe care alții îl numesc bibliotecă) se compune dintr-un număr nedefinit și poate infinit de coridoare hexagonale, cu lungi puțuri de ventilație în mijloc, înconjurare de prispe joase. De la fiecare hexagon se văd etajele inferioare și superioare: la nesfârșit. Disponerea coridoarelor este invariabilă. Douăzeci de rafturi, așezate la o lățime de cinci rafturi de fiecare parte, acoperă toate laturile, mai puțin două; înălțimea lor, cât cea a etajelor, abia de trece peste statura unui bibliotecar obișnuit. Una din părțile libere dă înspre un vestibul îngust, care sfârșește într-un alt coridor, asemănător primului și tuturor celorlalte. La stânga și la dreapta vestibulului există două cabinete minuscule. Unul îți îngăduie să dormi în picioare; celălalt, să-ți satisfaci necesitățile fecale. Pe aici trece scara-n spirală. În vestibul există o oglindă care, cu fidelitate, dublează figurile. Oamenii obișnuiesc să deducă de aici că biblioteca nu-i infinită (dacă ar fi într-adevăr, la ce bun această dublare iluzorie?); eu prefer să-mi închipui că suprafețele lustruite arată și promit infinitul... Lumina vine din niște fructe sferice care poartă numele de lămpi. Câte două în fiecare hexagon: transversale. Lumina pe care o emit este suficientă, neîntreruptă.

Ca toți oamenii Bibliotecii, în tinerețea mea am voiajat; am peregrinat în căutarea unei cărți sau, poate, a cataloagelor; acum, când ochii mei aproape că nu mai pot descifra ceea ce scriu, mă pregătesc să mor la puține leghe de hexagonul în care m-am născut. Mort, n-or să lipsească mâinile pioase care să mă arunce peste prispă: mormântul meu va fi aerul insondabil; trupul meu se va scufunda adânc, se va strica și se va dizolva în vântul născut de căderea care-i infinită. Eu afirm că Biblioteca este fără sfârșit. Idealiștii susțin că sălile hexagonale sunt o formă necesară a spațiului absolut sau, cel puțin, a intuiției noastre despre spațiu. Consideră că o sală triunghiulară sau pentagonală este de neconceput. (Misticii pretind că extazul le relevă o cameră circulară cu o mare carte circulară cu cotor continuu care înconjoară toți pereții; dar mărturia lor este îndoielnică; cuvintele lor, obscure. Această carte ciclică este Dumnezeu.) Îmi este de-ajuns, acum, să repet dictonul clasic: Biblioteca este o sferă al cărei centru perfect este oricare hexagon și a cărei circumferință este inaccesibilă.

Fiecărui perete din fiecare hexagon îi corespund cinci rafturi; fiecare raft conține treizeci și două de cărți de același format; fiecare carte are patru sute zece pagini; fiecare pagină patruzeci de rânduri; fiecare rând vreo optzeci de litere de culoare neagră. Există litere pe dosul fiecărei cărți; aceste litere nu

arată și nu prefigurează ceea ce vor spune paginile. Știu că această nepotrivire, câteodată, a părut misterioasă. Înainte de a rezuma soluția (a cărei descoperire, în ciuda tragicelor sale proiecții, poate că este faptul capital al istoriei), vreau să rememorez câteva axiome.

Prima: Biblioteca există ab aeterno. De acest adevăr, al cărui corolar este eternitatea viitoare a lumii, nu se poate îndoi nici o minte sănătoasă. Omul, bibliotecar imperfect, poate fi opera întâmplării sau a demiurgilor răutăcioși; universul, cu eleganta sa zestre de rafturi, volume enigmatice, neobosite scări pentru călători și toaletă cu scaun pentru bibliotecar, nu poate fi decât opera unui zeu. Pentru a percepe distanța care există între divin și uman este de ajuns să se compare aceste grosolane simboluri tremurate pe care mâna mea supusă greșelii le mângălește pe coperta unei cărți, cu aceleași litere din interior: ascuțite, delicate, foarte negre, de o simetrie inimitabilă.

Al doilea: Numărul simbolurilor ortografice este douăzeci și cinci¹. Această constatare a permis, acum trei sute de ani, să se formuleze o teorie generală a Bibliotecii și să se rezolve în mod satisfăcător problema pe care nici o altă conjunctură n-o putuse descifra: natura informă și haotică aproape a tuturor cărților. Una, pe care tatăl meu a văzut-o într-un hexagon al circuitului cinci sute nouăzeci și patru, consta din literele M. C. V. reprezentate în mod pervers de la primul rând până la ultimul. Alta (foarte consultată în această parte) este un amplu labirint de litere, dar pe penultima pagină apare *Oh, timp, piramidele tale*. Se știe de mult: pentru un rând rezonabil sau o știre directă există leghe întregi de cacofonii, de confuzii verbale și de incoerențe. (Eu cunosc o zonă accidentată unde bibliotecarii resping superstițiosul și zadarnicul obicei de a căuta un sens în cărți, obișnuții fiind să-l caute în vise sau în liniile haotice din palmă... Aceștia admit că descoperitorii scrisului au imitat cele douăzeci și cinci de simboluri naturale, dar susțin că o astfel de aplicație este întâmplătoare și că în sine nici o carte nu înseamnă nimic. Acest raționament, vom vedea, nu este într-un totuș greșit.)

Mult timp s-a crezut că aceste cărți inaccesibile ar corespunde limbilor dispărute sau îndepărtate. Este adevărat că anticii, ca primi bibliotecari, foloseau un limbaj destul de deosebit de cel pe care-l folosim acum; e adevărat că la câteva mii în dreapta limba este dialectală și că nouăzeci de etaje mai sus este de neînțeles. Toate acestea, repet, sunt adevărate, dar patru sute zece pagini invariabile de MCV nu pot să corespundă nici unei limbi, oricât de dialectală și de rudimentară ar fi. Câțiva au insinuat că fiecare literă influențează asupra celei ce-i urmează și că valoarea lui MCV de la pagina 71 nu ar fi egală cu cea pe care o poate avea aceeași serie într-o altă poziție, la altă pagină, dar această teză vagă n-a prosperat. Alții s-au gândit la criptografie; această situație a fost acceptată în unanimitate, chiar dacă nu în același sens cu cei ce au fundamentat-o.

¹ Manuscrisul original este nenumărat și nu are majuscule. Punctuația a fost limitată la virgulă și punct. Aceste semne, spațiul și cele douăzeci și două de litere ale alfabetului formează cele douăzeci și cinci de simboluri suficiente pe care le enumera necunoscutul (n.ed. [Borges]).

Acum cinci sute de ani, șeful unui hexagon superior² a dat peste o carte la fel de confuză ca toate celelalte, dar care avea aproape două pagini de rânduri omogene. A arătat descoperirea sa unui descifrator ambulant, care i-a spus că erau redactate în portugheză; alții i-au spus că în idiș. După un secol, limba s-a putut stabili cu precizie: un dialect samoyedo-lituanian al limbii guarani cu inflexiuni din araba clasică. S-a descifrat de asemeni conținutul: noțiuni de analiză combinatorie, ilustrată prin exemple de variațiuni cu repetiții nelimitate. Aceste exemple i-au îngăduit unui bibliotecar de geniu să descopere legea fundamentală a Bibliotecii. Acest gânditor a observat că toate cărțile, oricât ar fi de deosebite, sunt alcătuite din aceleași elemente: spațiile albe, punctul, virgula, cele douăzeci și două de litere ale alfabetului. De asemeni a adăugat un fapt pe care toți călătorii l-au confirmat: nu există, în vasta Bibliotecă, două cărți identice. Din aceste premise incontestabile a dedus că Biblioteca este totală și că rafturile înregistrează toate combinațiile posibile ale celor douăzeci și atât de simboluri ortografice (număr foarte vast, dar nu infinit) sau, altfel spus, tot ceea ce este exprimabil: în toate limbile. Totul: istoria amănușită a viitorului, autobiografiile arhanghelilor, catalogul adevărat al Bibliotecii, miile și miile de cataloage false, demonstrațiile înșelătoare ale acestor cataloage, demonstrația falsității catalogului adevărat, evanghelia agnostică a lui Basilides, comentariile acestei evanghelii, legătura adevărată a morții tale, versiunea fiecărei cărți în toate limbile, interpretarea fiecărei cărți în toate cărțile.

Când s-a declarat că Biblioteca ar cuprinde toate cărțile, prima impresie a fost cea de fericire extravagantă. Toți oamenii s-au simțit proprietari ai unui tezaur intact și secret. Nu exista problemă personală sau mondială a cărei soluție plină de elocință să nu se găsească într-unul din hexagoane. Universul era astfel justificat, universul a uzurpat brusc dimensiunile nesfârșite ale speranței. În acel timp s-a vorbit mult despre Răzbunări: cărți de apologie și de profeție, care revendicau pentru totdeauna purtările fiecărui om din univers și păstrau mari surprize pentru viitorul său. Mii și mii de avari au abandonat dulcele hexagon natal și s-au lansat pe scări în sus, grăbiți de zadarnica dorință de a-și găsi Răzbunarea. Acești peregrini se certau pe coridoare, se strangulau pe scările divine, își aruncau injurii grele, azvârleau cărțile înșelătoare în fundul tunelurilor, mureau sfârtecați de oamenii regiunilor îndepărtate. Alții au înnebunit... Răzbunările există (eu am văzut două care se referă la oameni ai viitorului, persoane, poate, nu imaginare), dar călătorii nu-și amintea de posibilitatea ca cineva să și-o găsească pe a sa sau o perfidă variantă a acesteia și că aceasta ar putea fi redusă la zero.

De asemeni, tot atunci, s-a sperat în clarificarea misterelor bazice ale umanității: originea Bibliotecii și a timpului. E verosimil ca aceste grave mistere să fie explicabile în cuvinte; dacă nu ar ajunge limbajul filosofilor, Biblioteca multiformă ar fi fabricat neștiuta limbă ce se cere, vocabularul și gramatica acestei

limbi. Sunt vreo patru secole de când oamenii oboseau hexagoanele... Există căutători oficiali, inchizitorii. Eu i-am văzut în exercițiul funcțiunii: soseau întotdeauna târziu; vorbeau de o scară fără trepte care aproape că i-a omorât; vorbeau de galerii și scări cu bibliotecari; uneori luau cartea cea mai apropiată și o răsfoiau, în căutarea cuvintelor infame, în mod vizibil, nimeni nu se aștepta să descopere ceva.

Speranței excesive i-a urmat, cum este și firesc, o depresiune fără margini. Certitudinea că într-un raft dintr-un hexagon s-ar afla închise cărți de valoare și că aceste cărți de valoare erau inaccesibile, a părut aproape de nesuportat. O sectă blestemată de Dumnezeu s-a dat cu părerea că ar fi bine să oprească orice căutare și ca toți oamenii să amestece litere și simboluri, până ce vor construi, cu ajutorul darului, nesigur, al întâmplării, aceste cărți canonice. Autoritățile s-au văzut obligate să emită legi foarte severe. Secta a dispărut, dar în copilăria mea am văzut oameni bătrâni care se ascundeau ore în șir în toalete, cu niște discuri de metal într-un pahar de scamator interzis, și maimuțăreau, șters, dezordinea divină.

Alții, în mod contrariu, credeau că esențialul consta în eliminarea operelor inutile, înnodau hexagoanele, își arătau scrisorile de acreditare, nu întotdeauna false, răsfoiau plictisiți câte un volum, și condamnau rafturi întregi: furiei lor igienice, ascetice se datorește nesăbuita pierdere a milioane de cărți. Numele lor este blestemat, dar cei care deplâng „tezaurile” distruse de entuziasm, neglijează două fapte arhiștiute. Unul: Biblioteca este atât de mare încât orice limitare de natură omenească rezulta infinitezimală. Celălalt: fiecare exemplar este unic, de neînlocuit, dar (cum Biblioteca este totală) există întotdeauna sute de mii de facsimile imperfecte: opera care nu se diferențiază decât printr-o literă sau printr-o virgulă. Contrar opiniei generale, îndrăznesc să presupun că urmările jefuirilor săvârșite de către Purificatori au fost exagerate de către groaza pe care acești fanatici au provocat-o. Îi grăbea delirul cuceririi cărților din Hexagonul Roșu Aprins: cărți de un format mai mic decât cel obișnuit, atotputernice, ilustrate și magice.

De asemenea, cunoaștem și o altă superstiție a acelor vremuri: cea a Omului Cărții. Într-un raft dintr-un hexagon (și-au zis oamenii) trebuie să existe o carte care să fie cifra și rezumatul perfect al tuturor celorlalte: un bibliotecar a străbătut-o și este asemeni unui Dumnezeu, în limbajul acestei zone persistă unele vestigii ale cultului acestui funcționar îndepărtat. Mulți au rătăcit în căutarea lui. Timp de un secol au epuizat în zadar cele mai deosebite direcții. Cum să localizezi veneratul hexagon secret care-o găzduia? Cineva a propus o metodă regresivă: pentru a localiza cartea A trebuie consultată în mod preventiv cartea B care indică locul lui A; pentru a localiza cartea B trebuie consultată înainte cartea C și așa până la nesfârșit... În astfel de aventuri mi-am risipit și mi-am consumat anii mei. Nu mi se pare neverosimil faptul că într-un anume raft al universului s-ar găsi o

² Mai înainte, pentru fiecare trei hexagoane exista un om. Sinuciderea și bolile pulmonare au distrus această proporție. Amintire de melancolie neînvinșă: adeseori am călătorit nopți întregi pe coridoare și scări lustruite fără să întâlnesc un singur bibliotecar.

carte totală³: îi rog pe ziii ignoranți să-l ierte pe omul - unul singur, chiar dacă ar fi fost să fie acum o mie de ani! – care a cercetat-o și a citit-o. Dacă onoarea și înțelepciunea, și fericirea nu sunt pentru mine, să fie pentru alții. Iar cerul să existe, chiar dacă locul meu va fi infernul. Iar eu să fiu ultragiat și anihilat, dar pentru o clipă, într-o ființă, uriașa Ta Bibliotecă să se justifice.

Susțin necredincioșii că prostia este firească în Bibliotecă și că raționalul (și chiar și umila și pura coerență) este aproape o excepție miraculoasă. Mai spun (știu) că „Biblioteca plină de agitație, ale cărei volume întâmplătoare trăiesc neostenitul risc de a se schimba în altele, afirmă totul, negând riscul pe care-l confundă cu o divinitate în delir”. Aceste cuvinte nu numai că denunță dezordinea, dar o și exemplifică, dovedind în mod public gustul primitiv și disperata lor ignoranță. Efectiv, Biblioteca include toate structurile verbale, toate variantele îngăduite de cele douăzeci și cinci de simboluri ortografice, dar nici măcar o prostie absolută. Inutil să adaug că cea mai bună carte din multele hexagoane avute în grijă se intitulează Fulgerul pieptănat, alta, Cârlițul de ghips, iar cealaltă Axaxaxas mlo. Aceste propoziții, la prima vedere incoerente, sunt capabile, neîndoielnic, de o justificare criptografică sau alegorică; această justificare este verbală și ex hypothesi, figurează în Bibliotecă. Nu pot să combin niște caractere

dhemrlchtdj

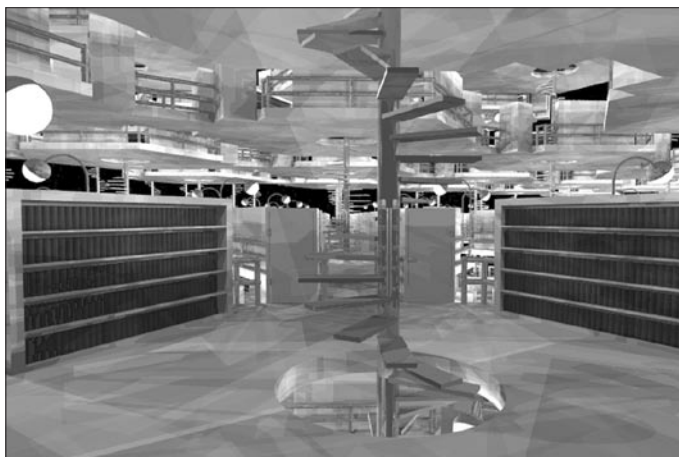
pe care divina Bibliotecă să nu le fi prevăzut și care în una din limbile sale secrete să nu închidă un sens teribil. Nimeni nu poate să articuleze o silabă care să nu fie plină de duioșie și spaimă; care să nu semnifice într-unul din aceste limbaje puternicul nume al unui zeu. A vorbi înseamnă a te expune tautologiei. Această epistolă inutilă, de cuvinte goale, există deja într-unul din cele treizeci de volume din cele cinci rafturi dintr-unul din hexagoanele fără de număr și,

bineînțeles, există și negarea sa (Un număr n de limbaje posibile folosește același vocabular; în unele din ele, simbolul bibliotecă admite definiția corectă *sistem veșnic de galerii hexagonale aflător pretutindeni*, dar bibliotecă înseamnă pâine sau piramidă, sau orice altceva, iar cele șapte cuvinte care o definesc au o altă valoare. Tu, cel ce mă citești, ești sigur că înțelegi limbajul meu?)

Scrierea metodică mă distrage de la condiția prezentă a oamenilor. Certitudinea că totul este scris ne anulează sau ne schimbă în fantasmă. Eu cunosc districte întregi unde tinerii se prosternă în fața cărților și le sărută cu evlavie paginile, dar nu știu să descifreze nici o literă. Bolile, discordiile eretice, rătăcirile care inevitabil degenerază în banditism, au decimat populația. Cred că am amintit de sinuciderile care se înmulțesc an de an. Și poate că mă înșală bătrânețea și frica, dar bănuiesc că speța umană – unica – e pe cale de dispariție și că Biblioteca o să dureze mai departe: iluminată, solitară, infinită, inutilă, incoruptibilă, secretă.

Am spus infinită. Nu am interpolat acest adjectiv dintr-un obicei retoric: nu este illogic să gândești că lumea este infinită. Cei care o consideră mărginită, afirmă că în locuri depărtate coridoarele, scările și hexagoanele ar putea să se oprească – ceea ce-i absurd. Cei care și-o imaginează fără margini, uită că numărul posibil al cărților o cuprinde în interiorul acestora. Îndrăznesc de aceea să propun o soluție pentru această problemă critică: Biblioteca este nelimitată și periodică. Dacă un călător etern o va traversa în orice direcție, va dovedi la capătul secolelor că aceleași volume se repetă în aceeași dezordine (care, repetată, ar fi o ordine: Ordinea). Singurătatea mea se mulțumește cu această elegantă speranță.⁴

Mar del Plata, 1941
Jorge Luis BORGES

³ Repet: este de ajuns ca o carte să fie posibilă pentru ca să existe. Numai imposibilul este exclus. De exemplu: nici o carte nu este și scară, chiar dacă există cărți care discută, neagă și demonstrează o astfel de posibilitate și mai există altele a căror structură corespunde structurii unei scări.

⁴ Letizia Alvarez de Toleclo a observat că vasta Bibliotecă este inutilă; într-adevăr, ar ajunge un singur volum de format obișnuit, tipărit cu corp nouă sau zece care ar consta dintr-un număr infinit de foi infinite de subțiri. (Cavalier!, la începutul secolului al XVII-lea, a spus că orice corp solid este o suprapunere de suprafețe infinite.) Mănuirea unui astfel de vademecum de mătase nu ar fi comodă: fiecare foaie aparentă s-ar desface în altele analoge: inconceptibila foaie de mijloc n-ar avea revers.

Galeria MB

BORGES BIBLIOSOFUL

Așa cum a remarcat exegetul și traducătorul Andrei Ionescu, „a-l cita pe Borges este o deprindere intelectuală a timpului nostru, un fel de tur de forță al inteligenței contemporane”. Însă nu este deloc ușor, dacă nu chiar imposibil, să stăpânești deplin informația emanată de opera sa, cu atât mai mult să o ordonezi, să o clasifici în sensul de a o raporta la vreo școală ori la vreun curent. Borges însuși spunea, într-o conferință despre frumusețea fizică a poeziei, că școlile literare sunt simple invenții ale istoricilor literari, or, poezia este eternă. La o tentativă de a-l evalua, totuși, în raport cu programele diferitelor orientări, am constatat că marele argentinian are câte ceva din toate și prin urmare nu aparține nici uneia, în ciuda postmoderniștilor care și-l revendică cel mai mult. Borges nu e un râu pe care să-l localizezi după albia sa, nici măcar o mare sau un ocean, căci și acestea sunt limitate. El este ca o apă ce a acoperit totul, este o lume. Uriașa-i erudiție l-a transformat într-un fel de creuzet în care s-a revărsat toată cultura universală, aceasta topindu-se în el și transformându-se într-o plasmă în care este dificil să distingi elementele constitutive. Și atunci nu-ți rămâne decât să-l accepți ca pe o lume nouă și, vorba lui Rodriguez Monegal, să cartografiezi pas cu pas acest tărâm. În relieful lui, vom însemna, desigur, niște lanțuri montane și niște înălțimi, acestea constituindu-se, în primul rând, din ideile filosofice asimilate în tinerețe și nu numai, care se fac văzute, transfigurate, în opera sa, ori se resimt în substraturile textelor sale, iar între aceste coordonate vom așeza, pe această hartă imaginară, pete de culoare întinse, specific borgeene. Vom vedea ceva mai încolo, că însăși ființa interioară, în special memoria lui Borges aveau o structură topografică.

I

Fiind un cititor de superclasă, legându-și de mic copil viața de bibliotecă, exercitând chiar funcția de bibliotecar, iar din 1955 până la sfârșitul vieții – și pe aceea de director al Bibliotecii Naționale a Argentinei, Borges a reflectat mult asupra problemelor cărții și lecturii, concepțiile sale constituindu-se într-o contribuție aparte la bibliologia universală, una care a depășit cadrul acestei științe, a jonctionat cu filosofia și stă la temelii bibliosofiei moderne. Însă el nu a redactat lucrări bibliologice speciale. Viziunile sale bibliosofice decurg din concepția-i filosofică despre lume și despre cultură, amândouă făcând parte organică din creația sa artistică (în special din con-

ferințele, eseurile și prozele sale) ca un fel de urzeală a texturii acesteia. Bazele filosofice ale gândirii sale sunt un aliaj de idealism și raționalism (cu rădăcini la Platon, Plotin, Spinoza, Bacon, Berkeley, Shelley, Schopenhauer, Nietzsche; dar și în filosofii orientale, în cabala ș.a.). Deși a creat și a consacrat genul fantasticului metafizic (un amestec savant de real și imaginar), el este în același timp un raționalist și un lucid înveterat. Cineva a remarcat că dacă la Goya, somnul rațiunii naște monștri, la Borges trezia Spiritului naște ficțiuni și soluții posibile ale realității. Aspectul acesta se datorează și pasiunii sale pentru matematica superioară.

Postulatele platoniene despre anamneză (orice cunoaștere e o amintire a ceva care deja a fost), idei-arhitecturi și imagine ca întruchipare a ideii, convingerile idealiştilor (în special acelea ale lui Berkeley) că orice obiect din realitate este un obiect al gândirii și nu poate să existe în afara spiritului care îl concepe, ideea universului nostru ca operă a unei divinități deficiente (îmbrățișată de Spinoza, dar și de gnostici); tema biblică a cuvântului ca instrument de creare a lumii conjugată cu aceea a facerii universului prin combinarea literelor (modus operandi, ars combinatoria cabaliste), apokastasisul grecesc și mitul nietzschean al eternei reînțoarceri, ideea existenței unui singur autor al tuturor textelor de pe pământ (Emerson, Shelley, Valery), problema răului în lume (Leibniz) – iată câteva fire vizibile în secțiunea transversală a temeliei pe care este așezată lumea borgeană, dar care nu mai au în ea un statut autonom, ci sunt elemente structurale. Maniera cărturărească în care își creează ficțiunile îl conduce pe Borges la inventarea unor nume de autori și titluri de opere, la care să facă trimitere atunci când operează cu idei și viziuni proprii, numărul acestora din urmă fiind atât de impunător, încât nu doar îi pune în mare dificultate pe cercetători, ci le-a și permis acestora să enunțe că marele argentinian este inventatorul unei întregi biblioteci fictive.

De ce și cum a fost posibil acest fenomen? Răspunsul îl aflăm dacă încercăm să abordăm problema pornind de la mobilurile creației borgeene. Acestea au fost, în substanța lor, existențialiste. Neîmpăcarea cu ireversibilitatea timpului (cu moartea) și cu implacabila ordine cosmică care, pe deasupra, mai este și incognoscibilă, l-au făcut să-și creeze o lume a sa, cognoscibilă și reversibilă. La aceasta se adaugă și orbirea

scriitorului, nenorocire care l-a lipsit de legătura senzorială cu lumea înconjurătoare, obligându-l să opereze cu obiectele lumii sale interioare, imagineare.

Concepția ontologică a lui Borges este reflectată cel mai pregnant în volumul de ficțiuni „Grădina potecilor ce se bifurcă”, publicat în 1941 (el numește „ficțiuni” lucrările sale în proză, probabil pentru a preveni o eventuală derută a cititorului cauzată de maniera cărturărească (impregnată de „reperări sursiere” și de citate) în care le-a scris. Pornind de la convingerea că orice lucru trebuie să-și aibă contrariul său, și că lumea este o carte ce trebuie citită (decodificată, descifrată), autorul își pivotează viziunile sale pe existența a două Lumi: cea creată de Dumnezeu și cea constituită în imaginația omului, legătura dintre ele fiind una genealogică și causală.

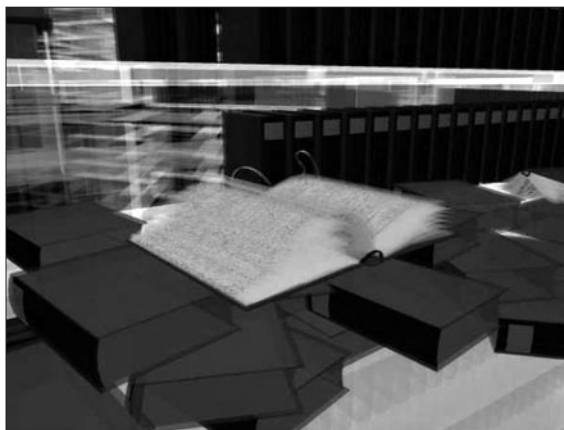
Universul real, întrucât la începutul lui a fost vântul, este văzut de Borges ca o bibliotecă (ficțiunea doctrinară în care este descris a fost intitulată „Biblioteca Babel”). El este alcătuit dintr-un număr infinit de hexagoane pline cu rafturi de cărți. Putem deduce că forma lui este sferică (ca și mingea de fotbal, care este cusută din fragmente hexagonale, dacă nu bagatelizăm prin această asociere universul infinit descris de Borges). La geneza acestei lumi stă efectul oglinirii (o oglindă mare, multiplicatoare, stă în vestibulul Bibliotecii Babel, toate cărțile din hexagoane fiind reflectări ale cărții ciclice, scrisă de Dumnezeu și aflată în camera circulară a Bibliotecii, care e foarte greu, ba chiar imposibil de găsit). Legea fundamentală a acestei Bibliotecii este că toate cărțile, deși nu seamănă între ele, sunt alcătuite din aceleași elemente baze, existând versiuni ale fiecărei cărți în toate limbile și interpretarea fiecărei cărți în toate cărțile. Undeva trebuie să existe o carte care să fie cifrul și rezumatul tuturor celorlalte și care este căutată veșnic de Omul Cărții, însă ea nu este de găsit. Biblioteca Babel este nelimitată și periodică. Dacă ar exista un călător etern care să o traverseze în orice direcție, el ar constata, la capătul secolelor (dacă ar exista un astfel de capăt), că aceleași volume se repetă în aceeași dezordine. Două sunt determinantele acestei Bibliotecii, cu care Borges și Omul în general nu se pot împăca: certitudinea că totul este scris, care îți dă sentimentul zădărniceii, și faptul că ea nu poate fi descifrată. Borges ne sugerează chiar că acestei Bibliotecii i-ar lipsi Ordinea (aici el subînțelegând prin ordine și ordonare calitatea a ceea ce poate fi înțeles, cunoscut), ea asemănându-se, după el, „cu haosul asiatic”.

O conformare la o astfel de stare de lucruri ar însemna neantizarea omului, reducerea lui la coordonatele și la calitățile regnului animal. Dar cum ceea ce îl deosebește de conștientii săi din natură sunt în primul rând imaginația și spiritul, omul își creează o lume a sa, acest al doilea Univers fiind descris de Borges în cea de a doua ficțiune doctrinară intitulată „Tlön, Ugbar, orbis tertius”. Rezultat din încercările de descifrare a Lumii, Universul secund s-a născut și el ca un efect al oglinirii (al conjuncției dintre o oglindă și o enciclopedie). Observăm, așadar, că Borges împărtășește ideea că efectul de oglindă este născătorul a toate, inclusiv al omului, deoarece el recurge frecvent

la asocierea „oglinzile și împreunarea trupurilor”. Subiectul ficțiunii la care ne referim este legat de o țară imaginară, Ugbar, inventată de o societate secretă din secolul al XVII-lea și localizată fictiv în Asia Mică. Savanții și artiștii imaginați ai acestei țări imaginează, la rândul lor, o întreagă planetă fictivă – Tlön – și alcătuiesc enciclopedia ei, pe care o răspândesc apoi, în mod discret, în lumea noastră. Locuitorii planetei Tlön creează lucruri, obiecte prin simplul fapt de a le numi. Când nu se mai gândesc la ele, lucrurile dispar imediat. Obiectele astfel create se numesc hroniuri și nu există în spațiu, ci doar în timp. O astfel de lume nu mai poate fi cunoscută prin simțuri, ci doar în rezultatul unor procese psihice și de memorie, adică numai pe cale cerebrală. De vreme ce cuvintele devin obiecte când le rostești, lucrurile din acea lume se multiplică înfiorător. Fiecare om este doi oameni. Toate cărțile au un singur autor atemporal și anonim, iar o carte care nu închide în ea și propria-i contracarte este considerată incompletă, nereușită. Există un plan de răspândire a lucrurilor de pe Tlön. Când acest proces se va încheia, zice Borges, vor dispărea limbile terestre în care vorbim astăzi, pentru că atunci Lumea va fi Tlön.

În comparație cu Lumea, acest Univers secund este ordonat, adică e cognoscibil. Autorul ne previne însă că „incitată de rigoarea ei, umanitatea uită că nu-i decât o rigoare de sahiști și nu de îngeri. Și a pătruns prin școli limba primitivă de pe Tlön... iar în memorie, un trecut închipuit ocupă locul altuia, despre care nu știm nimic cu certitudine – nici măcar că e fals...”

Mai mulți comentatori asociază tlönizarea prevestită de Borges cu „norii textuali” ce au împresurat planeta noastră în rezultatul globalizării Internetului și a rețelei WWW. Pericolul ei constă în atrofierea simțurilor din cauza dispariției cunoașterii senzoriale, aceasta conducând iminent la înlocuirea lui homo sapiens cu un om insensibil, robotizat. Șansa noastră s-ar reduce, în această perspectivă, la găsirea unui echilibru între activitatea mentală și cea senzorială, între vizibil și invizibil, între interior și exterior. Întrucât e un sceptic de coloratură schopenhaueriană, Borges nu ne propune în acest sens nici un fel de soluții. El se limitează la câte un „strigăt” existențial (asocierea o fac, desigur, cu Munch) de genul: „Destinul nostru nu e îngrozitor pentru că e ireal; el e îngrozitor pentru că e ireversibil”, sau: „Spre nenorocirea

noastră, lumea e reală, iar eu, spre nenorocirea mea, sunt Borges”.

II

În câmpul bibliosofiei, Borges rămâne fidel universului ideal, în primul rând, celui platonian, pe care îl consideră „un repertoriu ales ce nu tolerează repetiția”, un „muzeu imobil și redutabil al arhetipurilor” (vezi ficțiunea „Istoria eternității”). Îl preocupă constant problemele legate de ontologia scrierii. Adept al curentului de opinie potrivit căruia cele douăzeci și ceva de semne ale alfabetului au fost create de om după semnele Naturii, el se pronunță de multe ori, mai ales în perioada primei și celei de a doua tinereți, în favoarea primatului vorbirii în raport cu scrierea, al sunetului în raport cu grafema. Cu timpul, însă, își apleacă urechea și spre opiniile conform cărora primatul aparține scrierii. Nu se știe în ce măsură această mutație a fost înrăutățită de datele recente ale științei (ale arheoantropologiei în primul rând) care confirmă anterioritatea semnelor (ele devenind cunoscute public mai mult spre sfârșitul vieții și după moartea scriitorului). E certă, însă, cauza că fără o acceptare cel puțin parțială a celui de al doilea curent de opinie, crearea lumii de către divinitate cu ajutorul cuvântului, viziune ce face parte din textura concepției filosofico-artistice borgeene, devine o absurditate. Drept care, el a manifestat un viu interes față de doctrinele gnosticilor și ale cabaliștilor, cărora le-a consacrat o conferință și un eseu („Despre o misterioasă scriere cifrată”), în acesta din urmă concluzionând: „Cabala este nu doar o piesă de muzeu, ci poate fi în același timp un tip de metaforă a gândirii.”

În plus, în experiența personală a scriitorului literele au jucat un rol similar cu acela al semnelor biblice care deschid calea spre cunoașterea divinității și spre credință. În cutremurătoarea conferință „Cărțile și noaptea”, el relatează, de exemplu, cu referire la studierea originilor limbii și literaturii strămoșilor anglo-saxonilor: „Și s-a întâmplat ceea ce se întâmplă când se studiază o limbă nouă: și anume că fiecare literă se detașează, ca și cum ar fi gravată, ca și cum ar fi talisman”.

III

Reflecțiile despre carte ale lui Borges coboară de asemenea din arhetipalitate, el încercând și realizând o tipologie proprie a cărții.

Primul arhetip este unul mai mult perceptiv. Mai înainte de a judeca o carte, scrie el în „Liturgiile eretice”, noi avem o naivă concepție fizică despre ea. O carte în acel moment nu este o expresie sau o înlănțuire de expresii, ci literalmente un volum, o prismă cu șase fețe rectangulare, alcătuită din file subțiri de hârtie care trebuie să aibă o copertă, o falsă copertă, un moto în cursive, o prefață tot în cursive, dar cu format mai mare, nouă sau zece părți cu începutul în verzale, o tablă de materii, un ex-libris, o erată concisă, câteva file albe, un colofon interliniar și o casetă tehnică – elemente din care se constituie arta scrisului. Dar acesta e un arhetip al aparențelor. Mai importante sunt acelea care țin de esența cărții.

Primul arhetip esențial este acela al cărții virtuale, pe care Borges îl evidențiază referindu-se nu la epoca culturii electronice, ci la cea antică (în primul rând la greci). E vorba, de fapt, de cartea orală, cartea spusă. Este bine cunoscută neîncrederea filosofilor și savanților din Grecia antică față de scriere, pe motiv că ea „îngheață” gândul și nu permite abordarea exhaustivă, multilaterală a unei teme sau a unei probleme. Platon spunea: „Cărțile sunt ca statuile sau ca efigiile: par ființe vii, dar când sunt înrebate ceva nu știu să răspundă”. Această dificultate a cărții scrise grecii o depășeau recurgând la dialogul peripatetic. Socrate, Pitagora și alți filosofi nu au scris nici un rând, învățăturile lor transmițându-se pe cale orală. Pe aceeași cale s-au răspândit la început și poemele lui Homer „Iliada” și „Odiseea”. Iar atunci când își așterneau, totuși, gândurile pe hârtie, grecii aveau sentimentul de ceva neîmplinit. Este revelator în acest sens schimbul de replici între Alexandru Macedon și învățătorul său, Aristotel. Când s-a hotărât să-și publice „Metafizica”, filosoful este dojenit de ucenicul său, căruia îi răspunde: „Tratatul meu a fost publicat și nu a fost publicat”, având în vedere că nu este posibil ca o carte să expună complet tema dată. Cheia înțelegerii cărții orale (virtuale) este, după Borges, maxima Magister dixit, pronunțarea căreia, după proclamarea unei teorii, la pitagorienii, însemna deschiderea căii spre dezbateri, inovații, completări. Cartea antică scrisă era considerată doar ca un înlocuitor al cuvântului oral sau ca un ghid pentru dialogurile peripatetice sau în „divan”.

Al doilea arhetip ar fi acela al cărții clasice. Prin această noțiune (pe care o revendică de la latinescul *classis*, ce înseamnă fregată sau escadră), Borges subînțelege o carte ordonată, „așa cum trebuie să fie totul ordonat la bordul unui vas – „shipshape” (pus la punct, ca pe navă). În plus, ca să poată fi numită clasică, o carte trebuie să fie nu doar bine ordonată, ci și remarcabilă în domeniul său, bibliosoful recurgând în acest sens la exemple ca „Don Quijote” de Cervantes, „Divina Comedie” de Dante, „Faust” de Goethe și „Iliada” de Homer. Totuși, cartea clasică nu este impecabilă cuvânt cu cuvânt. Ea este supusă schimbării, influenței timpului și trebuie abordată istoricește și contextual.

Al treilea arhetip esențial este acela al cărții sacre, pe care Borges îl consideră tipic oriental. Inspirat de Spiritul Sfânt, uneori scrise de acesta, cărțile sacre, spre deosebire de scrierile umane, nu au nimic întâmplător în ele, iar Coranul e o carte anterioară chiar limbii arabe. Ca atare, astfel de cărți nu pot fi studiate, crede Borges, în mod istoric sau filologic. Scriptura a fost anterioară pronunțării cuvintelor. În ea nu poate fi schimbat nici un semn.

În afara acestor arhetipuri rămâne cartea pe care Borges nu o definește cu un termen anume, dar care am putea s-o numim, recurgând tot la un termen borgean, carte ecumenică. Despre acest arhetip, care e legat mai mult de contemporaneitate, marele scriitor a formulat mai multe reflecții particulare, în consens cu concepția sa filosofică. Acest fel de carte trebuie să se constituie, după el, într-o expresie a virtualității, într-o imagine niciodată încheiată, menită să stabilească un echilibru între finit și infinit. În ea trebuie să se reflecte celelalte cărți, ea trebuie să fie scrisă în rezultatul unei ars combinatoria. Ea trebuie să cuprindă în sine variațiile posibile, precum și contrariile lor. Adică, în fond, Borges pare să fie adeptul tipului grecesc de carte. Dar cum ar fi posibil acest lucru în condițiile actuale, când e pusă la punct o întreagă industrie a cărții? Prin participarea cititorului. „Cartea, scrie Borges, nu este o entitate închisă: e o relație, e un centru de nenumerate relații. Fiecare carte renaște la fiecare lectură...” Această viziune a pregătit terenul pentru conceptul de Opera Aperta al lui Umberto Eco.

IV

Lui Borges îi datorăm asocierea bibliotecii cu Paradisul. Această viziune o întâlnim într-o poezie din volumul „El Hacedar”:

„Eu care îmi imaginam Paradisul
ca un fel de bibliotecă...”

Apoi în textul conferinței „Cărțile și noaptea”:
„Eu mi-am imaginat întotdeauna Paradisul sub forma unei biblioteci. Alte persoane consideră că ar fi o grădină, alții și-l pot închipui ca un palat; eu l-am imaginat întotdeauna ca o bibliotecă”.

E o viziune poetică ce trebuie interpretată ca atare. Se cere remarcat, mai întâi, faptul că arhetipul de bibliotecă-paradis este conceput de Borges în legătură cu amintirile sale din copilărie. În casa părintească exista o bibliotecă „cu multe cărți englezești”, întreținută de tatăl scriitorului, în care micuțul Jorge face primele lecturi de basme, tot de acolo trăgându-se și pasiunea pentru enciclopedii. În al doilea rând, Borges abordează arhetipurile de bibliotecă prin prisma categoriei de Ordine, pe care, cum am văzut, o consideră una întemeietoare, o axă a biblioteconomiei și pe care o tratează în două aspecte esențiale, în funcție de arhetipul de bibliotecă la care o aplica. Paradisul, precum știm, înseamnă domnia Ordinei divine. E o lume sustrasă timpului necruțător și distrugător, dar și

acțiunii entropice pe care o aduce în lume omul. E o lume a Armoniei și a Bucuriei primordiale. Așa este și biblioteca-paradis, arhetip al bibliotecilor pentru copii.

Al doilea aspect al categoriei de Ordine, exploatat mult în creația borgeană, este acela al ordinei pusă de om, dar care o imită pe cea divină. El se referă la un alt arhetip, acela de bibliotecă-labirint. Aici Ordinea înseamnă ordonare, ierarhizare, descifrare. Ea merge mână în mână cu efectul de oglindire prezent în diferite tipuri de relații și corelații: Lume-enciclopedie, colecție-catalog ș.a.m.d. Motivul labirintului nu este inventat de Borges, el avându-și începutul în străveacuri. Dar felul în care e concepută, imaginată și descrisă la el biblioteca-labirint constituie o realizare bibliosofică de excepție, cu repercusiuni asupra gândirii mai multor cărturari contemporani. Anume de la el pare să se fi inspirat Umberto Eco atunci când a conceput memorabila bibliotecă-labirint din romanul „Numele trandafirului”, construcție superinginerescă prin care scriitorul italian ne previne că excesul de ordine și de organizare conduce la autodistrugere.

V

Este remarcabilă contribuția lui Borges la teoria ori, mai bine spus, la filosofia lecturii, pentru că reflecțiile sale la acest capitol decurg din cunoașterea de sine și din propria-i experiență de cititor. Concepția borgeană despre lectură se fundează pe înțelegerea literaturii ca pe o formă a fericirii. Și cum lectura este definită de el ca „o formă de viață a literaturii”, ea ține de asemenea de fericirea umană.

Această reîntemeiere a actului citirii produce o schimbare de optică în raport cu existentele până acum teorii ale lecturii. Astfel, ceea ce-l mobilizează pe cititor trebuie să fie nu interesul, ci dorința de lectură. Timpul lecturii, reversibil și circular, este un remediu contra angoasei existențiale legată de ireversibilitatea timpului obiectiv. Spațiul lecturii este o expresie a eliberării, el se extinde și chiar dispăre, lectura permițându-i omului ca și cum să se desprindă de corporalitate, să se rupă din gravitația materiei.

Este vie la el consimțirea limitelor lecturii, acestea decurgând din viziunea ciclică asupra timpului și din rostul decodificator al cititului. Parafrazându-l

pe Aristotel, care se referea la publicarea unei cărți, Borges afirmă: despre o carte poți să spui că ai citit-o și, în același timp, că nu ai citit-o, pentru că fiecare cititor în parte, dar mai ales fiecare generație de cititori va descoperi în ea valențe și sensuri noi. „O literatură, zice el, diferă de alta mai puțin prin text, cât prin felul în care e citită”, sau: „...istoria literară este istoria felurilor și motivelor de a o citi...”

În plus, scrisul nu e, pentru Borges, decât o formă de lectură. Ideea pare să consune cu viziunea lui G. Steiner din celebrul tratat „După Babel”, numai că englezul abordează scriitura ca pe o traducere în limbaj a conceptelor interioare. Argentinianul merge mai departe, abordând-o ca pe un rezultat al citirii în Cartea Lumii.

Modul de organizare a lecturii decurge, la Borges, din constituția topografică a memoriei sale. În consens cu conceptul de timp ciclic, el crede că istoria literaturii, de exemplu, în special istoria poeziei, nu trebuie să fie învățată cronologic, ci pe zone și regiuni. Întrucât a asimilat „memoria cristalizată” conținută în paginile citite, un Cărturar se alege și el cu o astfel de memorie, încât nu are în fața sa decât prezentul etern. În consecință, interiorul său e ca un fel de hartă, pe care sunt trecute domenii de cunoaștere și teme. Lectura se pivotează la el pe dialectica golurilor și a plinurilor: când sesizează pe „harta” sa interioară un gol, o pată albă, el caută și citește cărțile necesare pentru a le surmonta. Borges merge și mai departe: atunci când nu găsește în bibliotecă cărțile cerute de golul sesizat în interior, el se apucă și le scrie.

Strâns legată de acest fenomen este și tehnica lecturii. Borges recurgea permanent la un procedeu asemănător cu utilizarea cuvintelor-cheie la regăsirea informației înmagazinate în calculator. Când avea de ținut o conferință, ori de scris un eseu, o ficțiune, el invoca unul sau câteva cuvinte pornitoare, acestea gravându-i-se parcă pe „ecranul” memoriei, apoi dezvoltă în jurul lor întreaga temă. Memorizarea celor citite se fortifica de asemenea cu ajutorul unor astfel de cuvinte, uneori și cu al unor grupuri de litere.

* * *

Această configurare a concepției bibliosofice borgeene nu e decât un prodrom, rezultat al primelor două lecturi ale operelor sale apărute, în patru volume, la editura bucureșteană Univers. În spiritul arhetipului de carte ecumenică, al cărui adept era scriitorul, este de așteptat ca alte relecturi și alți cititori să o împlinească ori s-o modifice.

Magister dixit!

Alexe RĂU

Remember

PREOCUPĂRI BIBLIOLOGICE IN ACTIVITATEA SOCIOLOGULUI

**DIMITRIE GUSTI
(1880-1955)**

Originar din orașul Iași, Gusti s-a născut în anul 1880. A avut diverse preocupări: sociologie, filosofie, etice ș.a. Membru al Academiei Române din 1919, profesor universitar la Iași și București. A ocupat și funcția de ministru al Învățământului. Fondatorul Școlii Sociologice (Monografice) de la București, apreciat ca unul dintre cei mai iluștri sociologi de talie internațională. A înființat și condus Institutul Social Român (1921-1948), Consiliul Național de Cercetări Științifice (1947-1948), revistele „Arhiva pentru știința și reforma socială” (1919-1943) și „Sociologie românească” (1936-1944). A conceput ideea „muzeului sociologic”, pe temeiul căreia a fost realizat Muzeul Satului (1936). Inițiatorul Legii serviciului social (1939) și al unei noi concepții de organizare a administrației locale a satului românesc. A inițiat și animat Fundația Culturală, Universitatea Radio și altele. Cu sprijinul său, a fost editată, în anii 1938-1943, „Enciclopedia României” (4 volume), despre care Gusti menționa că este „imagine a țării și a neamului românesc, așa cum s-a încheșat în a doua zi după Unire”. Gusti a atras în cadrul Școlii Monografice de la București, al Institutului Social Român și al revistelor conduse de el, numeroase personalități de știință din domeniul istoriei, economiei, agronomiei, medicinei ș.a., punând bazele unei strategii originale de cercetare interdisciplinară. Este autorul lucrărilor: „Sociologia militans”, „Problema sociologiei”, „La science de la réalité sociale” ș. a. A trecut la cele veșnice în anul 1955, lăsându-ne ca moștenire nemuritoarele sale lucrări.

În bogata sa activitate, Dimitrie Gusti a fost preocupat și de starea întregului sistem de biblioteci din România. Un popor fără o bună organizare și administrare a bibliotecilor nu are sorți de izbândă. Bibliotecile, împreună cu alte instituții de cultură, fac parte din patrimoniul spiritual universal. M. Beniuc arăta: „Dar cartea e de o mie de ori mai prețioasă decât lângă ea, aproape de ea, stă o călăuză, bibliotecarul. El o știe pe cea mai bună pentru tine, pe cea mai proaspăt sosită, pe cea care știe a răspunde tocmai la întrebările tale”. Deci, bibliotecile fiind creațiile bibliotecarilor nu pot să existe fără aceștia care sunt „doctori de suflet”.

Biblioteca este un templu al cărții, rămânând în viitor un mesager al culturii unui Neam și a unei Civilizații. Bibliotecile pot fi comparate cu bisericile, cei care frecventează aceste lăcașuri sfinte dobândesc aici multă înțelepciune și hrană spirituală, iar bibliotecarii, asemeni preoților, slujesc cu multă dragoste Cartea și Cititorul. Așa cum intrăm în Biserică cu multă dragoste și smerenie, tot așa trebuie să deschidem și ușile Bibliotecilor.

Bogația spirituală a unei Națiuni este formată și din bibliotecile pe care le are și de care are grijă. Bibliotecile sunt acele tezaururi unde se păstrează memoria colectivă a unei comunități. Astfel, filosoful german, Arthur Schopenhauer afirma că „numai bibliotecile sunt memoria sigură și durabilă a omenirii”. Considerăm că bibliotecile vor exista

atâta timp cât va exista și umanitatea. O națiune fără bibliotecă este ca și un trup fără suflet.

Dimitrie Gusti aprecia că statul are obligația „de a apăra și a ocroti valorile culturale și economice, ce se găsesc în mijlocul nației; a descoperi și deștepta aceste valori când sunt ascunse; a le înălța către culmi cât mai mari când sunt prezente”.

Activând în calitate de profesor la Universitatea din Iași și cea din București, Gusti pune la dispoziția studenților cărți din biblioteca sa personală. A fost adeptul bibliotecilor specializate, care trebuiau să cuprindă literatura necesară studenților pentru studiu și cercetare. Astfel, în anul 1912, propunea organizarea unui catalog de bibliotecă, având drept scop ordonarea literaturii seminariale conform categoriilor: I. Lexicoane, dicționare, atlase, periodice; II. Sociologie generală (clasici); III. Sociologie specială (istorică, psihologică, cosmologică, biologică, etnologică, economică, juridică, politică, statistică); IV. Politică; V. Etică; VI. Sociologia, politica și etica problemelor românești.

Gusti a elaborat două scrieri valoroase, care tratau unele aspecte privind organizarea după principii moderne a bibliotecilor universitare. Aceste principii, chiar dacă au fost enunțate la începutul deceniului al doilea (secolul XX), nu și-au pierdut actualitatea și semnificația nici în prezent.

În lucrarea „Necesitatea reorganizării Bibliotecii Centrale de pe lângă Universitatea din Iași” (Iași, 1913, 15 p.), distinsul sociolog analizează riguros, obiectiv și cu experiența unui bibliolog, situația în care se afla Biblioteca universitară din Iași, constatând cu mare regret că această instituție se afla într-o stare de dezorganizare. El pune aceste carențe pe seama lipsei de mijloace și le socotea un fapt primejdios procesului instructiv-educativ. Acest memoriu poate fi considerat unul din primele documente fundamentale românești de biblioteconomie modernă.

Sociologul român a abordat problema reorganizării Bibliotecii universitare ieșene cu competența acumulată în urma frecventării și observării critice a marilor biblioteci științifice din orașele Berlin și Leipzig, în special biblioteca specializată a seminarului condus de reputatul profesor Karl Bucher.

Dimitrie Gusti concepea funcționarea unei biblioteci ca „un întreg sistem de măsuri luate pentru mijlocirea în-trebuințării cărților din bibliotecă”, afirmând că „cea mai însemnată măsură”, care trebuia fi luată în acest scop „este, desigur, crearea unui catalog general de autorii cărților aflătoare într-un anumit timp în bibliotecă, precum și de materiile științifice, pe care le reprezintă acești autori”. Gusti susținea că „menirea unui catalog general, de autori și pe materii, este mare, deoarece el trebuie să indice, să orienteze, să sfătuiască, să ajute la economia timpului în cercetarea literaturii unei probleme științifice”. Cu competența unui specialist în domeniu, cărturarul român critica faptul că Biblioteca ieșeană, în loc să dispună de un catalog

general de autori și pe materii, avea mai multe cataloage, „vre-o 15”, „fiecare având o altă clasificare a materiilor, clasificări făcute pe ani, la hasard, cum au intrat cărțile în bibliotecă, și după limbi!”.

Pentru bibliotecile științifice, Gusti a preconizat o serie de măsuri: „Astfel de măsuri sunt: 1. Întemeierea de biblioteci uzuale, plasate într-o sală comună de lectură, unde cărțile mai frecvente (cum sunt tratatele elementare, dicționarele, enciclopediile, colecțiunile de reviste vechi) stau la îndemâna oricărui cititor și de care cititorul se poate servi singur, oricând are nevoie; 2. Punerea la dispoziția oricărui cititor, într-o sală specială de citire, a numerelor mai noi ale revistelor științifice, pe care iarăși cititorul le poate, după voie, consulta singur; 3. Sistemul împrumutului cărților acasă, fără mari dificultăți, în multe părți, după cerere, chiar sistemul trimesului acasă al cărților”. O asemenea menire putea fi atinsă, după Gusti, dacă biblioteca era trecută sub administrația directă a senatului Universității, deținerea unui local adecvat, cu depozite pentru cărți și săli speciale de lectură, birouri pentru administrație. Marele sociolog cerea ca personalul bibliotecii să fie titrat și inamovibil, precizând că funcția de director al bibliotecii, precum și cea de custode va fi „incompatibilă cu orice altă funcțiune” și că „retribuția directorului bibliotecii va fi similară celeia de profesor universitar”, iar remunerația custozilor „va fi similară celeia de profesor de liceu”.

În anul 1914, Dimitrie Gusti a re luat și dezvoltat propunerile sale, pe care le-a enunțat la 20 noiembrie 1912, cu privire la reorganizarea Bibliotecii Centrale a Universității din Iași. Lucrarea din 1914 se intitulează „Întemeierea bibliotecii și seminariilor de pe lângă Universitatea din Iași. Un sistem de propuneri, cu numeroase documente și planuri anexe” (Iași, 1914, 41 p.).

A fost adeptul unei biblioteci centrale unice care să cuprindă mai multe subdiviziuni, iar pentru atingerea unui asemenea obiectiv era nevoie de cadre bibliotecare cu o înaltă ținută profesională și morală. Fiecare bibliotecă trebuia să fie „întodeauna la curent cu progresul științific”, deziderat care putea fi îndeplinit numai dacă bibliotecarii erau niște buni specialiști într-un anumit domeniu de activitate și dacă aveau „o cunoștință vie de mersul științei respective” și erau „în stare a-l urmări activ”. Fiindcă numai astfel „... bibliotecă va dobândi o viață caracteristică, în care să se oglindească cât mai limpede propășirea continuă a științei”. Asemenea bibliotecari, specializați în diverse domenii ale științei erau capabili de „a da sfaturi și îndrumări bibliografice publicului cititor”.

În finalul memoriului, Gusti preciza: „Comisiunea bibliotecii urmărește prin aceste dispoziții (titlu universitar, inamovibilitate, interzicerea cumulului) crearea unei noi cariere, a profesiunii de bibliotecar”. Credem că este necesar ca astăzi să revenim asupra recomandărilor lui Gusti privind statutul profesional și social al bibliotecarului. Orice muncă este utilă și interesantă dacă este prestată cu multă plăcere și dragoste. Astfel, poetul și filosoful Lucian Blaga aprecia că omul trebuie să fie un artist al muncii, adică să pună în ea ceva din personalitatea sa, cu bucurie și entuziasm ... Nici o muncă nu este lipsită de demnitate, decât cea săvârșită fără bucurie. Cine n-a învățat arta muncii, n-a realizat nici cel dintâi pas spre fericire. Noblețea muncii depinde numai de sufletul cu care ne apropiem de ea. Aceste afirmații ale cărturarului de la Lăncrăm sunt perfect valabile și pentru munca nobilă și conștiințioasă de zi cu zi a bibliotecarilor.

Gusti, încă de pe băncile liceului, a avut o mare pasiune pentru carte și lectură. În perioada când a locuit la internatul liceului, citea până noaptea târziu la o lumină palidă pentru a nu deranja somnul colegilor săi de cameră.

Lectura a fost pentru el principalul instrument de formare a cercetătorilor și baza materială a oricărei cercetări.

Va fi mereu preocupat de problema bibliotecilor, care va culmina în proiectul elaborat din lucrările secției bibliografice a Institutului Social Român, pentru organizarea unei Biblioteci de Stat. Astfel, în 1923, a organizat, cu studenții seminarului de sociologie și etică, un fișier centralizator cu toată literatura de sociologie, etică și politică, existentă în bibliotecile publice din București. Mai târziu, în timpul decanatului său, a proiectat prin Oficiul universitar, înființarea unei săli de lectură, care cuprindea cele mai importante publicații din domeniul științelor sociale, sociologiei, politicii și eticii.

Nu s-a mulțumit doar cu ideea bibliotecii, ci a urmărit crearea unui vast centru de documentare socială, a unor vaste arhive sociologice, care trebuiau să centralizeze întreg materialul documentar, intern și comparativ, necesar pentru pregătirea legislației.

Institutul Social Român a avut mai multe secții, printre care și cea bibliologică, unde chestiunea unei mari biblioteci sociale românești a dus la propunerea unirii tuturor bibliotecilor publice din București și la cercetarea celei mai eficiente metode și organizări, iar problema bibliotecii populare a premers unele acte de guvernământ foarte bine venite. Această secție a editat și un Buletin.

Dimitrie Gusti a contribuit la înființarea sălii de lectură a Institutului Social Român, în 1921. În discursul de deschidere, el afirma că aceasta era o sală de lectură științifică, la compartimentul politică și științe sociale comparate, cuprinzând toate publicațiile din aceste domenii. Sala de lectură avea menirea de a deschide noi perspective și orizonturi: „Puținul ce trebuie așteptat de la un om cult este să-și cunoască timpul său. Una din laturile crizei intelectualității la noi constă tocmai din ignorarea aproape cu totul a elementelor vieții contemporane”; „Un al doilea câștig firesc al frecventării acestei săli de lectură va fi emanciparea din ce în ce mai vădită de magia formulelor, de prestața verbului ...”. Această sală s-a transformat mai târziu într-o bibliotecă, mai cu seamă, de periodice și de actualități. În fruntea bibliotecii s-au aflat C. Em. Krupensky și P. Greceanu, care au lucrat cu mult zel pentru interesele ei.

O acțiune susținută și benefică a fost începută de asemenea, grație strădaniei sale, în vederea deschiderii unor biblioteci pe lângă toate centrele de cultură a tutunului, întocmindu-se chiar și un regulament referitor la „Biblioteca cultivatorului de tutun”. În primii ani au fost create peste 800 de biblioteci din cele 1000 câte erau necesare în fiecare comună cultivatoare de tutun.

În perioada cât a activat la Ministerul Muncii, colaboratorii de aici au întemeiat o bibliotecă, care purta numele de „Biblioteca Anastase Gusti”, ca un omagiu pe care i-l aduceau și care cuprindea unele „Sfaturi către cetitori”, care, în opt pagini, cuprindea îndemnuri valabile pentru toate bibliotecile din toate timpurile și culminau în adevărul că „arta cititului este arta să gândești gândirea altuia”.

Dimitrie Gusti a fost un fervent susținător al culturizării satelor românești prin intermediul cărții. La conferința, ținută la 14 mai 1935, el menționa faptul că munca pentru propagarea cărții în mediul rural era dificilă și plină de responsabilitate. În opinia sa „cartea nu înseamnă doar câteva coale de hârtie tipărită, legate laolaltă, și mai mult sau mai puțin frumos prezentate din punct de vedere grafic. Ea este un mijloc de comunicare între oameni, și, de aceea, problema cărții presupune neapărat organizarea citirii cărții. Cu alte cuvinte trebuie neapărat să alcătuim cartea bună, adică o carte care poate fi citită. Dar cartea bună – și aici stă o a doua latură a problemei la sate – presupune cititori buni, ceea ce înseamnă că munca pentru carte nu se face numai în

birourile editurilor și (în) sălile de lucru ale tipografiilor, ci pe tot întinsul țării, în toate sufletele oamenilor, pentru care crearea acelei atmosfere prielnice cititului, care ivește în sânul unităților sociale cititorii. Și, în sfârșit, în al treilea rând, cartea presupune și organizarea mijloacelor de răspândire a cărților către cititorii buni”.

Sociologul român constata că scriitorii și editurile din România lucrau pentru locuitorii de la orașe, unde cartea era difuzată mai ușor, dar care nu constituia decât o „mică parte din publicul consumator de slovă, pe care îl avem – deocamdată – virtual”.

Lectura cărților, pentru Gusti, era o deprindere „care nu se capătă ușor”. Pentru cei din mediul urban, cititul era un gest profesional, „făcut repede, uneori neatent, din nevoia de a te ține la curent cu ce se întâmplă, cititul este pentru noi o unealtă de lucru și de viață”. Iar pentru țăran, cititul era un act de evlavie, o împărtășanie. El citea cu emoția pe care a încercat-o la citirea cărților sfinte bisericești, a tuturor vieților sfinților, visurilor și epistoliilor. Soarta cărții este strâns legată de cea a Școlii: „Citirea presupune cunoașterea alfabetului. Și câtă vreme vom avea în țară proporția dureros de mare a analfabeților de acum, nu vom putea rezolva problema cărții la sate”.

În fiecare sat unde au lucrat echipele monografice au fost organizate biblioteci pentru „... a-l determina ca el singur să meargă mai departe până la crearea unui Cămin Cultural. Ne lăudăm că nu este sat în care să nu fi lucrat o monografie și unde să nu avem o bibliotecă a Seminarului”.

Pentru înființarea bibliotecilor sătești și pentru cititorii țărani s-a tipărit colecția enciclopedică „Cartea Satului”, care s-a editat conform unui plan, urmărindu-se ca în fiecare casă a sătenilor să pătrundă cărțile. Tot în acest context, au văzut lumina tiparului mai multe exemplare ale enciclopediei „Cartea Noastră” (1936), care este prezentă, astăzi, în colecțiile Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „A. Russo” din orașul Bălți. Tot în acest context, Fundația Culturală Regală Principele Carol, din luna ianuarie 1934 și până în noiembrie 1936, a tipărit 17 volume, în câte 10 000 exemplare, în colecția „Cartea Satului”, menită bibliotecilor sătești ale Căminelor Culturale și ale școlilor. Pentru „Cartea Satului” s-a ales tiparul cel mai frumos și au fost chemați să scrie cei mai de seamă scriitorii ai țării; totuși prețul unitar al acestor cărți era numai de 30 lei, ca să poată fi ușor de plătit de către bibliotecile satelor și chiar și de săteni. La sate „Cartea Satului” s-a răspândit prin „micul depozit de cărți al Căminului Cultural”, înființat pentru prima dată în decembrie 1934, la Căminele Culturale care au o activitate bine organizată. În 1936, funcționau 433 asemenea mici depozite de cărți sau „librării ale Căminelor Culturale”.

Pentru îndrumarea tehnică a Căminelor Culturale a apărut revista lunară „Căminul Cultural” cu un tiraj de 2500 exemplare și colecția „Cartea Căminului Cultural” ale cărei volume au apărut în tiraj de 5000 exemplare.

Activitatea culturală la sate, în opinia lui Gusti, nu trebuia să se limiteze numai la deschiderea de biblioteci, ci presupunea o arie mai largă: „Este, bunăoară, o iluzie dacă se crede că o activitate culturală se reduce numai la creări de biblioteci, când numărul analfabeților este încă mare, numărul cărților pentru știutori de carte este încă foarte mic, numărul știutorilor de carte dornici de a citi și mai mic, iar bibliotecile, cele mai multe dintre ele, nu cuprind cărțile de care se poate folosi săteanul...”.

În vederea obținerii unor rezultate pozitive privind răspândirea cărții în mediul rural, Gusti și colaboratorii săi au acordat o atenție deosebită calității cărților, atât după

conținut cât și estetic. S-a utilizat hârtie și reproduceri de o calitate înaltă. Au fost deschise și librăriile sătești, care aveau menirea de a difuza cartea. Prin înființarea librăriilor sătești s-a ajuns „la un moment nou: cererea de carte la sate, carte care acum era vândută”.

Gusti considera căminul cultural acea instituție care trebuia să privegheze la ridicarea nivelului moral și spiritual al populației printr-o viață creștinească mai activă, prin înțelegerea frumosului și utilizarea cuminte a cărții.

Marele sociolog român a fost și un fecund editor de publicații și volume: „Albina”, seria de volume intitulate „Cartea satului”, precum și ziarele „Căminul cultural” și „Curierul echipelor”, până la tipărirea de un înalt nivel științific, cum a fost buletinul Institutului Social Român, „Arhiva pentru știința și reforma socială”, fiind declarată organ oficial al Asociației Internaționale a Sociologilor.

Ca o dovadă a recunoașterii meritelor sale deosebite, în anul 1980, printre personalitățile culturale și științifice comemorate, la propunerea Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), s-a numărat și savantul român de talie internațională, Dimitrie Gusti, întemeietorul Școlii Monografice de la București. Această Școală a permis un număr mare de experiențe sociale, științifice și culturale, cu rol stimulator pentru societatea românească din acea perioadă.

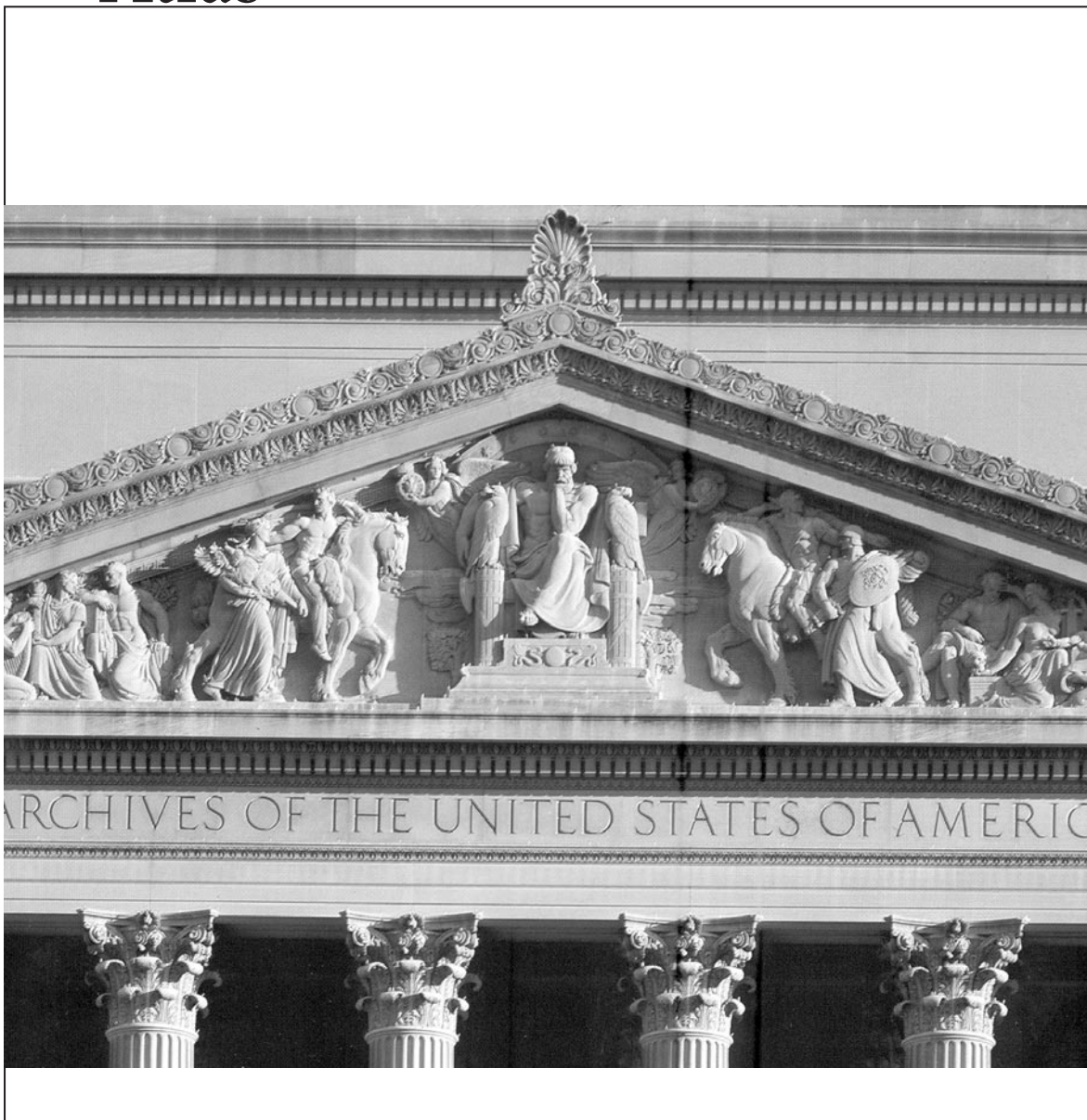
Fiind considerat, pe bună dreptate, cel mai de seamă sociolog român din toate timpurile, Dimitrie Gusti nu a fost străin nici de celelalte probleme cu care s-a confruntat societatea românească, având niște preocupări enciclopedice. Prin aceasta demonstrând că a fost un distins cărturar și un patriot adevărat. Poate fi plasat în cohorta personalităților care au pus bazele bibliologiei românești moderne. Opera sa prezintă și astăzi o valoare incontestabilă pentru știința și cultura universală, fiind consultată și cercetată de către sociologi, istorici, politologi, etnologi, juriști, filosofi, filologi, bibliologi, lingviști ș.a.

BIBLIOGRAFIE:

1. Academica. – București. – 2000. – Nr. 7. – P. 11.
2. Adevărul literar și artistic. – București. – 1999. – 30 noiemb. – P. 6.
3. Bădina, Ovidiu. Dimitrie Gusti. Contribuții la cunoașterea operei și activității sale. – București: Ed. Științifică, 1965.
4. Bădina, Ovidiu; Neamțu, Octavian. Dimitrie Gusti. Viață și personalitate. – București: Ed. Tineretului, 1967.
5. Blaga, Lucian. Vederi și istorie. – Galați: Ed. Porto-Franco, 1992.
6. Cornova. – Chișinău: Ed. Museum, 2000.
7. Dicționar de sociologie. – București: Ed. Babel, 1993.
8. Dicționar enciclopedic. – București: Ed. Enciclopedică, 1996. – Vol. II (D-G).
9. Forum. – București. – 1980. – Anul XXII. – Nr. 4. – P. 55-61.
10. Gusti, Dimitrie. Opere: Vol. I. – București: Ed. Republicii Socialiste România, 1968.
11. Idem. Opere: Vol. V (Fragmente autobiografice. Autosociologia unei vieți 1880-1955). – București: Ed. Republicii Socialiste România, 1971.
12. Idem. Opere: Vol. VI. – București: Ed. Republicii Socialiste România, 1977.
13. Idem. Pagini alese. – București: Ed. Științifică, 1965.
14. Idem. Studii critice. – București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980.
15. Omagiu profesorului D. Gusti: 25 de ani de învățământ universitar (1910-1935). – Vol. I-II. – An. 13-14. – București: Ed. Institutului Social Român, 1936.
16. Paideia. – București. – 1994. – Nr. 2. – P. 1-10.
17. Theodorescu, Barbu. Istoria bibliografiei române. – București: Ed. Enciclopedică Română, 1972.

Vasile SECRIERU

Atlas

BIBLIOTECA CONGRESULUI, O MINUNE ÎN DEVENIRE

“Gardian al patrimoniului națiunii”, așa definea Biblioteca Congresului James Bilington, directorul acesteia, în cuvântul de recepție rostit la inaugurarea, la 18 noiembrie 2002, a unui spațiu suplimentar de depozitare a publicațiilor în *Fort Meade*.

Pe parcursul istoriei sale de peste 200 ani această mare minune a lumii – Biblioteca Congresului - a crescut de la 740 volume și 3 hărți în anul inaugurării 1800 la peste 124 milioane unități de păstrare, care includ cca 28 milioane cărți, 12 milioane fotografii, 4,5 milioane hărți, 54 milioane manuscrise etc., în prezent. Colecțiile cuprind publicații în 460 de limbi.

Înființată în 1800, când președintele John Adams semna actul de transferare a Guvernului din Philadelphia în noul oraș-reședință de capitală, Washington, Biblioteca avea destinația de a servi Congresul și trebuia să conțină numai cărți necesare Congresului. În august 1814 biblioteca este incendiată de trupele britanice. După o lună de la incendiu președintele pensionat Thomas Jefferson oferă Congresului bibliotecă personală, adunată pe parcursul a 50 de ani, care era considerată cea mai bună în SUA, conținând cărți despre America, dar nu numai, ci și tot ce era de valoare în fiecare domeniu.

Astfel Thomas Jefferson schimbă practic prioritățile de completare a bibliotecii. El considera că nu există domeniu care poate fi ignorat de membrii Congresului.

Este de menționat faptul că printre cărțile din bibliotecă lui Thomas Jefferson se află și versiunea franceză a lucrării lui Dimitrie Cantemir *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman*. În ianuarie 1815, Congresul accepta propunerea lui Thomas Jefferson alocând 23,950 mii \$ pentru 6,487 cărți, punându-se în felul acesta bazele Bibliotecii Congresului de azi. Conceptul jeffersonian despre universalitate, credința că toate subiectele sunt importante pentru biblioteca legislativului SUA definește politica de completare a colecțiilor bibliotecii.

Timp de mai mulți ani Biblioteca este găzduită de Capitoliu. În anul 1873 Congresul anunță un concurs pentru proiectul unui spațiu pentru bibliotecă. În 1886, după multe dezbateri și controverse, Congresul autorizează construcția noii clădiri pentru Biblioteca Congresului.

La inaugurarea oficială de la 1 noiembrie 1897 Biblioteca este recunoscută drept glorios monument național și drept una dintre cele mai mari și mai valoroase biblioteci din lume.

Construită în tradițiile stilului renesanțist italian, Biblioteca Congresului reprezintă într-adevăr o arhitectură și pictură de o frumusețe remarcabilă. În anul 1939 o nouă clădire este deschisă pentru public – actuala *Adams Building*.

Între anii 1980-1987 Biblioteca se extinde în cea de-a treia clădire *James Madison Memorial Building* și scoate de la ordinea zilei pentru o vreme problema spațiului atât pentru colecții, cât și pentru personal.

În anul 1984 Congresul aprobă fonduri pentru restaurarea clădirii principale *Thomas Jefferson*. Către aniversarea de 100 de ani (1997) clădirea este redeschisă pentru public.

Bugetul pentru anul fiscal 2003 a constituit 572,7 milioane dolari. Personalul Bibliotecii este de 4358 unități echivalente normei întregi sau aproximativ 6 mii salariați.

La 30 septembrie 2003 președintele SUA a aprobat bugetul BC pentru anul 2004 – 526,1 milioane dolari și 4,283 posturi norma întregă.

Casa Albă și Senatul au alocat 10 milioane dolari pentru construirea unui tunel care va uni clădirea *Jefferson* cu noul Centru de Vizitare a Capitoliului.

Congresul a acceptat angajarea a încă 23 ofițeri de poliție care să garanteze securitatea Bibliotecii. A fost propus un plan de comasare a Poliției Bibliotecii cu cea a Capitoliului care încă n-a fost semnat.

Biblioteca este cea mai veche instituție culturală federală din SUA și cea mai mare bibliotecă din istoria omenirii. Întru realizarea misiunii de a face disponibile și necesare resursele pentru Congres și pentru poporul american și a menține și conserva o colecție universală de cunoștințe și creativitate, Biblioteca a adunat o colecție fără egal, un superb și inteligent personal și o rețea efectivă pentru a pune la dispoziția națiunii cunoștințele din întreaga lume. Peste 2 milioane de cititori și vizitatori pășesc anual pragul bibliotecii.

Biblioteca Congresului servește ca Centru de Cercetare pentru Congres și ca Bibliotecă Națională pentru Statele Unite. Pagina WEB a Bibliotecii (www.loc.gov) este accesibilă oricând pentru oricine și prezintă pe larg colecțiile și serviciile Bibliotecii. Directorul Bibliotecii este numit pe viață de președintele SUA și confirmat prin vot de Senat. Actualul director James H. Bilington este al 13-lea la număr și a depus jurământul la 14 septembrie 1987.

Imensitatea Bibliotecii Congresului se datorează în mare parte sistemului american de copyright, care, satisfăcând necesitățile producătorilor și utilizatorilor, s-a dovedit mai efectiv ca multe altele în extinderea protecției către noi forme ale creativității,

în ultimul timp, inclusiv a celor digitale, care joacă un rol deosebit în viața intelectuală, comercială și creativă a SUA.

Copyright-ul este o formă de protecție prin lege (titlul 17, Codul SUA) a autorilor incluzând lucrările literare, muzicale, artistice precum și alte produse ale muncii intelectuale.

Protecția copyright durează pe tot parcursul vieții autorului plus 70 de ani după moartea acestuia. Dacă lucrarea are mai mulți autori, cei 70 ani încep număratoarea din ziua morții ultimului autor. Oficiul Copyright este parte componentă a Bibliotecii începând cu anul 1870 și înregistrează anual peste 900 mii unități. Catalogul oficiului cu peste 45 milioane înregistrări este cel mai mare din lume.

Pentru a susține universalitatea colecțiilor, Biblioteca colectează materiale în diverse formate. Această politică de achiziții permite Bibliotecii să facă aceste resurse disponibile pentru un public foarte larg. Politică Bibliotecii este de a obține lucrările electronice prin legea copyright chiar dacă acestea nu constituie subiectul legii copyright.

În calitate de Centru de Cercetare pentru Congres Biblioteca onorează anual peste 500 mii de cerințe. Personalul serviciului acoperă toate domeniile de interes.

Un alt departament ce lucrează în strânsă legătură cu Congresul este Biblioteca de Drept, care deține peste 6 milioane unități de păstrare, constituind cea mai mare colecție de drept din lume.

Biblioteca își propune următoarele obiective:

1. De a face disponibile cunoștințele și creativitatea umană Congresului Statelor Unite. În calitate de depozit al cunoștințelor umane și al produselor muncii creative a poporului american, Biblioteca are ca primă misiune să facă disponibile materialele deținute și să identifice, analizeze și sintetizeze informația acumulată, făcând-o folositoare legislativului ales de popor.

2. Să achiziționeze, organizeze, prezerveze pentru folosirea în prezent și în viitor de către Congres și națiune:

a) o colecție exhaustivă a istoriei și creativității americane

b) o colecție universală a cunoștințelor umane.

3. De a face maxim accesibile colecțiile pentru:

- Congres,
- Guvernul SUA,
- Public.

Este fără precedent în istoria umană când o bibliotecă, care are menirea să servească guvernul, deschide acces pentru public și este de facto Biblioteca Națională.

Accesul egal la cunoștințe pentru guvernatori și cei guvernați, bogați și săraci reprezintă o formă esențială a pluralismului democratic și și-a găsit expresie în sistemul bibliotecilor și școlilor publice. Congresul a investit biblioteca cu o serie de funcții naționale centralizate: standarde bibliografice, catalogare, depozitor, copyright, servicii pentru orbi și persoane cu handicap fizic.

Congresul recunoaște că în era, în care informația este comunicată și păstrată în formă electronică, Biblioteca trebuie să promoveze accesul electronic la materialele de bază. Pentru publicul general Congresul a încurajat crearea programului "Biblioteca Națională Digitală" care va promova accesul de la distanță către cele mai interesante și importante din punct de vedere educațional valori din colecția americană. Școlile, bibliotecile, businessul etc. vor avea acces la materialele importante din punct de vedere istoric în propriile localități indiferent de mărimea localității sau de așezarea geografică.

4. De a adăuga valoare educațională resurselor de bază ale Bibliotecii în vederea sporirii calității muncii creative și activității intelectuale derivate din aceste resurse și de a reflecta importanța contribuției Bibliotecii la bunăstarea și progresul viitor al națiunii.

Personalul bibliotecii își sporește rolul de navigator în marea cunoștințelor, ajutând cât mai mulți utilizatori să găsească materialele necesare în imensitatea informației neprelucrate. Aceasta reclamă personalului mult mai multe cunoștințe și antrenament decât anterior, dar și facilitează folosirea de către cercetători a materialelor pe care numai Biblioteca Congresului le deține. Pentru instruirea și perfecționarea profesională a salariaților Biblioteca a inițiat și susține Programul Mentori. Mentorii sunt un fenomen foarte răspândit la Biblioteca Congresului. Acest program are scopul de a forma salariaților, în mod special celor începători, diverse deprinderi personale și profesionale, precum și a-i ajuta să-și facă o carieră. Având în vedere faptul că în următorii 5-10 ani Biblioteca Congresului se va confrunta cu pensionarea unui segment foarte important al forțelor de muncă, mentorii își propun să transmită cunoștințele acumulate pe parcursul anilor angajaților noi și să mențină la nivel efectiv instruirea acestora. Fiecare mentor are responsabilitatea de a se întâlni cu partenerul minim patru ore pe lună, să elaboreze un program de acțiune, să participe activ în toate activitățile de instruire etc. Parteneriatul durează, de regulă, un an pe parcursul căruia, mentorul servește drept învățător, consultant, oponent și ghid.

Activitatea începe cu o instruire unde mentorii și partenerii sunt inițiați în problemă. La sfârșitul Programului este efectuată evaluarea rezultatelor care este folosită în vederea perfecționării programului.

Pentru a-și realiza misiunile și sarcinile, Biblioteca promovează o politică instituțională eficientă și efectivă constituită din următoarele componente:

- Mobilizarea și motivarea resurselor umane în toate subdiviziunile, avându-se în vedere:

- recrutarea, promovarea și remunerarea personalului în baza evaluării obiective a cunoștințelor, deprinderilor și performanței;

- instruirea, dezvoltarea și, unde este necesar, reamplasarea forței de muncă, pentru executarea noilor funcții pe noi căi;

- promovarea corectitudinii, oportunității egale și a respectului, pentru diversitate la diferite nivele și subdiviziuni ale Bibliotecii;

- întreținerea comunicării folosind consultațiile frecvente, pentru promovarea inovațiilor și participarea în luarea deciziilor și implementarea schimbărilor;

- promovarea serviciilor electronice pentru realizarea misiunii și sarcinilor cu viteză, calitate și economie.

- Folosirea spațiilor și echipamentului în vedere:

- Prezervării și accesibilității colecțiilor și maximalizării eficienței productivității și bunăstării personalului;

- Operării unui sistem financiar și informațional care să permită facilitarea luării deciziilor și să sporească responsabilitatea;

- Operării unui sistem efectiv de securitate care să asigure accesul adecvat și în același timp să promoveze maximum de protecție pentru personal și patroni, facilități și colecții.

În ultimii ani Biblioteca Congresului depune eforturi colosale pentru colectarea, depozitarea și prezervarea materialelor digitale. Sarcina este enormă, dar realizarea scopului este de importanță crucială pentru viitorul națiunii. Cunoștințele sunt baza democrației americane, iar cea mai mare parte a creației și producției intelectuale de ultimă oră a americanilor apare în format digital. Această informație digitală trebuie colectată și făcută disponibilă pe aceleași căi ca și cele peste 124 milioane de cărți, filme, hărți, manuscrise, fotografii etc. din colecțiile fără egal ale Bibliotecii Congresului. Programul Național de Digitalizare a Informației și Prezervare este susținut de către guvern, care în anul 2001 a aprobat 99,8 milioane dolari pentru realizare, dar și de sectorul public-privat care a contribuit cu 75 milioane dolari la realizarea lui.

Programul Biblioteca Națională Digitală oferă patronilor peste 100 diverse colecții. Partea de vârf a programului este Memoria Americii www.memory-loc.gov, unde pot fi accesate peste 7,5 milioane unități. Lunar WEB site-ul Memoria Americii manipulează peste 28 milioane tranzacții. El reprezintă resursele on-line ale Bibliotecii Congresului depeșă istoria și cultura SUA.

Scopul acestui program este de a digitaliza cele mai valoroase materiale despre America și a le face disponibile on-line pentru utilizatorii din întreaga lume. Aceste materiale includ fotografii, manuscrise,

cărți rare, hărți, filme etc. Pentru a-și atinge scopul, programul lucrează în colaborare cu membrii Federației "Biblioteca Digitală" precum și cu alte biblioteci și arhive.

Materialele care urmează să fie digitalizate sunt selectate de către un comitet consultativ, iar drept criteriu principal de selecție servește valoarea culturală și educațională, precum și abilitatea tehnologiilor curente de a executa procedura.

Biblioteca Congresului nu preconizează digitalizarea tuturor colecțiilor deținute. Accentul se va pune mai ales pe colecțiile istorice. Materialul prezentat în Memoria Americii este structurat în următoarele compartimente: Agricultură, Artă și arhitectură, Business și economie, Educație, Geografie, Istorie, Limbă și literatură, Arte de performanță, Filosofie și religie, Politică socială și Drept, Recreație și sport, Științe sociale, Tehnologii și științe aplicate.

COLECȚIILE BIBLIOTECII CONGRESULUI

Mai mult de jumătate din fondurile BC sunt în alte limbi decât cea engleză. Biblioteca primește zilnic aproximativ 22 mii unități de păstrare și tot zilnic peste 11 mii sunt adăugate colecțiilor.

Ea adună materiale pe diverse suporturi, pentru a susține universalitatea colecțiilor. Această politică de achiziții permite Bibliotecii să-și facă resursele disponibile indiferent de schimbările tehnologice.

Aproximativ 99 % din cărțile Bibliotecii Congresului sunt reflectate în catalogul on-line, chiar și monografiile mai vechi. Biblioteca Congresului are cea mai mare colecție de publicații din lume și respectiv cel mai mare catalog on-line. Este ușor accesibil prin Internet precum și la stațiile de lucru din sălile de lectură. Catalogul on-line permite căutarea după titlu, autor, subiect, cuvânt-cheie etc. Bibliotecarii de referință ca regulă sunt cei care ajută patronii să folosească sistemul. Căutarea după cuvântul-cheie este cea mai efektivă metodă de căutare oferită de Biblioteca Congresului.

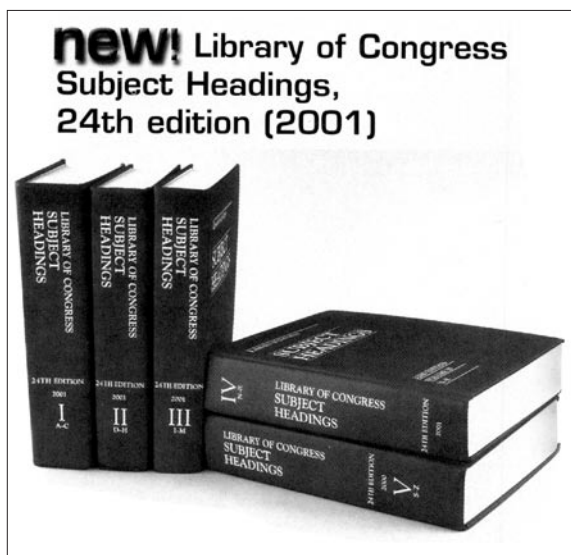
Securitatea colecțiilor, personalului și patronilor sunt scopurile prioritare ale bibliotecii. În același timp ea își menține rolul tradițional de instituție deschisă, publică, angajată în opera de a-și face resursele disponibile poporului american.

Zilnic Biblioteca înregistrează aproximativ 150 cititori noi. Permisul de cititor este gratuit. Se eliberează pentru o perioadă de doi ani, după care cititorul trebuie să se prezinte personal pentru a-l prelungi.

Toți vizitatorii trebuie să treacă prin detectorul de metal. La ieșirea din Bibliotecă se trece prin sistemul electronic antifurt. În majoritatea sălilor de lectură sunt interzise obiectele personale.

Biblioteca nu oferă acces liber la colecții, excepție sunt materialele de referință. Ea nu împrumută patronilor cărți la domiciliu. Materialele solicitate trebuie să fie folosite în sălile de lectură.

Pentru asigurarea securității colecției, sălile de lectură sunt echipate cu camere video. În toate clădirile funcționează sistemul antifurt. În depozite au acces numai angajații din subdiviziunea respectivă.

Cu toate aceste restricții Biblioteca Congresului are date dispărute aproximativ un milion de unități de păstrare. Documentele pierdute sunt înlocuite cu o fișă, pe care este făcută înregistrarea datei când a fost solicitată de beneficiari. În cazul când pe parcursul a patru ani cartea n-a fost solicitată nici o dată ea este scoasă din inventar. Pentru documentele solicitate se întreprind măsuri de recuperare a lor. Anual sunt recuperate circa o mie cărți.

Aranjarea cărților la raft se face în conformitate cu Clasificarea Bibliotecii Congresului.

În colecția de Cărți rare sunt păstrate cărțile editate până la 1801.

Pentru recepționarea comenzii cititorul trebuie să aștepte aproximativ o oră cărțile depozitate în sediul central și în jur de 90 minute cele depozitate în alte spații. Cărțile cu copertă subțire sunt copertate imediat după intrarea în bibliotecă. Numai din depozitul Colecției Generale sunt solicitate zilnic peste 3000 unități.

Biblioteca Congresului folosește regulile anglo-americe de descriere bibliografică. Clasificatorii în număr de peste 300 sunt specializați după domenii și parțial după criteriul de limbă. Procesul de catalogare durează foarte mult și sunt semnalate cazuri când de la intrarea cărții în Bibliotecă până la apariție în catalogul electronic trec 2 ani. Zilnic în fonduri intră aproximativ 11 mii documente. La descrierea bibliografică a documentelor editate cu alte caractere decât cele latine se efectuează transliterarea. Biblioteca Congresului și-a elaborat propriul standard de transliterare care, în principiu, nu este mult prea diferit de standardul internațional.

Patronii care locuiesc în afara Washingtonului pot comanda materialele preventiv, până la trei cărți. Este încurajat feedbackul cu patronii. Formularele pentru comentarii se află în sala principală de lectură. Sălile de lectură păstrează periodicele din ultimii 2 ani. Alte ediții sunt disponibile în sala de lectură Ziare și Periodice Curente. Periodicele sunt păstrate în general în formă de microfilme.

Colecția de hărți și atlasuri numără peste 4,5 milioane unități de păstrare. Aproximativ 6 mii hărți

pot fi accesate în programul digital Memoria Americii. Există hărți în formă de evantai, umbrelă, tricouri etc. Pentru copierea hărților există scanere speciale 1,2 m x 1 m.

Cititorilor li se recomandă, de regulă, să folosească copii sau microfilme ale hărților. Dacă cititorul insistă atunci îi este oferit originalul.

O valoare deosebită prezintă colecția de globuri care sunt de diferite mărimi.

BC are oficii de achiziționare a literaturii în Rio de Janeiro, Cairo, New Delhi, Islamabad, Jakarta și Nairobi, Moscova și Tokyo. Ea este biblioteca națională pentru orbi și persoane cu handicap fizic, centru de cercetare pentru conservarea materialelor, cel mai mare depozitoriu din lume al hărților, atlasurilor, fotografiilor etc.

Printre colecțiile renumite ale BC se numără și documentele personale a 23 președinți ai SUA de la Washington la Coolidge precum și cele ale unor americani renumiți precum Walt Whitman, Booker T., Washington, Alexander Graham Bell, Frederick Douglass, Susan B. Anthony, Irving Berlin, Charles Mingus și Raeph Euison.

Catalogul tradițional care anterior era inima Bibliotecii a fost conservat în anul 1980.

Pentru promovarea Bibliotecii și a serviciilor oferite a fost creat un film (12 minute), care rulează între orele 10⁰⁰ și 15¹⁵ în Centrul pentru Vizitatori. Tot în acest scop servește și Turul Bibliotecii (câte 5 în fiecare zi), care durează timp de o oră și este asigurat de specialiști de mare calificare. La adresa www.loc.gov/legacy/ poate fi accesată istoria scurtă a Bibliotecii Congresului. Este elaborată de asemenea o largă gamă de ghiduri, pliante, foi informative, calendare etc. În incinta Bibliotecii funcționează un magazin pentru suveniruri unde vizitatorii pot procura obiecte cu emblema Bibliotecii Congresului: sacoșe, căni, calendare, pixuri, creioane, carnețele pentru notițe, publicații ale Bibliotecii etc.

Calendarul evenimentelor poate fi accesat pe pagina Web a Bibliotecii la adresa www.loc.gov/loc/events/.

Programele pentru publicul general precum expozițiile și publicațiile scot în evidență valoarea și eficiența Bibliotecii și a colecțiilor.

Pentru personal, dar și pentru beneficiari este editată *Gazeta Bibliotecii Congresului* care apare în fiecare vinere a săptămânii. De rând cu alte materiale cu caracter informativ, gazeta publică *Calendarul săptămânal al evenimentelor*. Copierea materialelor este contra plată – 20 cenți pagina și sunt acceptate numai cardurile speciale.

PUBLICAȚII MOLDOVENEȘTI LA BIBLIOTECA CONGRESULUI

Biblioteca Congresului deține peste 6500 titluri conținând mai mult de 11 mii volume, de publicații din și despre Moldova. Majoritatea publicațiilor sunt monografii în unul sau mai multe volume, însă nu lipsesc nici edițiile seriale. O mare parte din ediții sunt păstrate în colecțiile generale, dar unele materiale pot fi găsite în colecțiile speciale: hărți, microfilme, cărți

rare, muzică, fotografii, folclor, precum și în biblioteca de drept. BC achiziționează lucrări din majoritatea domeniilor. Excepție sunt publicațiile din domeniul agriculturii și medicinei clinice, pe motiv că aparțin Bibliotecii Naționale Agricole și respectiv Bibliotecii Naționale de Medicină.

Apropae toate publicațiile au fost editate în Moldova. Peste 70 % din colecții au apărut în anii 1940-1991. Aproximativ 4000 din titlurile deținute sau mai mult de jumătate sunt editate în limba rusă. Între 350-400 titluri sunt editate în limba română cu alfabet chirilic, 1300 titluri sunt editate cu alfabet latin și au fost publicate fie în Moldova, fie în România. Mai mult de 300 titluri sunt editate în limba engleză și câteva sute în franceză, germană, turcă, găgăuză, ucraineană, ungară etc.

O pătrime din materiale au fost publicate după anul 1991, când Moldova își câștigă independența. Anual peste 190 titluri sunt adăugate colecțiilor prioritare prin intermediul cumpărării. Schimbul interbibliotecar, care anterior avea o importanță deosebită în completarea colecțiilor, acum este privit doar ca o sursă secundară și aceasta nu numai în ce privește schimbul cu Republica Moldova, dar în general. După 1991 printre publicațiile achiziționate predomină cele în limba română. În ultimul timp publicațiile sunt procurate prin intermediul agenției "East View" (pentru contact: karina@eastview.com.)

Cărți rare

Biblioteca personală a președintelui Thomas Jefferson achiziționată de Congresul SUA în 1815 și care a stat la baza colecțiilor Bibliotecii de azi, includea lucrarea monumentală a lui Dimitrie Cantemir *Histoire de l'Empire Othoman* (Paris, 1743). Cartea a fost printre multele volume din colecția originală Jefferson care au fost distruse în timpul incendiului din Capitoliu în seara de Crăciun a anului 1851.

Ulterior biblioteca Congresului a obținut o copie a versiunii engleze *The history of the Granth and Decay of the Othoman Empire* (London, 1734). Cantemir a scris lucrarea în latină între anii 1714-1716, în timpul exilului său, când era consultantul lui Petru cel Mare. Ea a fost publicată după moartea lui, mai întâi în limba engleză după ce fiul său a dus manuscrisul la Londra. Această lucrare a fost prima istorie substanțială a Imperiului Otoman rămasă actuală pentru multă vreme.

Alte trei lucrări ale prințului Cantemir sunt găzduite de sala de lectură Cărți Rare: *Kniga systima St-Petersburg*, 1722;

Historisch – Geographisch – and Politische Beschreibung der Moldaw, nebst dem Leben des Verfassers and einer Landcharte Francfurt, 1771;

Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor: Iași, 1835-1836, scrisă de Cantemir pe parcursul ultimilor ani de viață și care a rămas în manuscris pentru mai bine de un secol.

În posesia sălii de lectură Cărți Rare sunt și alte lucrări care descriu teritoriile moldovenești:

Latomus, Sigismund; *Jacobi Franci Relationis historica continvatio, Jacobi Franci Historische beschreibung aller denckwürdigen historien, so sich hin*

und wider in Europa, in hoch und nider Deutschland, auch in franckreich, Schott und Engeland, Hispanien, Hungarn, Polen, Siebenburgen, Wallachey, Moldaw, Turkey, ... Francfurt am Mayn, 1615;

Carra, Jean-Louis. *Histoire de la Moldavie et de la Valachie. Avec une dissertation sur l'etat actuel de cex deux provinces*. Jassy, 1777.

Colecții de drept

Biblioteca de Drept posedă mai multe volume din și despre Moldova conținând lucrări istorice de drept, printre care: Regulamentul organic; C. Hamangiu. Codul civil (1934); C. Hamangiu. Codul general al României (1909). Codul Calimach (1954).

Ea achiziționează și ziarele oficiale din Moldova.

Biblioteca Congresului este în posesia microfilmelor următoarelor ziare:

- Sovetskaâ Moldaviâ: anii 1947-1991
- Nezaavisimaâ gazeta: anii 1991-1999
- Drug: 1 apr. 1906 – 30 iun. 1907
- Molodež' Moldavii: 1 ian. 1962 – 31 decem. 1965
- Moldova suveranâ: anii 1995-1997

Manuale on-line

Diviziunea Cercetări Federale a Bibliotecii Congresului a publicat în 1995 manualul „Belarus and Moldova: Country studies”. Capitolele despre Moldova au apărut și în formă de carte electronică *Moldova: A Country Study* și reprezintă o tratare vastă a istoriei, geografiei, economiei, societății, transportului și telecomunicațiilor, guvernământului și politicii, precum și securității țării.

Publicațiile din și despre Moldova sunt puse la dispoziția utilizatorilor prin intermediul Diviziunii Europene a Bibliotecii Congresului precum și în săliile de lectură specializate.

Informații despre Moldova pe cele mai diverse teme pot fi obținute de la bibliotecarii de referință din Diviziunea Europeană și, în special, de la Grant Harris, care este responsabil pentru Moldova, România și Albania. În cadrul proiectului „Portals to the World” care prezintă informații electronice despre diverse țări este și pagina Republicii Moldova, elaborată de către Grant Harris. Informația este structurată în felul următor: Resurse generale, Business, Comerț, Economie, Cultură, Educație, Ambasade, Genealogie, Geografie și mediu, Găgăuzia și Transnistria; Guvernământ, Politică, Drept, Sănătate, Istorie, Limbă și literatură, Listserv, Mijloace media și comunicare, Securitate națională, Turism, Religie și tehnologii, Societate etc.

Pentru informații suplimentare:

www.loc.gov/international/european/moldova/md/html.

ÎMPRUMUTUL INTERBIBLIOTECAR LA BIBLIOTECA CONGRESULUI

Biblioteca Congresului împrumută cărți din colecțiile sale începând cu anul 1902, când directorul Bibliotecii Herbert Putnam primul declara BC „drept bibliotecă națională a ultimei resurse”. În anul 2002, prin Diviziunea Accesul, Schimbul și Managementul Colecțiilor (CALM), Biblioteca a răspuns la aproxi-

mativ 50 mii cereri de împrumut de cărți și fotocopii etc. venite din diferite țări ale lumii.

Patronii sunt rugați să contacteze poșta electronică: ill@loc.gov pentru diverse întrebări ori comentarii, nu însă și pentru a comanda publicații. Cererile pot fi trimise la adresa: Library of Congress

CALM Division
101 Independence Avenue SE
Washington, DC 20540-4670
USA
Phone: (202) 707-5441
Fax: (202) 707-5986
e-mail: loancirc@loc.gov

Pentru bibliotecile din SUA Biblioteca Congresului servește ca sursă pentru materialele care nu sunt accesibile în bibliotecile locale, de stat, regionale etc. Sunt acceptate cereri de la bibliotecile academice, publice și speciale ceea ce le permite de a-și face folositoare colecțiile proprii prin intermediul împrumutului interbibliotecar.

Politica BC în această direcție este complementară Codului Împrumutului Interbibliotecar în Statele Unite elaborat de Asociația Bibliotecilor Americane (ALA).

În ceea ce privește împrumutul către bibliotecile din afara țării, BC servește drept sursă primară pentru publicațiile editate în SUA și secundară pentru cele publicate în afara SUA, dar care nu sunt disponibile în țara de origine. BC se bazează, în general, în procedurile de a trimite publicații în afara țării pe Principiile și Directoriile IFLA privind împrumutul interbibliotecar. Pentru țările străine împrumutul interbibliotecar se efectuează contra plată.

Perioada împrumutului este de 60 de zile atât pentru bibliotecile din SUA, cât și pentru cele din afară. O înștiințare despre timpul limită este trimisă după 30 de zile. Dacă materialele nu sunt restituite peste 60 de zile, bibliotecii în cauză i suspendă dreptul de împrumut. Sunt cazuri când materialul este rechemat înainte de termen, dacă este solicitat pentru necesitățile BC.

Biblioteca Congresului împrumută cărți altor biblioteci, cu condiția ca acestea să fie folosite în interiorul Bibliotecii. Aceasta este în concordanță cu politica BC, care interzice scoaterea cărților din spațiile sălilor de lectură ale BC (excepție sunt doar necesitățile Congresului SUA). Astfel de politică are intenția de a proteja bibliotecile care împrumută publicații de neglijența patronilor, deoarece cărțile reținute în afara timpului limită duc la suspendarea dreptului de împrumut pentru instituție. Biblioteca care împrumută își asumă responsabilitatea pentru securitatea materialelor împrumutate. De regulă termenul de împrumut nu poate fi prelungit. Pentru circumstanțe atenuante se contactează secția Circulație a diviziunii Accesul, Schimbul și Managementul Colecțiilor. Fotocopiile pot fi trimise și prin poșta electronică dacă, formularul conține o adresă Ariel IP.

În cuvântul rostit la inaugurarea noului spațiu James A. Billington, directorul Bibliotecii Congresului, sublinia că materialele în bază de hârtie care au durată vieții de aproximativ de 40 ani în clădirea originală din

Capitol Hill, vor avea durata de păstrare de aproximativ 140 ani în noul spațiu. Instalații speciale vor asigura condiții optime de păstrare pentru materialele nonhârtice care necesită temperaturi foarte scăzute. Deși între clădirea originală din *Capitol Hill* și *Ford Meade* sunt 25 mile depărtare, cărțile solicitate dimineața de cititor vor putea fi livrate către prânz, iar cele solicitate la prânz vor fi livrate în dimineața zilei următoare.

Toți americanii conectați la Internet pot accesa baza de date cu informație legislativă (Thomas), catalogul electronic American Memory, Internațional Horizons - cele mai principale expoziții etc.

Printre cele mai importante lucrări care constituie obiecte de mândrie pentru Biblioteca Congresului și care înfrumusețează „Galeria Comorilor” se numără *Biblia Gutenberg* și *Biblia Uriașă* a lui Mainz.

BC are mai multe spații de păstrare, dar clădirea originală rămâne a fi inima bibliotecii cu spectaculoasa sală principală de lectură, cu colecțiile de o valoare inestimabilă, cu spațiile pentru cercetători, cu noul centru deschis pentru vizitatori și expoziția permanentă “Comorile Americii și comorile lumii”.

Thomas Jefferson Building este centrul istoric al BC. Acest palat exuberant italian renescentist cu frescele sale, cu interiorul de marmură, cu statuile monumenatale rămâne inima Bibliotecii. El a fost înălțat pentru a glorifica cunoștințele și valoarea într-o societate democratică. Biblioteca reflectă credința lui Jefferson în accesul deschis către cunoștințe și ideea că dacă informația este accesibilă liderilor națiunii, ea trebuie să fie accesibilă și poporului. Cu suportul Congresului și a multor donatori privați BC a crescut devenind cea mai mare bibliotecă din lume.

BC este simbolul grațitudinii pentru trecut și speranța în viitorul națiunii. Fiind construită cu intenția de a servi ca loc de prezentare pentru arta și cultura tinerei republici, dar și a demonstra europenilor că și americanii pot construi clădiri monumentale, Biblioteca rămâne una dintre cele mai admirate monumente ale națiunii.

SCURTĂ CRONOLOGIE

1800-1897

Între acești ani BC este găzduită de Capitoliu. Colecțiile încep cu 740 volume și 3 hărți. Către sfârșitul anului 1890 colecțiile numără aproximativ 740 mii volume plus fotografii, hărți, manuscrise, periodice plasate în 16 spații diferite.

1 Noiembrie 1897

Clădirea BC (numită acum *Jefferson Building*) este inaugurată, având destinația de a păstra aproximativ 1 milion de volume. Directorul BC Ainsworth Spofford prezice că ea va face față necesităților Bibliotecii pentru un secol și jumătate, dar colecțiile cresc foarte repede.

1909

Un spațiu adăugător cu o capacitate de păstrare de circa un milion volume este construit în interiorul curții Bibliotecii.

1927

O altă încăpere cu o capacitate de păstrare de un milion de volume este adăugată, clădirii principale.

Către această dată colecțiile BC constituiau aproximativ 10 milioane unități de păstrare.

1930

Congresul alocă fonduri pentru o altă anexă și pentru extinderea clădirii inițiale.

1934

În spațiile adăugate este transferată sala de lectură Cărți Rare și fondurile respective.

Decembrie 1938

Este deschisă clădirea-anexă cu o capacitate de păstrare de 10 milioane volume.

1958

După 20 de ani de la deschiderea clădirii a doua a Bibliotecii Congresului, este înaintată cerința de a mai construi una.

Octombrie 1969

Congresul autorizează fonduri pentru a treia clădire, dar construcția începe în anul 1974. Către

această vreme colecțiile Bibliotecii constituiau 74 milioane unități de păstrare, incluzând 17 milioane cărți și broșuri.

1980

Este deschisă clădirea *Madison*, dar nu acoperă necesitățile de păstrare ale BC.

1993

Congresul autorizează fonduri pentru construcția unui spațiu de depozitare a colecțiilor în *Ford Meade, Mariland*.

1997

Jefferson Building este redeschisă publicului după 12 ani, pe parcursul cărora au fost efectuate renovările.

1998

Fundația *Packard* alocă un grant de 10 milioane dolari pentru Centrul Național de Conservare a Materialelor Audiovizuale.

18 Noiembrie 2002

Este inaugurat primul modul de depozitare a colecțiilor în *Ford Meade* cu o capacitate de păstrare de 1,2 milioane volume, urmând să fie date în exploatare încă 13 module.

***Vera OSOIANU
Grant HARRIS***

Bibliosofie

ALEPH ÎN FAȚA OGLINZII (2)

Efectul de oglindă constituie un subiect esențial și merită un window distinct.

Metafizica („filosofia primă”, cum a numit-o Aristotel, sau ontologia, cum este numită din sec. al XVII – lea până astăzi) ne-a propus până acum diferite viziuni asupra esenței Universului și fundamentelor existenței, rezultate fie din reflecția filosofică pură, fie din interpretarea datelor științei, fie din întreteserea dintre reflecție și interpretare. La grecii antici principiul (arhe-ul) lumii erau elementele (apa la Thales, aerul la Anaximene, focul la Heraclit), atomul (la Democrit), Ființa (la Parmenides, Socrate, Platon și Aristotel). În Evul Mediu principiul explicativ cel mai în vogă era divinitatea. În modernitate, au fost propuse drept principiu diferite concepte, printre cele mai memorabile numărându-se ideea transcendentalului (la Kant), Spiritul absolut (la Hegel), voința (la Schopenhauer), ritmurile cosmice (la Spencer), elanul vital (la Bergson), Dasein-ul (la Heidegger) etc. Mie mi se pare că efectul de oglindă, luat în considerare de unii filosofi într-o accepție mai mult particulară, cu referire îndeosebi la reflecție și la conștiință, ar putea fi ridicat la rangul de principiu ontologic prin excelență. Ceea ce îmi justifică opțiunea este în primul rând faptul că el trece ca un fir roșu prin toate nivelurile și modurile ontologice (ca cele evidențiate, de exemplu, de Lucian Blaga – al cristalelor, al plantelor, biologic și uman). Mai mult de atât, el străbate atât Universul material (trecând prin toate felurile de materie) cât și Universul ideal (spiritual). Pe deasupra, el încorporează simultan cauza și efectul, iar nedeterminarea este condiția sui generis a unui principiu universal.

Primul care s-a confruntat cu acest fenomen (de fapt, cu un caz particular al acestuia, dar fără a avea intuiția de a-l generaliza) a fost Louis Pasteur. Studiind cristalele de tartrat (sare a acidului tartric, o substanță importantă din vin), savantul a observat că atunci când este pus în apă, fiecare cristal produce un altul, cel deal doilea fiind imaginea în oglindă a primului. Cele două cristale roteau lumina polarizată în direcții opuse. Fenomenul a fost numit „molecule cu imagine în oglindă” (sau, în limbajul științific convențional, molecule levogire și dextrogire). Cercetările efectuate de mulți alți savanți în sec. XIX – XX au arătat că fenomenul acesta e caracteristic pentru toate substanțele. Adică fiecare moleculă acționează ca tipar pentru formarea altei molecule, iar lucrul acesta ea îl face nu pentru propria ei formă, ci pentru imaginea sa în oglindă. Ea este ca și cum programată în așa fel, ca, o dată apărută, să aibă

grijă să se oglindească, iar imaginea găsită în oglindă să o folosească drept tipar în care să plaseze atomi pentru a construi o moleculă nouă, care, la rândul-i, va fi animată de aceeași grijă și tot așa la nesfârșit. Pentru ca acest program să funcționeze, sunt necesare doar condiții (factori) pentru oglindire, o stare de oglindire și resurse materiale pentru edificarea moleculelor noi. Același principiu se manifestă și în cadrul materiei biologice, numai că aici crearea de celule noi se efectuează nu prin constituirea de copii în afară, ca în materia fizică, ci printr-o oglindire lăuntrică. La apariția imaginii oglinzite, celula se divide în două părți egale, fiecare din ele fiind imaginea în oglindă a celeilalte, după care cele două jumătăți își recapătă dimensiunea normală, apoi în interiorul fiecăreia reîncepe oglindirea și divizarea și așa în continuu. De fapt, grija de a se oglindi este nu atât a celei în întregime, cât a părților sale componente, în primul rând a nucleului.

Același comportament îl au și formațiunile (agregările) de celule și de molecule, structurile și sistemele. Acestea reprezintă, una față de alta, o imagine inversată în oglindă, deosebirea dintre ele fiind, cum s-a exprimat Richard Dawkins, ca dintre pantoful drept și cel stâng, adică, nu pot fi înlocuite una cu alta, și nu doar ca formă, ci și ca funcționalitate, pentru că unul din cele două sisteme ce se oglinesc este masculin, iar celălalt, feminin. Peste o generație, însă, când „pantoful” drept se va oglindi, copia lui va fi un „pantof stâng”, din care cauză copiii seamănă, de regulă, mai mult cu bunicii decât cu părinții. Exemple de oglindire la nivel de structuri sunt peste tot. Structura atomului, de pildă, cu nucleu în mijloc, cu ioni și protoni mișcându-se pe orbite, este aidoma sistemului planetar solar. Partea dreaptă a creierului este o imagine în oglindă a celei stângi. Galaxia noastră e o oglindire a galaxiilor vecine. Toate simetriile din univers sunt produse ale oglinzirii etc.

Însă dacă celulele și moleculele, precum și structurile și sistemele lor s-ar oglindi doar ele în de ele, atunci, în condiții optime și existând resurse materiale necesare, numărul lor ar crește exponențial, nelimitat, ceea ce ar conduce nu doar la un haos universal, ci și la ieșirea din sine a Universului, la o explozie automicitoare. Evoluționiștii (ale căror idei sunt sintetizate de Richard Dawkins de la Oxford University în cartea „River out of Eden” (un râu pornit din Eden) numesc acest fenomen „bomba replicației”. Cel ce ne-a ferit de catastrofă și a instaurat Ordinea în Univers este codul genetic. El stabilește arhetipul, tiparul pentru Univers în întregime și pentru fiecare formă de existență în

parte, deci are un rol formativ și în același timp limitativ. Celulele și formațiunile lor, zice Dawkins, sunt cititoare ale codului universal și ale celui fenotipal, iar structurile și sistemele ce le alcătuiesc în timpul replicăției lor sunt o imagine în oglindă a codurilor, a arhetipurilor codificate.

Aparatul de codificare al genei este foarte asemănător cu cel al unui computer, deosebirea constând în faptul că codul genetic nu este un cod binar, ci unul cuaternar, cele patru unități ale lui, A (adenină), T (timină), C (citozină) și G (guanină) aflându-se la rândul-le, într-un necuten proces de oglindire reciprocă (întotdeauna A este tipar (model) pentru T și viceversa, G este tipar pentru C și viceversa, este posibilă orice ordonare A,T,C și G și ea va fi duplicată cu succes, de unde marea diversitate în chiar cadrul unei specii). Codificarea ADN-ului este una digitală și, prin urmare, informația ce o conține poate fi modulată, transmisă prin impulsuri, pe calea undelor radio, drept care unii savanți au formulat ipoteza că lanțurile de ADN, sunt o rețea posibilă pentru o explozie informațională ale cărei reverberații ar putea în cele din urmă să depășească planeta de origine și să ajungă la stele.

E de remarcat faptul, că în contextul acestei diversități reale și virtuale, generată de efectul de oglindă, genele însele nu se amestecă, ci doar efectele lor. Genele în sine manifestă o integritate de piatră. În plus, scrie Dawkins, genele nu se îmbunătățesc prin funcționare, adevăr care anulează postulatul marxist-leninist referitor la rolul muncii în crearea omului. Și adaugă: „Suntem mecanisme de supraviețuire programate să transmită baza de date digitală cu care am fost programați”.

Ce-i drept, această concluzie a evoluționiștilor nu prea este, până la urmă, în favoarea evoluționismului însuși, pentru că ceea ce este un dat numai are cum să evolueze. Vom vedea, ceva mai încolo, că există și alte argumente, oferite tot de știință, care pun la îndoială, cel puțin în cazul omului, existența unei evoluții ortodoxe. Rămâne însă incontestabil rolul factorilor adaptării și al resurselor, un cod (un plan, dacă vreți) neputând fi realizat fără resurse și fără acomodare la locul facerii (genius locci). Iar adaptarea este și ea una din multele forme ale efectului de oglindă: o structură, ori un sistem celular (și molecular) reflectă schimbările mediului, creează o imagine în oglindă a acestuia, care imagine este folosită apoi ca tipar pentru modificările ce și le va opera acea structură pentru a fi în concordanță cu mediul.

Universul fizic este, așadar, rodul oglinzării și în același timp un necuten proces de oglindire. Efectul de oglindă a creat materia, spațiul (întinderea obținută prin replicăție), timpul (succesiunea oglinzării), el este sursa, modul și direcția (scopul) mișcării materiei, factorul ce asigură unitatea, diversitatea și infinitatea lumii materiale.

Dar cum stau lucrurile în Universul ideal (spiritual)? Omul însuși care e creatorul acestui univers secund, este, precum am văzut, rodul oglinzării materiei biologice în cadrul genetic al speciei. Însă ceea ce ne interesează mai mult acum este doar acea parte din făptura umană care este purtătorul material al Universului ideal, deci creierul. Mult timp s-a crezut că el a evoluat și s-a

perfecționat în timp. Datele recente ale antropologiei, însă, reflectate și în cadrul a două ediții speciale ale emisiunii „Evident, neverosimil” prezentată la TV Rusia de acad. Serghei Kapița (vezi de asemenea și interviul acordat de domnia sa revistei „Magazin bibliologic”), dezminț acest curent de opinie, demonstrând că starea creierului, complexitatea lui i-a fost dată omului dintr-o dată ca un dar divin. Asta ar însemna, pe de o parte, că codul genetic al omului a fost pus în aplicare mai târziu decât codurile celorlalte vertebrate, proveniența noastră de la o altă specie devenind astfel improbabilă. Pe de altă parte, în materia neuropsihică replicăția prin oglindire este mai limitată (celulele nervoase, precum știm, nu se restabilesc). În sfârșit, dacă în materia biologică domină dialectica (lupta) pentru resurse și pentru spațiu, apoi în cea neuropsihică cei doi termeni dialectici se află, așa cum a arătat St. Lupasco, în stare de echilibru, în starea T, care a și făcut posibilă apariția conștiinței, autoconștiinței, imaginației, adică nașterea omului ca ființă deosebită de celelalte animale. Pentru universul psihic oglinzirea e caracteristică într-o măsură și mai mare. Conștiința însăși e o oglindă polivalentă și cu multe niveluri, ori, mai bine zis, o rețea, un sistem de oglinzi și de oglinziri. Toate formele de conștiință (filosofia, științele, artele etc.) sunt, la rândul lor, sisteme particulare de oglinzi și oglinziri în cadrul sistemului mare al conștiinței. Efectul de oglindă se manifestă, apoi, ca subsistem și ca proces în cadrul fiecărei forme de conștiință, inclusiv în domeniul scrierii, comunicării, lecturii, informației. Astfel, comunicarea e, în esență, o oglindire spirituală a unui locutor în interlocutorul său, același efect persistă în limbă și în limbaj (semnificatul și semnificantul). Efectul de oglindă e prezent și în subconștient, de vreme ce visele, de exemplu, trebuie interpretate, de regulă, negativ, adică în sens invers. Lectura/citirea, care e prezentă și în Universul material, precum am văzut (citirea codurilor de către celule/molecule și de către agregările lor) e străbătută, ca și bibliologia în general, de diferite forme de manifestare ale efectului de oglindă. Raportul dintre om și Ființă (Archeu) este ca între oglindă și oglinzit, or, când gândim Archeul nostru, adică ceea ce vrem să fim, noi ne creăm o imagine în oglindă, ideală, spre care tindem să ne orientăm împlinirea. Însuși Dumnezeu este pentru noi, într-un sens, o oglindă, în care ne uităm periodic pentru a vedea dacă suntem buni sau răi.

Mircea Vulcănescu intenționa să scrie un tratat de metafizică a oglinzii. A schițat un prodrom pentru acea lucrare, care, din motive necunoscute, nu a fost realizată. Însă chiar planul schițat de el ne sugerează un șir de idei esențiale. Filosoful distinge, la om, două moduri ale efectului de oglindă: oglinzirea și uitatul în oglindă. Primul se referă la reflectarea în conștiința noastră a Universului. Al doilea este născătorul și întreținătorul conștiinței de sine a ființei umane. Sunt revelatoare condiționările spațiale ale oglinzitelui sugerate de Vulcănescu: într-un fel sunt viziunile noastre în fața unei oglinzi plane și de alt fel în fața oglinzilor concave și convexe, între două oglinzi, între mai multe oglinzi, într-o oglindă sferică etc. Vom vedea, într-un window următor, că în funcție de cum ne exteriorizăm conștiința prin semne și imagini, cum plasăm aceste semne și

imagini pe un suport material, se poate deduce ce fel de oglinzi au avut impact asupra conștiinței noastre, iar în cele din urmă – ce formă are Universul pe care îl reflectă conștiința.

Acum, însă, pentru a avea o temelie pe care să așezăm viziunile bibliologice și bibliosofice ce vor urma, este momentul și locul potrivit în care să încercăm, după ce am relevat principiul ontologic al oglinzii, o reconstituire a facerii Lumii, a Genezei.

Eu cred că la început era Dumnezeu. Spun acest lucru nu doar dintr-un imbold onomastic (precum se știe, numele Alexei, în traducere din greacă, înseamnă „omul lui Dumnezeu”). Chiar datele biologiei și ale fizicii moleculare, ale antropologiei mai ales ne arată că Universul nu s-a născut din haos, din jocul întâmplării. Codul acela digital, multele coduri digitale, este imposibil să fi fost un nod al hazardului. Căci dacă ar fi fost astfel, atunci genele nu ar avea statornicia de neclintit ce le caracterizează. Așadar, la început a fost Creatorul Suprem. El putea fi ca un punct, cum a presupus Eminescu. Sau poate ca sfera aceea cu diametrul de un centimetru, pe care Borges a văzut-o în dreptul trepteii a nouăsprezecea a scării ce dădea în subsolul casei lui Argentiniano din Buenos Aires, sferă pe care scriitorul a numit-o Aleph și în care s-a arătat întregul Univers, în mărimea naturală, sau avea o altă formă.

La început Dumnezeu a conceput Universul în conștiința sa, sub formă de cod digital. Pentru a-l crea, însă, avea nevoie de resurse materiale și de spațiu. Și atunci El a ales autosacrificiul. Printr-o concentrare, inimaginabilă pentru oameni, a energiei spirituale și fizice, el a rupt din sine o jumătate, trecându-și în ea energia fizică, iar în jumătatea rămasă, și-a concentrat energia spirituală și codurile creației. A implantat în jumătatea fizică, prin impulsione, programul replicației prin oglindire și astfel lanțul creării materiei s-a declanșat cu o viteză uriașă, până când s-a împlinit spațiul și apoi s-a produs marea explozie a bombei replicației, din care s-a născut Universul material. Acestea au fost primele minute ale Universului. După care Dumnezeu, rămas ca entitate spirituală, a început a pune în aplicare, modulându-le prin impulsuri, codurile creațiilor sale, cu toate posibilitățile combinatorii, de care am vorbit, pentru că și Creația divină conține elementul ludic. Cum are loc acest proces am văzut în rândurile de mai sus. Creația are doar început, deci este un proces infinit. Dumnezeu este prezent în fiecare formă de existență atât prin materie (care s-a născut din trupul sacrificat al Creatorului Suprem) cât și, mai ales, prin codurile și prin impulsurile spirituale. Puterea Lui rezidă în faptul deținerii Codului și a codurilor. Prin ele El s-ar putea întrupa în orice formă materială, atunci când crede că este momentul să se ivească sau când este invocat de oamenii cu spirit deosebit de puternic. Creația privilegiată a Lui este omul, pentru care a elaborat un cod deosebit, pe care l-a aplicat, precum am văzut, un pic mai târziu, ca și cum ar fi exersat mai întâi la crearea celorlalte lucruri, pregătindu-se pentru opera sa principală. Acest cod prevede conștiința umană, un dar divin deosebit, un fel de oglindă cu coduri, pentru ca omul să poată deveni, la rândul-i un creator. Creația umană presupune o concentrare deosebită a spiritului.

A fi dăruit cu har înseamnă a atinge o astfel de concentrație, încât mișcarea spiritului tău să se apropie, dacă se poate spune așa, de lungimea de undă a impulsurilor ce vin de la Spiritul Divin. Oamenii cei mai deosebiți se pot apropia, printr-o concentrație enormă, atât de tare de acea lungime de undă, încât pot impulsiona, la rândul-le, spiritul sacru întru a-l face să intervină în codurile lucrurilor, declanșând o replicație (ca în cazul celor trei pâini cu care Hristos a săturat un popor), ori schimbând morfologic și mișcarea materiei (ca în cazul cu apele mării ce s-au dat în lături, ca prin coridorul astfel croit să treacă Moise cu poporul său) ș.a.m.d. Concentrațiile de mai multe spirite înalte crează anumite Locuri spirituale în care divinitatea e mai simțită.

Acum putem înțelege mai bine semnificația sacrei trinități: Duhul Sfânt este entitatea de energie spirituală (de coduri impulsionate) rămasă după ce Dumnezeu și-a sacrificat trupul. Tatăl semnifică materia creată prin replicația trupului divin, materia prin care să se realizeze codurile spirituale, iar Fiul înseamnă procesul Creației divine.

Este clar că pentru a te autodepăși, pentru a atinge performanțe, pentru a crea, se cere un fel de sacrificiu, o precumpănire a spiritului asupra materiei. În subconștientul colectiv sunt înregistrate ecourile marii explozii generată de sacrificiul fizic al divinității (așa-numitul zgomot de fond al Universului). Dar a mai reținut inconștientul și sacrificiul adus în numele creației de Meșterul Manole (soția, „jumătatea sa”, sacrificată pentru a dura întruparea în materie a unui concept spiritual), ca un ecou al sacrificiului divin. Există chiar o luptă între materie, care e dominată de proliferare, de tipare și spirit, acesta tinzând spre libertatea de expresie și spre autenticitate.

Dar nu cred că ar avea vreo justificare separarea materialului de spiritual. Universul este integrat. Materialul și spiritualul se condiționează reciproc și nu pot exista autonom. Fără codurile spirituale, universul material ar fi o lume moartă, precum fără materie, codurile și impulsurile spirituale nu s-ar putea transpune în creații. Căderea în materialism ne-ar include total în programul replicației, al luptei sălbatice pentru perpetuarea speciilor, luptă care nu ia în seamă durerea, nu știe de milă, compasiune, caritate și alte calități care ne țin oameni. Căderea în spiritualismul pur ne-ar face incapabili de creație, în sensul că nu am avea resurse pentru Facere. Or, nevăzutul nostru univers ideal, spiritual poate fi făcut vizibil, perceptibil doar cu ajutorul materiei ce acționează asupra simțurilor noastre. Prin urmare, nu este bine să fim nici materialști puri, nici idealști. Esența Universului în care trăim ne obligă să fim înțelepți și să căutăm mereu echilibrul. Iar echilibrul se obține numai pe cale dialectică, prin luptă.

Vocația scrierii, cărții, lecturii, a formelor de conștiință în general este de a contribui la atingerea acestui echilibru, prin „unitățile de măsură” ce le adaugă pe talgerul spiritului, întru a menține cumpăna dreaptă. Pentru că rolul principal în evoluția Universului, cum am văzut, și a comunității umane, așa cum a demonstrat-o, în alt fel ce-i drept, Francis Fukuyama, îi revine spiritualității, codurilor spirituale.

Alexe RĂU

Aniversări culturale

DIMITRIE CANTEMIR ȘI „LAVIRINTUL” BAROC

Dăscălit în adolescență de grecul Ieremia Caca-velas, om erudit format în spiritul Contrareforme, de lecturile făcute acasă din Miron Costin, Dosoftei, Ureche, Udriște Năsturel și format intelectual la Constantinopol (poartă de confluență a Occidentului și Sud-estul european, după expresia lui Iorga), unde îi cunoaște pe cărturarii greci din cadrul Academiei constantinopoliene, pe Alexandru Mavrocordat și filosofii-peripateticieni Antonie Spandoni, Blasie, pe Meletie, Iacob Mănos din Argos, „principele filosofilor”, pe Es’ad Effendi din Lanina, Dimitrie Cantemir devine o personalitate intelectuală de prim ordin în epocă, purtând marca doctrinei neoaristotelice și aceea a lui Van Helmont. Dimensiunile neobișnuite ale acestei personalități se conturează limpede în *Divanul, sau gilceava înțeleptului cu lumea, sau giudețul sufletului cu trupul*, tipărită în grecește și românește (Iași, 1698), într-un compendiu al operelor lui Van Helmont în latinește și românește precedat de un encomion la adresa filosofului, care va pregăti masiva scriere *Sacrosanctae scientis indepugnabilis imago* (Icoana de nezugrăvit a științei sacro-sanctae, scrisă în 1700), *Istoria ieroglifică* (1705), *Monarchiarum physica examinatio* (Interpretarea naturală a monarhiilor, 1714), *Descriptio Moldaviae* (Descrierea Moldovei, 1715, trad. germană, 1769), *Historia Moldo-Vlahica* ce poartă în versiunea românească titlul de *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* (1717-1723); *Vita Constantini Cantemiri* (Viața lui Constantin Cantemir, 1716-1718); *Incrementa atque decrementa aulae othomanicae* (Istoria creșterii și descreșterii Porții otomane, 1714, 1716, trad. engleză, 1734-1735, trad. franceză, 1743, trad. germană, 1745) și *Kniga sistima ili sostoianie muhammedanskoj religii* (Sistemul sau întocmirea religiei mahomedane, versiunile rusă și latină, 1722).

Modelul metafizic, pe care ni-l propune Dimitrie Cantemir, se desprinde de scolastici și peripateticienii aristotelici (deci și de Aristotel) și denotă o încercare de a împăca determinismul natural și teismul. Ordinea naturală (ordo naturae, ordo naturalis) este pusă sub semnul imuabilului, necesarului și al continuității niciodată tulburată, întreruptă. În această ordine hazardul este totuși cauzal, lucrurile „împlătorești” fiind pur și simplu imprevizibile în raport cu cele „ființăști” care sunt previzibile. „Durata particulară” a lucrurilor ține de viața sau ființarea lor, prezentându-se în raport organic cu „timpul universal”, așa cum „viața particulară” nu poate fi concepută fără „viața universală”. Nota originală pe care o aduce în modelul său ontologic este circularitatea, orice ființă parcurgând un cerc al devenirii: naștere, creștere,

descreștere (pieire) și transmutându-se sub formă de arheu, de principiu siminal universal în alte ființe care parcurg același cerc. Filosofia istoriei se axează la Cantemir, pe această circularitate arheală. (asupra concepțiilor filosofice cantemiriene vezi Petru Vaida, în vol. *Istoria filosofiei românești vol.I*, București, 1985, p. 182-224). Cercul presupune o închidere barocă în sine, de care ființa nu poate scăpa; de aici predeterminarea ei tragică, în viziunea cantemiriană.

Dimitrie Cantemir începe prin a se angaja într-un dialog în cheie platoniciano-scolastică cu Lumea în postură specifică de înțelept:

„ÎNȚELEPTUL. Vrere-aș și aș pofti ca să știu, precum mi se pare, o! Lume falnică, amăgitoare și trecătoare. Cine te-a făcut? și ce ești? de când ești? de când ești și cum te ții?”

LUMEA. Eu sunt fapta și plămuierea a vecinului împărat, și sunt grădina plină de pomi; sau pomi plini de roadă, și mai adevărat: vistir plin de tot binele. Și sunt 7207 de ani de când într-acesta chip frumos Domnul m-a meșteșugărit, și mă țiiu cu oamenii și oamenii cu mine”.

Așa cum sugerează titlul, disputa se face sub formă de divan, de gilceavă, de județ, ceea ce, în limbaj modern, înseamnă dialog, meditație etică și existențială sub formă dialogică disimulată. Zicem „disimulată”, căci avem de aface de fapt cu un monolog în stil baroc.

Dimitrie Cantemir se impune, esențialmente, ca o figură baroc, ca o personalitate accentuat-barocă, acestui tip fiindu-i caracteristic spectacolul confesional exacerbat, deschis, larmoyant, tensionat și plin de efecte teatrale, nutrite din jocul ciudat, din iluzionare și înscenare, din imitație, deghizare și mistificare. Wolflin credea, pe bună dreptate, că spiritul baroc se desfășoară pe verticală, avînd un caracter ascensional infinit și că pe orizontală se mișcă sub semnul general al instabilității, oscilării și caducității. Două simboluri ar fi dominante în baroc: Circe care semnifică metamorfoza și păunul care reprezintă ostentația, artificul spectacular, fastul decorativ, asistate de Don Juan, simbolul instabilității pe plan etic, al imediatității și degustării superficiale, momentane a plăcerii senzoriale și senzoriale.

Omul baroc se împotmolește în contrarietate, în alternanță, în momentul șocant al schimbării și mișcării, rămînînd prin acest șoc psihologic prizonierul deziluziei, incertitudinii, nihilismului existențial, vidului intelectual, oscilației, visului, mirajului, aparenței. Singurele perspective care i se deschid și care sunt „limpezi” sunt cele ale iluziei, ale cețurilor metafizice. Dualismul, duplicitatea, ipocrizia devin

moduri de existență ce implică și un rafinament al trăirii sentimentelor negative, „decadente”, a plăcerilor bolnăvicioase perverse, anormale. Această trăire, extrem de teatralizată, cu grimase, paradă, travestiri și afectări ce sfidează normalul, naturalul, apare sub forma italienei *dissimulazione onesta*, spaniolei disceion (prudencia), francezei *honnêteté* (maîtrise). Trecându-le în revistă ca principii teoretice, Adrian Marino conchide că barocul e o mentalitate, un stil și un tip de existență bazat pe un joc mascat/autodemascat al contrariilor, care se îngină, se metamorfozează, alunecă unul peste altul în chip glisant, se tensionează și se slăbesc reciproc: „Nota caracteristică a acestui stil ar fi deci tensiunea, predispoziția esențială spre efect de disonanță și contrast - de la simpla surpriză și unire, până la ruptura și discordanța dramatic-patetică, crea-toare de impresii instabile, mobile, caleidoscopice, tot mai violente, efect al unei tendințe de supraabundență și confuzie progresivă a conturelor.

Căci condiția, și în același timp tehnica tipic barocă, rămîne mereu disputa dintre conținut și formă, respectiv între esență și aparență, conflictul dintre existențial și vizual, rezolvat doar pentru o clipă, anulat în însăși confruntarea și suprapunerea efemeră a celor două planuri” (Adrian Marino, Dicționar de idei literare, vol.I, București, 1973, p. 235).

Anume o astfel de dispută constituie axul universului cantemirian, care este labirintic prin excelență, labirintul fiind iarăși un mare simbol baroc. Hățișurile, oculurile și buclele labirintice „ieroglofizează”, ascund, cufundă totul în zonele iluzoriului ale vidului lăuntric, ale substraturilor șocante și teatralizării fastuoase cu măști suprimătoare de „serios”, de sens precis: „Totul se petrece ca și cum materia ar mima spiritul, mistificația s-ar suprapune adevărului, minciuna aparenței ar înlocui esența, tranzitoriul ar lua locul idealului, halucinația și forma ar aboli fugitiv realitatea, profanul ar absorbi sacrul și i s-ar substitui. De unde și ruperea imaginii de substructura „trăirii” sale, efortul său exacerbat de a seduce, a convinge și a iluziona prin ea însăși. Pe scurt, un formalism patetic, sentimentul „artistului-în-reprezentatie”, teatralitatea, spectaculozitatea, care-și propun să devină propriul lor conținut. Totul însă efemer, profund instabil, căci paradoxul acestui stil n-are durată, ci numai intermitență. Barocul se ia pentru o clipă în serios, se convinge pe sine și pe alții fugitiv de excelența iluziei sale, apoi își demască jocul” (Ibidem, p.235-236).

Dimitrie Cantemir inițiază, în operele sale literare și neliterare, un joc teatralizat în care sunt atrase toate componentele: perspectivele temporare, autorul-naratorul-personajul (celebrul triumfi naratologic), textul însuși pus sub semnul ludicului textualizant. Pluralitatea perspectivică implică plurivocitatea (meta) lingvistică, procesul înscenat de arătare/ascundere a sensurilor în felul cripticului/ fanicului blagian. Se întrevide o propensiune generală spre mult și mare (categorii prin excelență baroce, după cum consideră Edgar Papu), spre exces, spre ascensionalitatea spiralică ce duce spre strălucirea de vîrf, spre minunare și stupoare (din partea cititorului) - meraviglia și stupore. Excesul stilistic îl denotă însăși frecvența hiperbolei (însuși Cantemir

vorbește, în *Istoria ieroglifică*, de topuri ipervolice) și a hiperbatului (=hiperbatonului care înseamnă „depășire, inversare”). Efectul creșterii, măririi (metaforice) îl cheamă pe cel al înlănțuirii verbale febrile, ad libitum, în răspăr cu ordinea firească. Această potrivnicie manifestată față de îndoiala obișnuită, această situație în răspăr cu firea și firescul este un dat caracterologic cantemirian. Este o încercare de eliberare, prin exorcitaze stilistică, de conștiința fatalității, care se manifestă tiranic și care blochează în fond spiritul principelui cuprins de setea de absolut. În acest sens Inorogul este o figură hiperionică în sens eminescian, căci se erijează în postura de mergător deasupra lumii pămîntene, de superior (moral) ei, de ființă luminescentă în timp ce ceilalți sunt niște ființe obscure, niște creaturi ale întunericii.

Lumea ca teatru și labirintul (labirinthul) sunt topoi baroci.

În *Izvoditorul cititorului, sănătate*, ni se precizează trei obiective ale *Istoriei ieroglifice*, prima fiind dezvoltarea faptelor și întâmplărilor sub formă teatrală în fața cititorului: „... numere, nevoițe și fapte, așa de tot dezvoltate în mijlocul teatrului cititorului a le scoate și faptele într-ascuns lucrute fără nici o siială în față a le lovi...” Al doilea este ieroglificizarea persoanelor concrete, identificate cu păsări și dobitoace, iar cel de-al treilea este transformarea discursului narativ într-un spectacol „ritoric” autarhic, care ține de legi intrinseci: „A triia și cea mai cu deadins pricină ieste că nu afită cursul istoriei în minte mi-au fost, pre cît spre deprinderea riitoricească nevoindu-mă, la simcea groasă ca aceasta, prea aspră piatră, multă și îndelungată ascuțitură să fie trebuit am socotit”.

Actul scrisului nu mai ține cont, la Cantemir, de cursul istoriei, ci de cursul scrisului însuși, eliberat din chingile mimesis-ului și ascultînd doar de propriile legi. Plăcerea de a scrie, devenită suverană, cufundarea narcisică în scris, în „voroavă” este totul. Scrisul înseamnă, la autorul *Istoriei ieroglifice*, scriitură, „voroavă”, adică - în sens actual - discurs. „Voroava” se alcătuiește cu de la sine putere, după legi exclusiv „ritoricești” (nu mimetice) și principii autonome de „vorovire”. Meșteșugul este cel care decide cursul scrisului, absolut independent de cursul istoriei. Discursul narativ este, indiscutabil, unul metalingvistic (în sens modern), textul cantemirian fiind eminamente un metatext. Sub semnul plăcerii, să-i zicem rablaisiene-crengiene, a vorovirii, el se joacă și se dejoacă, jucîndu-i și dejucîndu-i pe ceilalți, construiește și deconstruiește, formează și deformează, uriește și diminuează perspectivele, maschează și demaschează, ascunde sensurile și le revelează, se iluzionează și se dezamăgește, revenind la real, se însuflețește și se întristează. Îi slujește, în aceste aventuri metalingvistice, deopotrivă pe Dedalus, Proteu (Circe) meșteșugind și metamorfozîndu-se în timpul meșteșugirii (meștersugirii). Căci meșteșugul are o rațiune a lui, rațiunea jocului labirintic al vorovirii. Discursul narativ cantemirian este un discurs baroc, un discurs labirintic. Vorbirea Ciorii „atice” este cu cheie, adică labirintică: „Însă ori mulțimea au varvarizmit, ori Brehnacea au solichizmit, ori Cioara au aticit, ori Cuconozul au băsnuț, a Ciorii glas pre cît mai mult să

filucia, pre ațita mai mult în lavirinthul a deschide să vă învrednici supt vremile de apoi ieste să așteptăm”.

De fapt toate personajele alegorizate prin păsări, dobitoace, jigăanii, își încuie „voroava” în „lavirinthul necunoștinței”, ținând niște discursuri ermetice, care constituie ceremonialuri ezoterice sfârșind prin exces verbal, printr-o „trăncăneală” caragialiană gratuită, în absurd, în non-sens. Toate personajele se neantizează prin alunecările ritorice în vidul ne semnificației. În tendința lor de a devora pe ceilalți - căci teatrul animalier este un război al poftelor, al pornirilor lăcomose, un *bellum omnium contra omnes* și un *bellum internecivum*, un război pînă la exterminarea deplină - ei se autodevoră prin propriul limbaj. Sunt, prin urmare, victime ale neantului verbal, în cursa căruia cad, răzbunați prin această proiectare de Autorul-Inorog. Cantemir este un maestru al schimbării planurilor, regimurilor și perspectivelor stilistice sub semnul „temeiului voroavei”, și „ceinței poveștii”, adică al substanței discursului, al strategiilor, imperativelor narrative. Schimbările dese de registre ale stilului se fac datorită valorificării măiestrite ale „minunatei dulceață de voroavă” și ale tuturor formulelor narrative caracteristice divanului (gîlcevei): meșterșugul voroavei „învățate”, „ritoricești”, bine articulate, ceremonioase, acela al blestemului, imprecăției, „probozării” și al laudei, al topurilor ipervolicești și celor alternative, litotice, al „sunetelor jealnice, eleghiilor căialnice și traghicești”, pe care le aude Cameleonul, al pildelor, sfaturilor prezente în sentințe și apoftegme, al tîlcuirii de vise „giurămîntului”, al descîntecului în (stil popular); cităm pentru invenția lexicală ingenioasă blestemul adresat Hameleonului: „Și așa, Hameleonul de la Șoim ieșind, dormire fără dormire să dormitedze și somn fără somn să somnedze la stratul culcușului său să dusă [o, mai bine în veci să fie murit decît dormire ca aceasta să fie dormit! O, mai bine mort să se fie sculat decît somn ca acesta să fie somnat! O mai bine într-o față și aceia în piatră să se fie întors decît așe în multe feliori de stricăciune și fără folos! O, faptă spurcată și lucru scîrnăv, o, batgiocură de batgiocurit și ocară de ocarîr, vino, dintele șarpelui, aleargă coada scorpii, și adevărul mărturisii-ți de să află la voi vinin și toapsăc (otravă) ca acesta cu carile supt limba Hameleonului din fire izvoarește, din meșterșug să înmulțește și spre băutură la inimă curăților să dospește și să mestește!..]

Însuși Cantemir vorbește, anticipînd surprinzător conceptele moderne de pădure și de căi primejdioase care amintesc de cunoscutele noțiuni naratologice ale lui Umberto Eco: „Hameleonul dzisă: „Șoimul spre amîndoaî monarhiile aieve neprietin și cumplit vrăjmaș a fi s-au arătat, și pre mine de ațta vreme în rîs și batgiocură tiindu-mă, toate și mai nenumăratele mele slujbe în prav și în pulbere le-au vînturat, de vreme ce, precum bine știți, că cu toții sfatul la un loc pusesem, ca doară vreun mijloc a să afla s-ar putea cu carile pre Inorog la prundiș să-l coborîm și pre neprietinul obștii la strîmptul lui și la largul nostru să-l aducem, la care lucru cu toții, ca într-o desime de pădure umbroasă și ca într-o noapte nuîroasă și întunecoasă cu gîndurile ră-tăcind și cu socoteala orbăcîind, îmblam) că întuneca-

rea minții, decît a nopții mai grea, și pierderea socotelii decît a căii mai primejdioasă ieste)”.

Utilizînd terminologia lui Gerard Genette, am putea spune că Dimitrie Cantemir îmbină în felul său povestirea homodiegetică ce presupune identificarea naratorului cu personajul și povestirea heterodiegetică în care naratorul se disociază de personaj. „Disocierea dintre autor și personaj (AP) definește regimul (tematic) al alobiografiei, ficțională (heterodiegetică precum în Tom Jones sau homodiegetică precum în Gil Blas) sau factuală (în genere heterodiegetică, precum în istorie sau în biografie, căci aici regimul homodiegetic ar presupune că cititorul îi atribuie povestirea „personajului” său, cum face Yourcenar în cazul lui Hadrianus, ceea ce induce inevitabilul - revin asupra acestui lucru - un efect de ficțiune), după cum identitatea lor (A = P) îl definește pe cel al biografiei (homo - sau heterodiegetică)” (Gerard Genette, *Introducere în arhitectură, ficțiune și dicțiune*, București, 1994, p. 147).

În cazul *Istoriei ieroglifice* cantemiriene avem o asociere/disociere complexă dintre personaj și narator, care este și autor și naratorul ce reproduce ceremonialurile verbale ale celorlalte personaje. Discursul este autobiografic și totodată alobiografic, homodiegetic și heterodiegetic cu precizarea că autorul-personaj care este și naratorul propriului ceremonial și al ceremonialurilor străine (alobiografice) stăpînește raporturile, le subsumează rolului său suveran și de om superior. Inorogul e ființa care luminează fundăturile și ocolișurile Labirintului, căci Împărăția Epithemiei e un univers ermetic închis, un univers al morții, un „univers fără soluție”, sinonim cu spațiul închis al Infernului (după definiția sugestivă a Doinei Curticăpeanu). E un univers neantizat de demonica „pofță a lăcomiei”, de pizmă și voința de putere nietzscheană. Nu putem vorbi de o heterodiegeză, ci de o homodiegeză care își subordonează tiranic toate elementele heterodiegetice (alobiografice) și suprapune total povestirea factuală celei ficționale. E vorba de o proiectare disimulată în ceilalți, de o conștiință lucidă a contrastelor firii sale (fapt demonstrat de Manuela Tănăsescu în cartea *Despre Istoria ieroglifică*, apărută în 1970).

Mihai CIMPOI

SCRIPTA MANENT...

Îl văd ades prin geamul casei tăind curtea încetișor, cu sacoșa în mână ducându-se la alimenta-ră. Sau stând îngândurat pe o bancă din frumosul nostru scuar, cu arbori înalți și stufoși, din curte. Sau mâncându-și din ochi câinișorul, o taxă bine îngrijită și ascultătoare pe cât vrea ea, pentru că nu mai rămâne nici o pisică în straturile cu flori după promenada ei.

De fiecare dată, când îl întâlnesc pe maestrul Aureliu Busuioc, mă încercă un sentiment de jenă. Este prea mare distanța dintre noi. Venim din lumi diferite. Sufletul meu mai aleargă și acum desculți pe dealurile imagine ale satului în care am crescut, pe drumul bătătorit spre școala din sat. Luptă și acum cu încăpățănarea țărancei din mine. Pe când Domnia Sa vine dintr-un mediu intelectual. Are școală românească. Îl consider un mare intelectual basarabean. Un mare scriitor de talent. Îi cunosc pe dinafară multe versuri învățate în anii de școală.

Acum, când îl observ prin geam, cel mai mult mă doare *Eheu, fugaces...* Anii și-au lăsat urmele nestingherit pe chipul Dumnealui. Chiar dacă vocea și vorba inteligentă și ironică i-au rămas aceleași.

Cu mulți ani în urmă, pe când ne încercam și noi penița literară, Domnia Sa avea o funcție importantă la Uniunea Scriitorilor, fiind vicepreședinte al Uniunii. Ca și mulți alți tineri, i-am trecut și eu pragul după ajutor. Pe atunci această instituție se stabilise proaspăt în noua clădire, avea o mare autoritate și, îndată ce-i pășeau pragul, te simțeai apărat. Într-un moment de impas, când îmi părea că totul se duce de răpă, că toată speranța mea întruchipată în manuscrisul de debut, atât de elogiât la discuția ce avusese loc la secția de literatură pentru copii, se îneca la editura „Literatura artistică”, mi-am luat inima în dinți și i-am trecut pragul ironicului scriitor. Manuscrisul fusese croit și răscroit de către „experții” editurii, iar pe mine mă durea cumplit. Pe atunci aveam un cusur: îmi cunoșteam pe dinafară prozele și nu puteam accepta intervențiile străine. Căutam cu atenție cuvântul care-mi plăcea și nu suportam să mi se schimbe nimic. Iar aici nu știu de ce mi se propunea să-mi retrag anume acele proze la care țineam mai mult. Dacă nu-ți place, retrage-ți

manuscrisul! Ușor de zis. În mintea mea nu puteau încape cele două extreme: spusele scriitorilor care au luat parte la discuție și care mă înaripaseră mult și răceala editorilor cu care am avut a mă confrun-ta.

Așadar, când îmi părea că totul se duce de răpă, i-am trecut pragul maestrului Aureliu Busuioc. Nu cred că vedea în mine o mare speranță literară, dar m-a uimit mult felul de a comunica „cu cei mici”, simplu, fără aureola inegalabilei Dumisale eleganțe verbale. Am văzut pe dată cum se rostogolește pie-troiul din spatele meu, purtat mai mulți ani la rând. Un singur telefon și cel de la capătul firului nici n-a crâcnit. Vezi, s-a rezolvat, mi-a spus zâmbind.

Ieșind mi-am zis, *Quod licet Iovi, non licet bovi.../Ce-i permis lui Jupiter, nu-i este permis unui bou.../*. Așa voi scrie primul meu autograf, și anume maestrului. Cartea a apărut destul de repede, dar autograful a fost altul. M-a încercat o îndoială, dacă mă va înțelege greșit? Țin minte acel autograf leșinat și mi-i rușine pentru el.

Eheu fugaces, Postume, Postume, labuntur anni... M-au încântat întotdeauna afinitățile horă-tiene ale poeziei Dumisale. Precizia expresiei. Ironia neașteptată. Laconismul. Și proza-i inconfundabilă, pe care o descopeream în anii studenției. Și cărțile pentru copii, pline de umor neprefăcut...

Este un scriitor multilateral realizat. Și un mare intelectual. Un fin bilingv, în contextul nostru socio-cultural. Vorbește perfect cele două limbi. Adesea îl văd înconjurat de bătrânelele noastre rusofone, care îl ascultă cu mare respect reacționând prompt la glu-mele Dumnealui. Vara dispare la țară. Mă gândesc cum o fi comunicând cu țărani de acolo, diglosic: în dialect sau ca totdeauna, literar, „curat românește”, după ei.

Vroisem, maestre, să vin împreună cu toți la omagierea Dumneavoastră recentă de la Uniunea Scriitorilor. Dar, în ultimul moment, timiditatea ce mă domină m-a făcut să ezit, asemenea vulpii cu strugurii, zicându-mi, *Verba volant...* Poate că de data asta n-oi fi dat-o în bară.

La mulți ani!

Lidia CODREANCA

CIOBANU ȘTEFAN

(11/23.XI.1883, Talmaz, jud. Tighina – 28.II.1950, București).

Român basarabean. Provine dintr-o familie de răzeși.

Studii: Liceul Regional din Chișinău (1905); Facultatea de Litere a Universității din Kiev (1907-1911); Specializări la Petersburg, Moscova, Varșovia ș.a.

Fiind student, participă la organizarea “pământeniei” basarabene *Deșteptarea*. În perioada 1912-1915, a publicat numeroase materiale de arhivă, demonstrând că este un savant priceput, dornic să se afirme pe tărâmul dificil al slavisticii.

Evenimentele din februarie 1917, l-au găsit la Bolgrad, unde preda la un liceu. A aderat la mișcarea revoluționară de eliberare națională a Basarabiei cu oarecare întârziere, participând la Congresul învățătorilor care și-a ținut lucrările la 25-30 mai 1917.

Director al Învățământului în Directoratul General condus de P.Erhan (1917-1918).

Membru al Academiei Române (1918), profesor secundar la Chișinău (1917-1928), adică a fost profesor la Liceul “Alecu Russo”, profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1938), profesor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1939 -1949).

A fost secretar al *Astrei* basarabene din 1925.

A colaborat la *Cuvânt moldovenesc*, *Școala basarabeană*, *Renașterea Moldovei*, *Viața Basarabiei*, *Revista istorică română*, *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice*, *Analele Academiei Române* etc. Ministru în mai multe guverne, membru al Consiliului de Coroană, în 1940 a votat împotriva cedării Basarabiei.

Opera: *Legende românești despre Maica Domnului*.—Moscova, 1911; *Mitul despre Arachne în Legenda Maicii Domnului*.—Sankt Petersburg, 1912; *Mitropolitul Sucevei Dosoftei și activitatea sa literară*.—Kiev, 1915; *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*.—Chișinău, 1923; *Chișinăul*.—Chișinău, 1925; *Dimitrie Cantemir în Rusia*. — București, 1925; *Basarabia*. — Chișinău, 1926; *Cetatea Tighina* (1928); *Unirea Basarabiei*. — București, 1929; *Din istoria mișcării naționale în Basarabia*. — Chișinău, 1933; *Istoria literaturii române vechi* (vol.I. —1947, București. Ediție completă — 1989), *Unirea Basarabiei*.—Chișinău, 1993 ș.a.

„Desigur că revoluția de la 1905, care a sguudit din temelie statul rus, a trebuit în mod imperios să trezească conștiința națională în sufletul poporului moldovenesc din Basarabia. Acestui an i-a precedat o mișcare a generației mai vechi a tinerilor naționaliști din Basarabia, care se grupează într-un cerc național moldovenesc, în frunte cu dl I.Pelivan la Universitatea de la Dorpat. Această mișcare, care s-a petrecut în anul 1899, a fost stinsă prin întemnițarea și exilul câtorva fruntași ai mișcării.

Revoluția rusă din anul 1905 a pus o mulțime de probleme de ordin social, economic, politic și național. La prima adiere a vântului libertății minoritățile din „pușcăria popoarelor” încep să ridice chestiunea culturii, limbii materne...Această mișcare nu putea să nu atingă intelectualitatea din Basarabia, în special tineretul studios...

În toamna anului 1905 un grup de studenți basarabeni de la universitatea din Dorpat „faceau revoluție.”, adică faceau grevă și cereau fel de fel de revendicări cu caracter politic și social...În urma grevelor fără de sfârșit, Universitatea din Dorpat se închide și studenții basarabeni vin la Chișinău. Aici această grupare, compusă din dl. Halippa, P.Grosu, N.Bivol, F.Platonov și încă câțiva, intenționează să scoată pentru „adâncirea revoluției” un ziar moldovenesc *Deșteptarea*, pe care însă nu-l scot. O altă grupare compusă din boierii moldoveni în frunte cu P.Dicescul, P.Gore, dr. Glavce, formează un Partid Național Moldovenesc, care urmărește scopuri pur naționale.În timpul acesta vine din exil dl I.Pelivan, care adună în jurul său un grup de intelectuali, cum a fost E.Gavriliță, N.Andronovici, V.Hartia, N.Popovschi, N.Florov și alții. Această grupare își punea ca scop organizarea forțelor moldovenești în jurul unui partid național democrat, grupare în care unii din membrii nu cunoșteau deloc limba moldovenească.

Revoluția rusă îl aduce prin Basarabia și pe vechiul revoluționar C.Stere, care pe atunci era profesor universitar la Universitatea din Iași. Mănat de aceleași sentimente ca și intelectualii din Basarabia, el se simți dator a veni în ajutorul moldovenilor. După mai multe consfătuiri cu reprezentanții grupărilor naționale moldovenești, el reușește să unească gruparea studenților revoluționari în cap cu dl. P.Halippa și

gruparea mai moderată a dlui I.Pelivan și E. Gavrilică, și cu foarte multe greutăți se pune la cale scoaterea unui ziar moldovenesc sub denumirea *Basarabia...*”

Bibliografie:

1.Bohuș, Gh.*Ștefan Ciobanu // Din trecutul nostru.* – Nr. 40-45.

2.Colesnic, Iurie.*Basarabia necunoscută.* (vol. I.). – Chișinău, 1993.

3. Zăciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel. *Dicționarul scriitorilor români.* – București, 1995.

4.Predescu, Lucian. *Enciclopedia Cugetarea.* – București, 1940.

5. *Chișinău: Enciclopedie.* – Chișinău, 1997.

GURIE, Mitropolit (Gheorghe GROSU)

(1.I.1877, s. Nimoreni, jud. Lăpușna – 14.XI.1943, București, mănăstirea Cernica).

Român basarabean.

Fiul lui Ștefan Grosu, decedat în 1885, cântăreț bisericesc.

Studii: Școala mănăstirii Curchi, Școala Spirituală (1888-1892), Seminarul Teologic din Chișinău (1892-1898), Academia Teologică din Kiev (1898-1902). Magistru în teologie (1902). Funcții: misionar eparhial (1902), ierodiacon, ieromonah, arhimandrit (1909). S-a călugărit cu numele Gurie la Mănăstirea *Noul Neamț* (Chițcani), în 1902.

Se încadrează în procesul de renaștere națională.

În 1906, contribuie la deschiderea Tipografiei Eparhiale, intră în componența comisiei pentru pregătirea tipăriturilor, fondator al revistei bisericești *Luminătorul* (de la 1 ianuarie 1908), numărându-se apoi printre redactorii acesteia. Persecutat de episcopul rusificator Serafim Ciciagov, este silit să părăsească Basarabia, activând un timp ca stareț al mănăstirii *Sf. Avram* din gubernia Smolensk (1909), director la Școlile Pedagogice din Grușevsk (1910-1914), Samovka (1914-1917).

Revine în Basarabia după revoluția din februarie 1917. Este unul dintre fondatorii Partidului Național Moldovenesc. În 1917, îndemnat de Onisifor Ghibu, publică primul abecedar din Basarabia cu grafie latină – *Abecedarul moldovenesc*. La 21 noiembrie 1917, arhimandritul Gurie a oficiat deschiderea *Sfatului Țării*. În ziua de 27 martie 1918, însoțit de un sobor de preoți, a oficiat în Catedrala din Chișinău un tedeum prin care a sfințit Actul Unirii. După Unirea Basarabiei, la 4 iulie 1918, este ales de Sf. Sinod din București arhiepiscop-vicar al Mitropoliei Moldovei cu

titlul de *Botoșăneanul*, ulterior, la 28 aprilie 1928, devine primul mitropolit al Basarabiei române, originar din această provincie, păstorind până la 11.XI. 1936, când a fost pensionat în urma unui proces de calomnie intrat în istorie drept „cazul Gurie Grosu”.

O stradă din Chișinău îi poartă numele.

Referitor la originea Mitropolitului Gurie Grosu, cercetătorul Boris Buzilă, remarcă:

„Căutând obârșia familiei sale după tată, Mitropolitul avea să descopere că străbunicul său era originar din Moldova Vechiului Regat. Se numea Andrei Poparcea și fusese preot în Stolniceni, județul Lăpușna, pe valea Cogâlnicului. El avusese, printre alți fii pe Gheorghe, devenit „pălămar”, sau chiar cântăreț de strană la Nimoreni, pe valea Ișnovățului, din care s-a născut Ștefan, tatăl viitorului Mitropolit. Andrei Poparcea, preotul care se trăgea de dincolo de Prut, era un om „mare și voinic” și de aceea i s-a zis Grosu, poreclă devenită nume de familie al urmașilor” (Boris Buzilă. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia.*–București, 1996).

Opera: *Bucoavnă moldovenească* (1908), *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu* (1908), *Carte de citire cu științe din gramatica moldovenească* (1908), *Abecedar moldovenesc.* –Chișinău, 1917, *Despre omul „trupesc”, „sufletes” și „duhovnicesc”.*–Chișinău, 1924, *Istoria sfântă a Vechiului și Noului Testament.* – Chișinău, 1924, ș.a.

În limba rusă: *Istoria mănăstirii Noului Neamț.* – Chișinău, 1911, ș.a.

După dispariția lui, unul dintre pionierii mișcării naționale din Basarabia, Ion Pelivan, consemna în revista *Viața Basarabiei* (1943, nr.11-12):

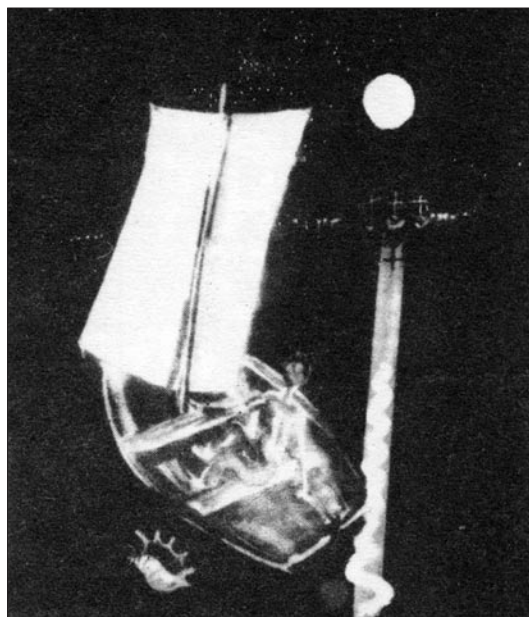
„Mitropolitul Gurie a avut destui dușmani. Unii îl urau, în special rușii și rusificații pentru intransi-

gența sa în chestiunea națională a Basarabiei. Alții pentru intransigența stilului nou în biserică. El a fost mult lovit de apașii unei prese dezmățate, cum au fost bârfiți toți naționaliștii activi ai Basarabiei. N-a fost minciună, n-a fost insultă, n-a fost calomnie grosolană pe care acești apași străini să nu o fi aruncat pe socoteala bunului român, înfocatului naționalist și iertătorului părinte duhovnicesc care a fost Mitropolitul Gurie Grosu. Scopul bârfitorilor era ca, lovind în frunțașii românismului basarabean, să compromită cauza pentru care aceștia luptau, inclusiv marele act al Unirii. Mitropolitul Gurie a avut mult de suferit din partea unor potentați, pentru că nu înțelegea să se lase atras în luptele politicianiste. El a fost crunt lovit de unii farisei și unii lupi flămânzi, travestiți în piele de oaie...”

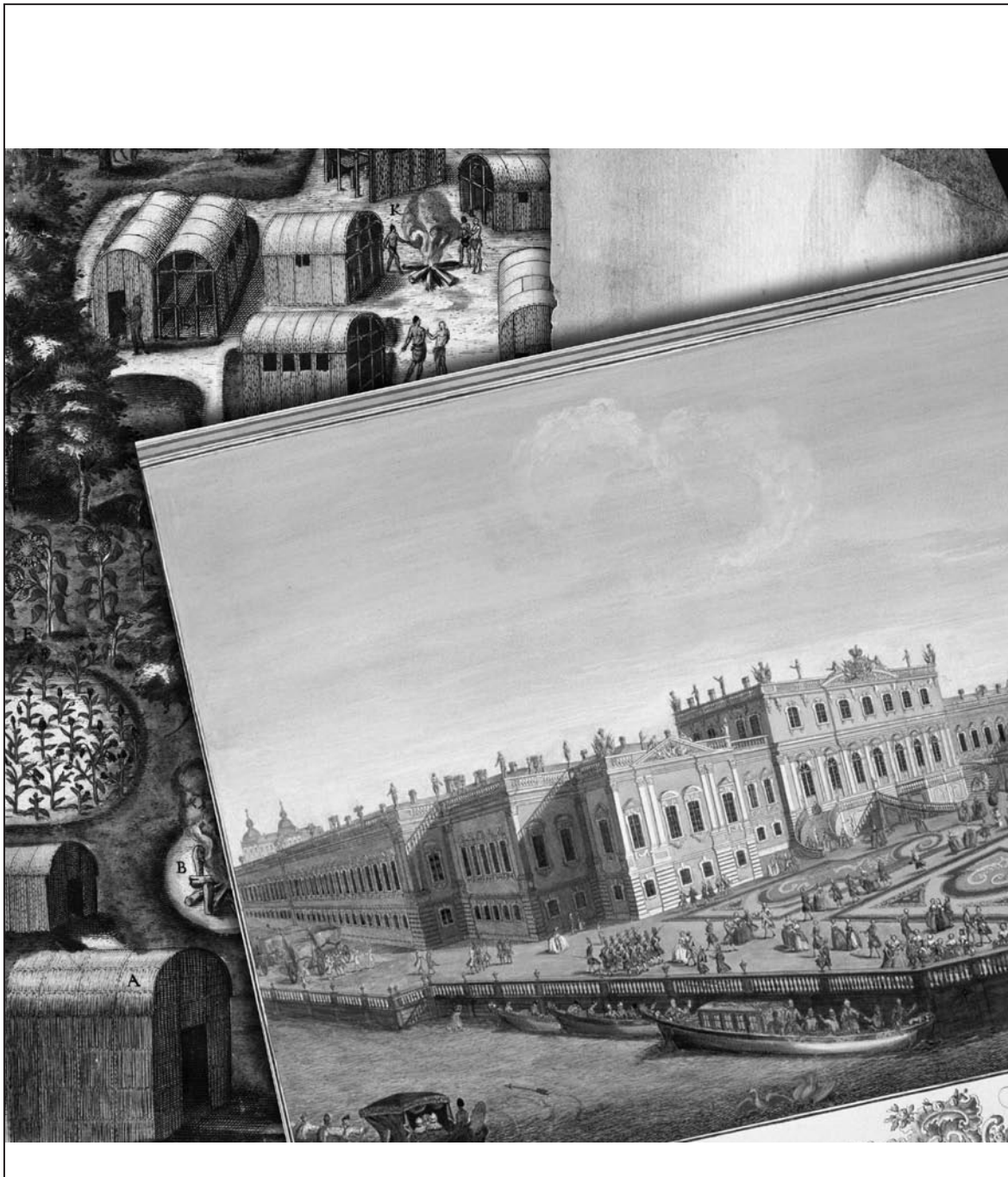
Bibliografie:

1. Păcuraru, Mircea. *Dicționarul Teologilor Români*.—București, 1996;
2. *Chișinău*: Enciclopedie.—Chișinău, 1997.

Prezentare de Iurie COLESNIC

Grafica de carte

ARTA GRAFICII DE CARTE DIN REPUBLICA MOLDOVA în a doua jumătate a sec. al XX-lea (Realizări, probleme, perspective)

Cartea, în forma ei clasică, cu toate că se confruntă în prezent cu o concurență deosebit de puternică din partea mijloacelor de informare în masă: ziare, reviste, posturi de radio și televiziune, sisteme de comunicare prin Internet etc. continuă să-și îndeplinească cu succes și în continuare rolul său specific de neînlocuit, de instrument eficient în promovarea și implementarea culturii, în edificarea spirituală a societății și a ființei umane.

În poezia „Cărțile” Mihai Eminescu menționează trei izvoare din care-și culege înțelepciunea:

„...eu am trei izvoară

Din care toată mintea mi-o culeg:

Cu-a ta zâmbire, dulce, lină, clară

A lumii visuri eu ca flori le leg:

Mai am pe-un înțelept... cu-acela iară

Problema morții lumii o dezleg;

Ș-apoi mai am cu totul pentru mine

Un alt maestru, care viu mă ține...”

Primul și al doilea izvor la care se referă poetul sunt Shakespeare și Schopenhauer, iar al treilea izvor – ființa dragă, iubita (D. Morăraș. Eminescu. Poezii. Editura Minerva. București 1982. Vol. 2).

Așadar, primul și al doilea izvor la care se referă poetul fiind operele autorilor menționați, alimentarea din înțelepciunea ce se conține în ele se face prin intermediul cărților. Prin intermediul cărților se răspândesc cunoștințele, cultura și înțelepciunea, se stabilesc legăturile între oameni, popoare, epoci istorice și civilizații, prin ele sunt puse în circuit și implementate ideile, valorile estetice și spirituale.

D. Lihaciov considera bibliotecile drept cele mai importante instituții sociale. Această idee, precum și faptul că cel mai mare poet și gânditor român M. Eminescu a lucrat în viața sa și în calitate de bibliotecar, ar trebui să le prilejuiască oamenilor ce practică această importantă meserie un sentiment suplimentar de mândrie și satisfacție sufletească, precum și posibilitatea de a conștientiza rolul deosebit pe care îl au în societate cartea, bibliotecarul și templul cărții – biblioteca.

A. Herzen, participând la inaugurarea unei biblioteci, a rostit un discurs prin care a elogiat cartea, evidențiind rolul ei deosebit în viața științei umane și în evoluția spirituală a societății. Ideile cuprinse în discursul respectiv, cu toate că au fost enunțate cu peste un secol și jumătate în urmă, își vor păstra și în continuare actualitatea, de aceea consider necesar să ne amintim de unele dintre ele și cu acest prilej.

„Tatăl transmite fiului experiența sa obținută prin eforturi îndelungate pentru a-l scuti de munca deja săvârșită. Așa au procedat generații întregi. Așa s-au format datinile ce au putere de lege: o generație transmite experiența sa alteia, iar aceasta, plecând, adaugă la ea experiența vieții sale și așa s-a format un sistem de observații, de reguli, de adevăruri pe care noua generație se sprijină ca pe un eveniment precedent, păstrându-le cu tărie în

sufletul său ca pe o importantă moștenire părintească. Această moștenire precedentă, această experiență scrisă și introdusă în uzanță comună este CARTEA. (...).

Întreaga viață a omenirii s-a sedimentat în carte: omenii, statele, popoarele dispăreau, iar cartea rămânea.

Ea creștea împreună cu omenirea. În ea se cristalizau toate învățăturile ce au zguduit mințile și toate pasiunile ce au cutremurat inimile omenești.

În ea este scrisă mărturisirea imensă a vieții zbuciumate a omenirii, acea imensă autografie care se numește istoria universală. Dar în carte nu este numai trecut; ea conține și adevăruri obținute prin chipuri udate uneori cu sudori amestecate cu sânge; ea este programul de viitor. Să respectăm deci cartea. Cartea este gândul omului care a dobândit originalitatea relativă, e urma pe care aceasta o lasă când trece într-o altă lume...” (Fascinați de carte) Ed. Kniga. Moscova, 1982, pag. 85 (traducerea – Gh. Vrabie).

După cum reiese din textul citat, autorul s-a referit doar la aspectele pozitive ale fenomenului. Dar, ca și orice alt produs social, cărțile comportă aspecte pozitive sau negative, reflectând mentalitatea, caracterul și interesele indivizilor, grupurilor sociale (partidului), structurilor statale, confesiunilor etc. care le-au elaborat, fiind izvoare de lumină și înțelepciune sau instrumente de propagandă, dezorientând, intoxicând și întunecând mințile omenești, în dependență de ideile pe care le conțin și le răspândesc.

În dependență de conținutul lor și de regimurile politice și ideologice dominante, cărțile, ca și oamenii, au fost persecutate, interzise, ghilotinate, arse pe rug. În timpul dominației regimului totalitar comunist în timpul ocupației sovietice, în Moldova din partea răsăriteană a Prutului (și nu numai aici) au fost interzise și distruse cărțile tipărite cu grafie latină, interzise total sau parțial operele unor scriitori clasici și contemporani români, lucrările unor scriitori contemporani basarabeni. Unele cărți fiind date la cuțit, topite. A fost interzisă și persecutată Biblia și cărțile religioase creștine și ale altor confesiuni.

Printre aspectele negative ale fenomenului cartea, cu repercusiuni grave, nocive pentru societatea și populația băștinașă din Republica Moldova, trebuie menționate în primul rând publicațiile în care adevărul istoric era prezentat falsificat, cărțile în care operele scriitorilor clasici erau publicate trunchiat, publicațiile în care era schimonosită limba română, cărțile cu grafie rusească în care este alterată structura fonetică a limbii române, textele cu calchieri, cu mentalitate și gândire rusească în care este denaturată și structura gramaticală specifică limbii române, invazia limbii ruse în publicațiile apărute după cel de al doilea război mondial care au scos practic din circuit și din viața socială limba română.

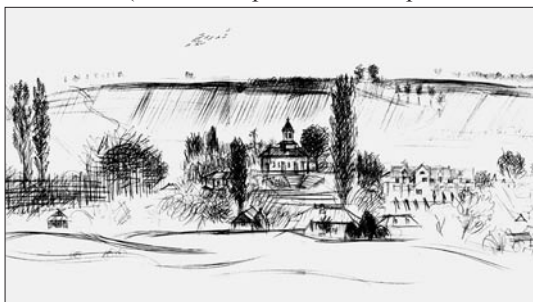
Istoria RSS Moldovenești, istoria fiind cartea de căpătâi a fiecărui popor, carte publicată la Chișinău în anul 1982 în limba rusă este o mostră monstruoasă de carte cu peste 500 de pagini de conținut xenofob, antinațional

implementat de către cotropitorii străini pe teritoriul Moldovei. Consecințele dezastruoase ale dominației străine se manifestă și în continuare după o perioadă de timp de peste un deceniu în mentalitatea multor indivizi care au trăit în perioada sovietică. Nu numai în gândirea oamenilor simpli, dar și în mentalitatea unor oameni de creație, scriitori, artiști plastici, muzicieni dăinuie confuzia și dezorientarea, cu repercusiuni negative asupra lucrărilor lor.

În ultimul deceniu al sec. al XX-lea, în Republica Moldova au văzut lumina tiparului noi ediții ale Bibliei. Într-o variantă tipărită în limba română, cu grafie latină, în Evanghelia după Matei 17.18, în compartimentul intitulat „Isus plătește pentru templu” pot fi citite următoarele: „... Când au ajuns la Capernaum, cei ce strângeau darea pentru Templu au venit la Petru și i-au zis: „Învățătorul vostru nu plătește darea?” (25. „Ba da” a zis Petru. Și când a intrat în casă, Isus i-a luat-o înainte, și i-a zis: „Ce crezi Simone? Împărații pământului de la cine iau daruri sau biruri? De la fiii lor sau de la străini?? Și Isus i-a zis: „Așa dar, „fiii sunt scutiți”.) 27. Dar, ca să nu-i facem să păcătuiască, du-te la mare, aruncă undița și trage afară peștele care va veni întâi: deschide-i gura și vei găsi în ea o rublă pe care ia-o și dă-le-o lor pentru mine și pentru tine.” (Societatea Biblică din Republica Moldova, 1994).

Unii cititori ar putea rămâne nedumeriți întrebându-se: cum a ajuns rubla rusească tocmai în Marca Galileii pe timpurile lui Iisus Hristos?! În alte ediții nu se vorbește de rublă ci de monedă sau despre drahmă și statir. Respectiva ediție a Bibliei are o copertă de culoare maronie, nuanță cromatică cu semnificații simbolice negative, evocând culoarea putregaiurilor...

Cartea este un produs de sinteză, la elaborarea ei participând un mare număr de specialiști care practică diferite meserii. Enciclopedia Larousse pentru tineret menționează nouăsprezece etape în procesul de transformare a manuscrisului în carte. La elaborarea cărții contribuie literatura (scriitorul, redactorul, corectorul), arta plastică (pictorul, ilustratorul, designerul), tehnica (poligrafia, tipograful, legătorul, copertatorul). În cazurile în care sunt folosite materialele performante și toți participanții la acest lung și complicat proces își îndeplinesc conștiințios datoria, cartea poate deveni obiect (operă) de artă. În caz contrar (ceea ce din păcate se întâmplă foarte des)

rezultă un produs oarecare fără valoare estetică deosebită. Dacă, însă, o singură persoană cauzează rebut, atunci va fi compromis aportul tuturor celorlalți participanți la acest proces și rezultatul muncii în ansamblu.

Un rol deosebit în procesul de elaborare a cărții îi revine artistului plastic care creează registrul vizual, componentul estetic plastic al cărții, în pofida opiniei că ilustrațiile, în cartea de literatură artistică, în raport cu textul, de obicei au un caracter secundar, în acest gen de literatură mai întâi fiind create textele. Rolul cel mai important îi revine totuși scriitorului. Dacă acesta a operat cu idei și imagini literare greșite atunci totul se va întâmpla ca în parabola orbilor, subiect tratat magistral de pictorul

Pieter Bruegel în care un grup de oameni nevăzători, ținându-se de o prăjină, sunt conduși tot de un orb, întreg grupul mergând către o prăpastie!..

Artistul plastic recrează imaginile artistice literare realizate de scriitor, uneori interpretându-le, înlesnind cunoașterea și asimilarea ideilor, imaginilor artistice literare și valorilor estetice cuprinse în text, ființa umană recepționând și asimilând un volum de informații mult mai mare prin intermediul văzului, decât prin intermediul auzului. Nu în zadar se spune că „mai bine o dată să vezi decât de o sută de ori să auzi!”

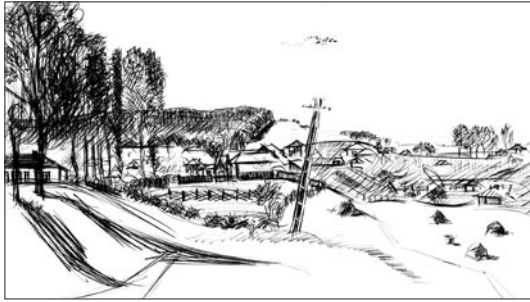
În contextul acestor idei mai trebuie de ținut cont și de faptul că limbajul artelor plastice, spre deosebire de cel al literaturii, este un limbaj artistic inteligibil, accesibil în

plan general uman, universal, contribuind la difuzarea valorilor estetice și spirituale mult mai eficient decât literatura. Creațiile literare, pentru a fi cunoscute și înțelese de vorbitorii de alte limbi, trebuie să fie traduse în limbile respective. Calitatea operelor literare traduse în alte limbi depinde de valoarea și talentul interpreților, iar unele opere literare poetice, după cum se știe, nici nu pot fi redată integral, adecvat în alte limbi literare.

Dacă în arta graficii de carte artiștii plastici depind de creațiile literare, în arta graficii de șevalet ei sunt independenți materializându-și propriile viziuni, gânduri și idei. Lucrările de artă plastică grafică realizate cu ajutorul diferitelor tehnici și materiale: xilogravura, linogravura, gravura în metal, taidus, acvaforte, acvatintă, zincografie, litografie, tehnici mixte (combinat) monocrome sau policrome în calitate de stampe, adică imprimate de pe matricele realizate de către autor, imprimate de către acesta nemijlocit sau sub supravegherea lui, imprimate de meșterii tipografi au statut de opere de artă originale. Datorită multiplicării și tirajării ele ajung la un mare număr de oameni, consumatori de artă, spre deosebire de lucrările de artă cu statut de unicat, pictură, sculptură sau lucrări de artă grafică realizate în acuarelă, desene în creion sau cu penița în tuș care există doar într-un singur exemplar. Lucrările de artă grafică tirajate în formă de stampe, datorită prețurilor lor mai reduse fiind mai accesibile, în comparație cu operele de artă cu statut de unicat, unui număr mare de oameni, sunt considerate, pe bună dreptate, genuri de artă plastică democratică. De aici provine și rolul deosebit al artelor grafice în societate, datorită caracterului de masă, vastității și dezvoltării acestui fenomen, artele grafice dețin un rol colosal în procesul de educație estetică a cetățenilor.

În ce constă însă rolul, necesitatea prezenței imaginii vizuale, ilustrației în carte? Pe lângă menirea de a conferi cărții un aspect vizual agreabil, expresiv ilustrațiile concretizează ideile și imaginile artistice literare care comportă un caracter mai abstract, cele mai abstracte fiind totuși imaginile estetice în muzica instrumentală. După cum se știe, unii scriitori dotați cu talent nativ sau având și o pregătire specială profesională și-au ilustrat ei înșiși propriile creații literare cu imagini vizuale de valoare artistică autentică. Datorită acestui procedeu actual,

creatorul se extinde și continuă în alt domeniu din dorința și necesitatea de a aborda și reflecta cât mai cuprinzător și adecvat problematica vieții și existenței, manifestările și conexiunile multilaterale ale ființei umane cu timpul, cu spațiul și cu istoria.

Arta graficii de carte și de șevalet din Republica Moldova, din a doua jumătate a sec. al XX-lea, ca și întregul proces creator din perioada istorică respectivă, reprezintă un fenomen complicat, contradictoriu, cu realizări importante, dar și cu grave deficiențe, manifestări cauzate de condițiile sociale existențiale ale omului de creație în particular și ale societății în ansamblu.

În perioada respectivă au fost publicate o serie de lucrări cu cicluri de ilustrații de valoare artistică autentică, dar și un mare număr de cărți cu imagini vizuale lipsite de valoare artistică. Acest fenomen bine cunoscut era răspândit pe întreg teritoriul fostei URSS, la noi, din cauza unor motive obiective și subiective, fenomenul fiind mai pronunțat. Cele mai complicate și grave probleme erau provocate din cauza dominației sistemului politic totalitar, înapoierii economice și culturale a societății cauzate de dezastrele prin care a trecut societatea, dezintegrarea instituțiilor fundamentale, lipsa infrastructurii dezvoltate necesare, lipsa unei instituții superioare de învățământ pentru pregătirea cadrelor de specialitate în domeniul artelor plastice, înstrăinarea și dezrădăcinarea specialiștilor ruși de matricea lor socială, istorică și spirituală, invazia alogenilor în domeniul de decizie al aparatului administrativ de stat și în domeniul artelor plastice, politica colonială a regimului sovietic de ocupație cu intenția de menținere a Republicii Moldova ca sursă de materie primă și forță de lucru ieftină.

Cu toate că în prima jumătate a sec. al XX-lea în Basarabia a activat un număr considerabil de artiști plastici care practicau și stăpâneau bine arta desenului, grafica, practicând-o ca modalitate, de sine stătătoare de expresie, în activitatea lor de creație: A. Plămădeală (desen, portret și nud), P. Șilingovschi (peisaj și compoziții de gen acvaforte), Ș. Cogan (portret și peisaj, acvatintă), B. Nesvedov și V. Ivanov (peisaj, acvaforte), Th. Chiriacoș-Suruceanu (ilustrație, gravură, tipar înalt, linogravură sau xilogravură), în a doua jumătate a sec. al XX-lea în Republica Moldova în domeniul artelor grafice activitatea a trebuit practic să fie reluată de la zero. Această afirmație (situație) se referă în mod special la genul graficii de carte. Un exemplu rar de

ilustrații reușite îl reprezintă ciclul de gravuri realizat de Th. Chiriacoș-Suruceanu la antologia de versuri eminesciene „Poezii” publicată la Iași în anul 1943, dar și această lucrare de valoare artistică deosebită a devenit cunoscută specialiștilor din Republica Moldova mult mai târziu.

În a doua jumătate a sec. al XX-lea, în Republica Moldova și-au dedicat activitatea lor crearea graficii de carte și de șevalet peste o sută de artiști plastici, activitatea în acest domeniu devenind un fenomen de masă. Datorită activității acestor autori, în grafică, precum și în alte genuri de artă: pictură de șevalet, artă monumentală și decorativă, tapiserie, ceramică etc., s-au realizat lucrări importante.

Artiștii erau diferiți ca mentalitate, viziune și expresie artistică, cu diferite niveluri de pregătire profesională, provenind din diverse medii de cultură, fiind absolvenți ai unor instituții de învățământ cu tradiții și posibilități de instruire diferite. Unii dintre acești specialiști și-au făcut studii speciale superioare la staționar, unii prin corespondență, iar o altă parte având doar pregătirea profesională pe care o poate asigura școala republicană de arte plastice (în prezent Colegiul). Unii artiști plastici, numele cărora a fost indicat în cărțile publicate la poziția prezentare grafică, au activat în exclusivitate doar în acest domeniu, specializându-se chiar în domeniul ilustrării cărților pentru copii, alții activând concomitent și în alte genuri ale artelor plastice: grafică și pictură de șevalet, artă monumentală și decorativă, cinematografie, grafică de satiră și umor, publicate în revistele de specialitate, chiar în arhitectură și literatură, acest diapazon de activitate vast conferind lucrărilor și în mod special procesului și peisajului creator din Republica Moldova un aspect diversificat, chiar preștri și eterogen. În unele cazuri experiența creatoare dobândită în alte domenii avea o influență pozitivă asupra imaginii grafice, ilustrației, existând anumite afinități în folosirea spațiului chiar și între genuri de artă atât de diferite ca pictură monumentală: fresca, mozaicul și ilustrația de carte (miniatură) realizate pe suprafața peretelui și pe pagina cărții, ambele genuri necesitând sobrietate, decorativism, expresivitate, fiind evitate, suprimate aici anumite modalități specifice și firești în pictura și grafica de șevalet, de exemplu.

Activitatea unor artiști plastici care practicau grafica de carte și alte genuri (peisaj în plein-air, portret din natură) confereau ilustrațiilor realizate de către aceștia un aspect suplimentar de expresivitate și autenticitate ajutându-i să evite schematismul și șablonizarea care îl pândesc și-l amenință pe artistul plastic ce s-a consacrat graficii de carte, fiind obligat să muncească într-un ritm intens.

Lucrarea fundamentală de specialitate Dicționarul enciclopedic KNIGOVEDENIE, publicat la Editura Enciclopedică, Moscova în 1982 (650 pag.), în arta graficii de carte menționează următorii artiști plastici: Din prima generație: „...E. Merega, Il. Bogdesco, L. Beleaev, L. Grigorașenco, I. Vieru, B. Șirocorad, B. Nesvedov și din generația următoare: B. Brânzei, M. Vacarciuc, Gh. Vrabie, E. Childescu, I. Cărmu, Iu. Rumeanțev, V. Russu, D. Trifan, A. Usov, A. Hmelnițki, F. Hâmuraru maeștri ce dezvoltă cu succes principiile tipizării artistice ale diferitelor genuri literare în arta cărții manifestându-se principiile unității viziunii artistice unii sprijinindu-se pe tradițiile clasice...” Mulți dintre artiștii plastici implicați creator în domeniul graficii de carte care au realizat lucrări cu adevărat importante necesită o analiză și prezentare corespunzătoare pentru a fi menținute și vehiculate în circuitul valorilor, grafica de carte fiind un gen de artă plastică de importanță deosebită.

Gheorghe VRABIE,
maestru în arte, grafician

Tivoli

„DE CE TREBUIE SĂ FIU MEREU PERFECT?”

„Cum tata era profesor, toți se așteptau să iau numai note de 10. Uneori plângeam până adormeam.” – Leah.¹

„Sunt perfecționist. Dacă fac un lucru trebuie să-l fac cel mai bine sau într-un mod cu totul diferit de ceilalți, altfel n-are nici un rost să mai fac ceva” – Caleb.

CREZI că trebuie să fii mereu perfect? Te temi că oricât de mult te-ai strădui nu ești niciodată îndeajuns de bun? Nu-ți place să primești nici un fel de critică? Când lucrurile nu merg așa cum ar trebui, te învinovățești, spunându-ți că ești prost, inferior sau fără valoare? Dacă vrei ca un lucru să fie bine făcut, consideri că trebuie să-l faci tu însuși? Ți este uneori atât de frică de eșec încât amâni un lucru sau chiar te blochezi și nu mai faci nimic?

Care sunt relațiile tale cu alții? Te trezești fără prieteni deoarece nimeni din jurul tău nu se ridică la înălțimea așteptărilor tale? Te deranjează foarte mult greșelile altora? Dacă răspunsul la cel puțin una dintre aceste întrebări este afirmativ, atunci, probabil că problema cu care te lupți este perfecționismul. Dar să știi că nu ești nici pe departe singurul care duce această luptă. Este un lucru des întâlnit la tineri – mai ales la cei înzestrați cu talent sau la cei ce au rezultate foarte bune la învățătură.²

Ce factori duc la perfecționism? Cercetătorii au doar teorii. Cartea *Perfectionism – What's Bad About Being Too Good?* afirmă: „Perfecționismul nu este o boală; nu se ia. Perfecționismul nu e ereditar; nu te naști cu el. Atunci, cum ajungi să fii perfecționist? Unii specialiști sunt de părere că perfecționismul se dezvoltă încă din copilărie. Așteptările din partea familiei, propriile așteptări sau ale celor cu care intri în contact, influența pe care o exercită mass-media, precum și descrierile nerealiste ale vedetelor, toate la un loc formează o forță uriașă ce îi face pe unii să aibă o viață plină de îngrijorări, de sentimente de vinovăție și să muncească în exces”.

Oricare ar fi cauza, nevoia sau obligația de a fi mereu perfect îți poate ruina viața. Dar să înțelegem mai bine ce este perfecționismul și din ce cauză poate fi dăunător.

Ce este perfecționismul?

A fi perfecționist înseamnă mai mult decât a te strădui să faci un lucru foarte bine sau a simți satisfacția muncii bine efectuate. La urma urmei, în Proverbele 22:29, Biblia îl laudă pe omul „iscusit în lucrul lui” (NW). În plus, Biblia vorbește în mod favorabil despre câteva persoane care și-au cultivat talentele sau au ajuns să fie foarte iscusite în unele meserii (1 Samuel 16:18; Împărați 7:13,14). Prin urmare, este firesc să ne străduim să facem lucrurile cât se poate de bine și să ne fixăm obiective înalte, dar realiste, în felul acesta un om „își învelește sufletul cu ce este bun din munca lui”. – Eclesiastul 2:24.

Perfecționistul însă nu are parte de o asemenea satisfacție. Modul în care înțelege el succesul este, în esență, nesănătos. Potrivit unor specialiști, perfecționismul presupune „obiective intangibile (cum este perfecțiunea) și implică o stare de nemulțumire constantă, indiferent de rezultatele obținute”. Drept urmare, perfecționismul este „o sursă permanentă de stres, creându-i adesea unei persoane impresia că nu este bună de nimic”. O lucrare definește perfecționismul drept „credința irațională că tu și/sau cei din jurul tău trebuie să fie perfecți”. El reprezintă „gândul obsesiv că orice lucru trebuie făcut în mod perfect, fără abateri, greșeli, scăpări sau inconsecvențe”.

Dar nu a spus Isus: „Trebuie, așadar, să fiți perfecți, după cum Tatăl vostru cere este perfect” (Matei 5:48)? Da, dar Isus nu a spus că un om poate fi perfect în sens absolut. De fapt, Biblia ne învață că „toți au păcătuit și nu ajung la gloria lui Dumnezeu” (Romani 3:23). Atunci, ce a vrut să spună Isus? În Biblie, cuvântul „perfect” transmite ideea de a fi complet (Matei 19:21). Când a spus că trebuie să fim perfecți, Isus vorbea despre iubire și își încuraja continuatorii să fie „compleți” în manifestarea ei. În ce fel? Iubindu-i și pe dușmani. Scriitorul biblic Luca redă următoarele cuvinte ale lui Isus: „Continuați să deveniți îndurători, așa cum Tatăl vostru este îndurător”. (Luca 6:36).

¹ Unele nume au fost schimbate.

² Potrivit unui studiu 87,5% dintre elevii eminenti dintr-o școală tind spre perfecționism.

Perfecționistii însă au impresia greșită că un om poate fi perfect în sens absolut. Prin urmare ei pot ridica prea mult ștacheta în ceea ce-i privește pe alții. Potrivit cărții *Never Good Enough – Freeing Yourself From the Chains of Perfectionism*, perfecționistii „sunt iritați de felul în care alții par să-și facă munca ... în opinia lor, oamenilor din jur nu le pasă dacă efectuează o muncă de calitate și nici nu simt satisfacția muncii”.

Carly, de pildă, este o elevă eminentă, fiind inclusă într-un program pentru elevii supradotați. În relațiile cu alții însă ea a avut mai puțin succes. Și-a pierdut majoritatea prietenilor, pentru că voia ca totul să fie perfect. „Pur și simplu nu se ridicau la înălțimea așteptărilor mele”, spune ea.

Alții pretind perfecțiunea nu de la ceilalți, ci de la ei înșiși. Cartea amintită mai sus arată că astfel de oameni cred că „ei înșiși ori acțiunile lor nu sunt destul de bune ... și sunt preocupați îndeosebi de ceea ce gândesc alții despre ei”.

Când încerci să fii perfect.

Departea de a fi sănătoasă sau benefică, această căutare a perfecțiunii se dovedește adesea dăunătoare. Și, în loc să ducă la desăvârșire, un asemenea punct de vedere conduce deseori la eșec. Un creștin pe nume Daniel își amintește că o dată a muncit mult la o temă pe care trebuia să o țină la Sala Regatului a Martorilor lui Iehova. Mulți din auditoriu l-au lăudat pentru prezentarea excelentă pe care o făcuse. Apoi, plin de tact, instructorul Școlii i-a oferit câteva sugestii utile. Biblia ne încurajează: „Ascultă sfaturile și primește învățătura” (Proverbele 19:20). Dar, în loc să fie bucuros de sfaturile constructive primite, Daniel s-a simțit un ratat. „Îmi venea să intru în pământ”, își amintește el. Săptămâni la rând nu a putut dormi noaptea.

Așadar, perfecționismul poate încetini procesul de învățare. Într-un articol apărut pe un site Web pentru tineri, o adolescentă pe nume Rachel scrie: „Când am intrat la liceu eram hotărâtă să fiu bună la învățătură. Fusesem o elevă numai de 10 și nu vedeam de ce s-ar schimba lucrurile”, însă nu după mult timp, Rachel și-a dat seama că întâmpina unele dificultăți la algebră când a primit nota +9. „Pentru toți ceilalți era o notă bună, însă pentru mine ... o umilire”, își amintește Rachel. „Am intrat în panică și am început să mă îngrijorez... Mi-era teamă să-l rog pe profesor să mă ajute pentru că, în mintea mea, dacă recunoșteam că am nevoie de ajutor la temă, însemna că nu am înțeles. ... Câteodată, mă gândeam că era mai bine să mor decât să greșesc.”

Timorați de ideea unui eșec, unii tineri s-au gândit chiar să se sinucidă. Din fericire, majoritatea tinerilor nu se gândesc la asemenea soluții extreme. Sylvia Rimm, specialist în sănătate mintală, declară totuși că această categorie de persoane vor încerca să evite eșecul neasumându-și nici un risc și deci nemaifăcând nimic. Potrivit opiniei lui Rimm, unii perfecționiști „nu-și prezintă profesorului tema, nu găsesc satisfacție în munca lor, își uită temele acasă și invocă tot felul de motive”.

Există însă și o altă categorie de tineri care, pentru a fi siguri de reușită, merg până la extreme. „Lucrez până noaptea târziu la proiectele pentru școală ca să iasă impecabile”, recunoaște Daniel. Problema e că, mergând la extreme, de obicei nu dai randament. Un elev somnoros nu se va descurca bine.

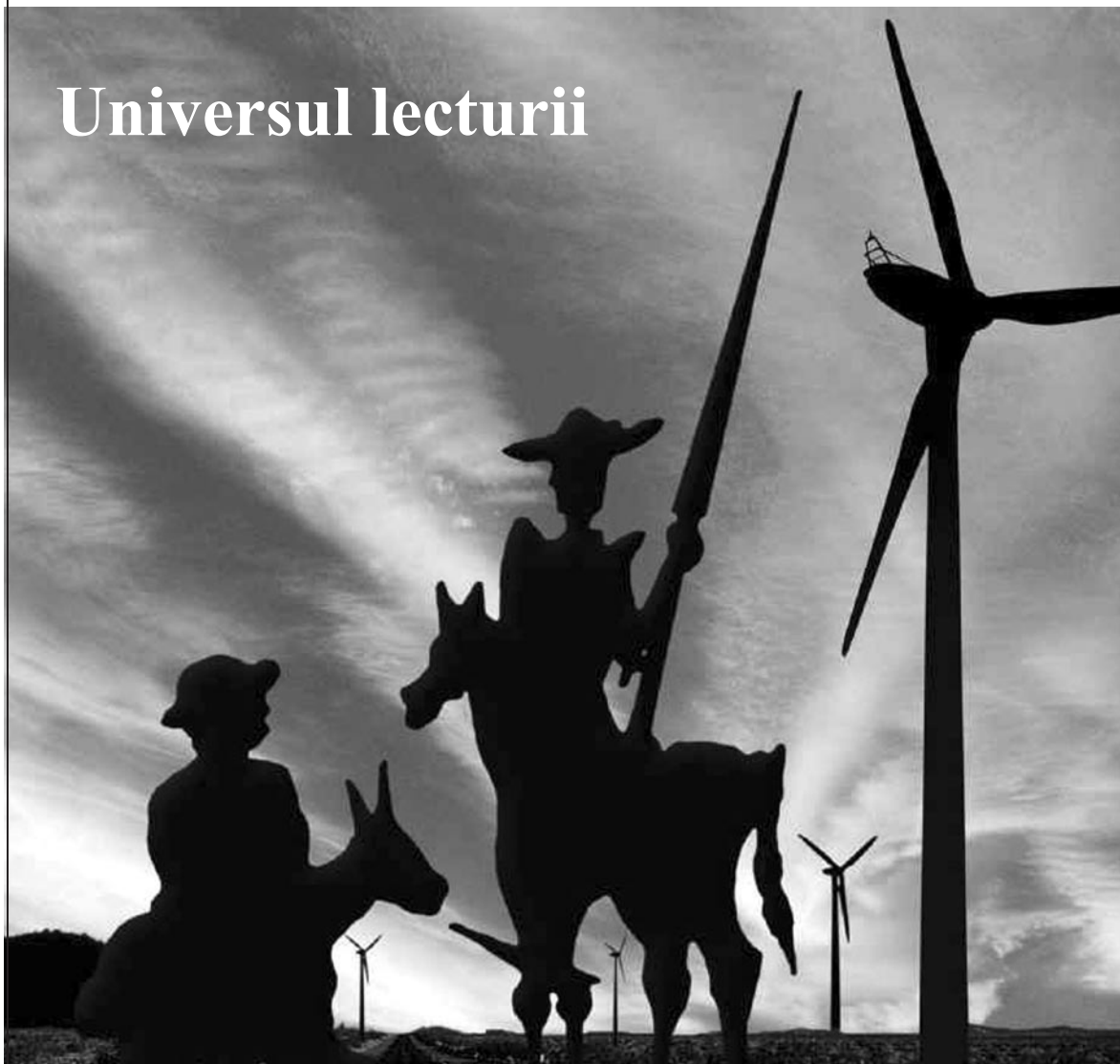
Nu e de mirare atunci că perfecționismul a fost asociat cu starea de iritare permanentă, cu sentimentul lipsei valorii, cu sentimentul de vinovăție, cu pesimismul, cu tulburări de comportament alimentar și cu depresie, însă cel mai grav este că perfecționismul poate distruge o persoană pe plan spiritual. De exemplu, Biblia îi sfătuiește pe creștini să le vorbească altora despre credința lor (Romani 10:10; Evrei 10:24, 25). Cu toate acestea, o tânără creștină, pe nume Vivian, nu făcea comentarii la întrunirile congregației de teamă să nu se exprime greșit. Leah, o altă tânără, împărtășește aceleași temeri. Ea mărturisește: „Dacă nu răspund bine, ceilalți își vor face o impresie greșită despre mine. Așa că mai bine tac din gură”.

Este limpede, prin urmare, că dorința de a fi perfect este dăunătoare și nesănătoasă. Iar dacă descoperi la tine vreuna din trăsăturile de personalitate descrise în acest articol, poate că vei găsi necesar să faci unele schimbări în modul de gândire. Un articol viitor va arăta cum poți face aceste schimbări.

Tony MEDINA

Traducere de Svetlana COJOCARU

Universul lecturii

PRIETENUL DON QUIJOTE

Poate părea neproductiv și lipsit de sens să mai analizăm încă o dată figura lui Don Quijote, într-atât de mult s-a scris de pe-acum despre el - biblioteci întregi, mai mari decât cele pe care în zelul lor cucernic preotul și bărbierul le-au dat pradă focului. Dar rămâne totdeauna o plăcere, un soi de fericire, să vorbești despre un prieten. Și socotesc că noi toți îl putem considera pe Don Quijote ca pe un prieten. Nu cu toate figurile literaturii universale se petrece același lucru. Bănuiesc că ne simțim mai degrabă străini de un Agamemnon sau Beowulf, și mă-ntreb și dacă prințul Hamlet nu ne-ar interzice să întreținem relații prietenești cu el, așa cum i-a respins și pe Rosenkranz și Gildenstern. Există însă în literatură anumiți eroi - și tocmai aceștia sunt, după părerea mea, cei mai mari -, pe care cu toată modestia neîndoielnic că-i putem numi prietenii noștri. Mă gândesc, de pildă, la un Huckleberry Finn, la un Mr. Pickwick, la un Peer Gynt și mulți alții.

Dar hai să vorbim despre prietenul nostru Don Quijote. Mai întâi să spunem că această carte a avut o soartă destul de ciudată. De fapt, e aproape de neînțeles de ce lingviștii și teoreticienii literaturii îl apreciază atât de mult pe *Don Quijote*. În secolul XIX el a fost, îmi îngădui s-o spun, lăudat pe temeuri greșite - dintr-o neînțelegere. Căci, dacă cercetăm, de exemplu, o carte ca tratatul lui Montalvo *Capitole uitate de Cervantes*, constatăm că lumea îl admira pentru că știa o mulțime de proverbe. Numai că Cervantes, dimpotrivă, își bătușe joc de proverbe, punându-le cu toptanul în gura rotofeului de Sancho.

În acea vreme lumea îl considera pe Cervantes ca fiind un scriitor cu un stil retoric-înflorat. Eu însă

susțin că lui Cervantes nu-i păsa câtuși de puțin de retorică, iar stilul împopoțonat nu-i convenea deloc. Am citit undeva că l-a rugat pe un prieten al său să-i conceapă faimoasa dedicație către contele de Lemos, ori a copiat-o de la cineva, tocmai pentru că nu se simțea atras să aștearnă pe hârtie asemenea lucruri.

Cervantes era admirat pentru „stilul frumos”, și firește că un stil „frumos” poate însemna mult. Dacă înțelegem prin asta că Cervantes ne-a lăsat drept moștenire figura și povestea sagacelui, nobilului Don Quijote de la Mancha, atunci, desigur, că-i putem atesta că era un bun stilist, ba chiar mai mult de-atât, pentru că atunci, când vorbim de așa ceva, de cele mai multe ori avem în vedere ceea ce ține exclusiv de limbă. Mă întreb cum a reușit Cervantes să făptuiască această minune - dar, într-un fel sau altul, a izbutit. Aici îmi vine în minte o reflecție a lui Stevenson care mi-a dat de gândit în mod deosebit și care m-a întristat. Stevenson își pune la un moment dat întrebarea: „Ce este un erou literar?” Și își răspunde: „Până la urmă nu-i nimic altceva decât o legăturică de cuvinte.” Iată un lucru adevărat, pe care totuși îl socotim o blasfemie. Căci atunci când ne gândim, de pildă, la Don Quijote ori la Huckleberry Finn, la Peer Gynt ori Lord Jim, în mod cert nu ne gândim la niște „legăturici de cuvinte”. La fel de bine am putea afirma și că prietenii noștri nu sunt nimic altceva decât niște mănunchiuri de cuvinte și niște stimuli vizuali.

Când dăm în literatură peste o figură adevărată, știm atunci că ea transcende lumea care a creat-o. Ne dăm seama că sunt mii de lucruri pe care nici nu le știm despre ea, dar care totuși există. Există, într-adevăr, eroi ai ficțiunii literare ce prind viață într-o unică propoziție. Se prea poate să nu aflăm mai nimic despre aceștia, dar în fond știm totul despre ei. Ca, de exemplu, în cazul figurii create de Shakespeare, marele contemporan al lui Cervantes - mă refer la Yorick. Bietul Yorick a fost creat din câteva rânduri scrise. Dobândește viață. Nu mai aflăm nimic despre el și cu toate astea avem impresia că-l cunoaștem. La sfârșitul lui *Ulise* putem spune că am aflat mii de lucruri, împrejurări, fapte legate de Stephen Dedalus și Leopold Bloom. Și totuși nu-i cunoaștem atât de bine, pe cât îl cunoaștem pe Don Quijote, despre care știm cu mult mai puțin.

Și acum - despre cartea propriu-zisă. Se poate spune că ea reprezintă o controversă între vis și realitate. Dar asta este bineînțeles greșit spus, căci nu există motiv să-i atribuim unui vis un grad de realitate mai mic decât lucrurilor conținute de ziarul de azi, respectiv tuturor faptelor concrete consemnate aici. Pentru că nu ne putem lipsi de cuvinte, va trebui totuși să vorbim de vis și de realitate, deși ne-am putea referi și la *Poezie și adevăr*, așa cum o face Goethe. Însă în vremea când Cervantes își scria cartea, probabil că el avea în minte tocmai această controversă între vis și realitate,

adică între faptele eroice ale romanelor cavalești citite de Don Quijote – extrase, de pildă, din *matière de Bretagne*, din *matière de France* –, și monotona viață cotidiană din Spania secolului XVII incipient. Controversa există încă din titlul romanului. Cred că traducătorii englezi au greșit aici traducând *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha* prin: *The Ingenious Knight Don Quijote de la Mancha*, căci cuvintele „knight” și „Don” au aceeași semnificație. Eu i-aș fi spus mai degrabă „the ingenious country gentleman” [ingeniosul nobil de țară], tocmai spre a pune în lumină discrepanța la care mă refer.

Dar bineînțeles că în întreaga carte și, mai ales, în prima ei parte, această discrepanță se vădește oricum cu o claritate brutală. Avem de-a face cu un cavaler, pe care înclinațiile sale filantropice îl determină să peregrineze pe drumurile pline de colb ale Spaniei, mereu cerând ajutor, mereu aflându-se la ananghie. În afară de asta mai există multe alte lucruri ce te trimit la aceeași idee fundamentală. Firește însă că Cervantes era prea deștept ca să nu știe că deși putea, ce-i drept, opune visul realității, această realitate totuși nu era, să-i zic așa, realitatea cea adevărată, nu era realitatea cotidiană, monotonă. Ci una creată, și ea, tot de Cervantes, căci oamenii care în *Don Quijote* reprezintă așa-zisa realitate formează și ei o parte din visul lui Cervantes, la fel ca și Don Quijote și exaltarea acestuia când e vorba de cavalerism ori de a sări în ajutorul celor nevinovați.

În carte dăm tot mereu peste un anume amalgam de vis și realitate. Aș atrage aici atenția asupra unui lucru care cu siguranță că a mai fost deseori remarcat până acum, de vreme ce s-a scris atât de mult despre *Don Quijote*: mă refer la faptul că, așa cum în *Hamlet* toți vorbesc permanent de teatru, în *Don Quijote* toată lumea vorbește de cărți. Când preotul și bărbierul cotrobăiesc prin biblioteca lui Don Quijote, descoperim, spre uimirea noastră, că una dintre cărți e scrisă chiar de Cervantes, și ne așteptăm ca din clipă în clipă cei doi să dea și peste un exemplar din cartea pe care tocmai o citim. Poate vă amintiți că asta chiar se și întâmplă cu adevărat în celălalt mare vis al istoriei omenirii, care este *O mie și una de nopți*. Căci într-o noapte, cu gândul aiurea, Șeherezada începe să istorisească o poveste care nu este alta decât aceea a Șeherezadei înseși. Și tot așa, la nesfârșit. Acum, firește că nu-i vorba aici, probabil, decât de o simplă eroare a celui ce așterne pe hârtie basmul, care ezită confruntat cu problema, dacă povestea Șeherezadei ce istorisește povestea Șeherezadei e tot atât de minunată ca și poveștile din celelalte nopți.

Și în *Don Quijote* există o mulțime de povești ce se întramestecă. La început am putea bănui că Cervantes s-a temut că cititorii săi se vor plictisi de societatea lui Don Quijote și a lui Sancho Panza, și că de aceea el caută să-i distreze introducând în roman și alte povești. Dar în ce mă privește, cred totuși că alta-i cauza. Căci aceste povești, ca, de exemplu, cea despre prea îndrăznețul pierdut în gânduri sau aceea a captivului, se desfășoară pe un alt plan. Acesta-i și

fundamentul legăturii strânse dintre vis și realitate, reprezentând însăși esența cărții. Când, de pildă, captivul povestește despre captivitatea sa, el amintește de un tovarăș ce-i împărtășește soarta. Iar acesta, așa mi se pare, nu-i nimeni altul decât Miguel de Cervantes Saavedra, cel care a scris cartea. Așadar aici avem de-a face cu un personaj născut din visul lui Cervantes, care personaj, la rândul-i, visează la autorul său, transformându-l pe acesta în vis. Apoi, în partea a doua a cărții, mai descoperim uimiți și că personajele au citit atât partea întâi a romanului, cât și plagiatul cărții, scris de un rival al autorului. Aceste personaje nu fac nici un secret din opiniile lor literare și sar în ajutorul autorului. Astfel Cervantes reapare tot mereu în treacă în propria-i carte și, în mod cert, a gustat mult acest joc.

Bineînțeles că de atunci încoace mulți alți scriitori au intrat în același joc (gândiți-vă numai la Pirandello), printre care și unul din preferații mei, Henrik Ibsen. Poate vă aduceți aminte că al treilea act din *Peer Gynt* se încheie cu un naufragiu. *Peer Gynt* e pe cale să se înece, dar mai înainte să cadă cortina el spune: „N-are ce să mi se-ntâmpale, cum de-aș putea pieri la sfârșitul actului trei?”¹ O glumă asemănătoare întâlnim și în prologul unei piese a lui George Bernard Shaw, în care el spune că după părerea sa nu are sens să te apuci să scrii romane: „Ochii i s-au umplut de lacrimi la gândul că fiul său nu avea să mai trăiască decât puține capitole.” Aș afirma că inventatorul acestui joc a fost chiar Cervantes. Asta, desigur, dacă facem abstracție de faptul că nimeni n-a inventat niciodată nimic, căci mereu descoperim că au mai existat niște blestemați de predecesori ce ne-au luat-o înainte, născocind tot soiul de lucruri.

Prin urmare *Don Quijote* are doi poli: realitate și vis. Dar Cervantes știa că realitatea e făcută din

aceeași materie ca și visele. Trebuie să fi simțit asta. Fiecare din noi ajunge cândva să-o simtă. Cervantes însă s-a amuzat să ne reamintească faptul că ceea ce credem noi a fi pură realitate, nu-i decât un vis. Cartea sa reprezintă un unic vis. Iar la sfârșitul ei avem senzația că până și noi s-ar putea să nu fim în cele din urmă decât tot un vis.

Aș vrea să atrag atenția și asupra unui alt punct: când Cervantes vorbea despre La Mancha și drumurile pline de praf de-acolo, despre birturile din Spania de la începutul secolului XVII, el avea în minte lucruri cât se poate de plicticoase și comune. Cam la fel trebuie să fi simțit și Sinclair Lewis când a scris despre *Main Street*. Între timp însă „La Mancha” s-a transformat în ceva romantic pentru că Cervantes s-a amuzat pe seama ei.

Și asupra încă unui lucru aș vrea să vă atrag atenția: după cum a spus-o el însuși în două-trei rânduri, Cervantes ar fi vrut ca romanele cavaleresti citite de publicul din acea vreme să ajungă să fie în sfârșit date uitării. Dar dacă azi încă mai cunoaștem o serie de nume cum sunt Palmerin de Anglia, Tirant lo Blanc, Amadis din Galia - aceasta doar pentru că Cervantes și-a bătut joc de ele. Și iată cum aceste nume au ajuns întrucâtva nemuritoare. Prin urmare, să nu ne plângem când cineva râde de noi, căci după cum se vede datorită acestui râs poți ajunge de-a dreptul nemuritor. Adevărat e că nu vom avea niciodată șansa ca cineva de talia unui Cervantes să-și bată joc de noi.

Să fim însă optimiști: să ne gândim că totuși nu-i de tot exclus să ni se întâmple chiar și nouă așa ceva.

Iar acum despre altceva, poate la fel de important ca și lucrurile deja menționate. George Bernard Shaw a spus că un scriitor nu supraviețuiește decât atât timp, cât își păstrează forța de convingere. În ce-l privește pe Don Quijote avem, așa-mi zic, cu toții impresia că-l cunoaștem cu adevărat, suntem cu toții încredințați de veridicitatea, de realitatea lui. Coleridge a scris cândva despre despărțirea benevolă de incertitudine.

Aș dori acum să-mi detaliez ideea. Mă gândesc că noi toți credem în Alonso Quijano și că oricât de ciudat ar părea aceasta, o facem încă de la bun început, când ne e prezentat pentru întâia oară. Adică de la prima pagină a primului capitol. Am însă bănuiala că atunci când ni-l prezintă, Cervantes încă nu știe nici el decât prea puține lucruri despre eroul său. La fel de puține ca și noi, cititorii. Pesemne că s-a gândit la un erou romanesc sau la elementul central al unui roman umoristic, dar el nu întreprinde nici o încercare spre a pătrunde în ceea ce am putea numi viața sufletească a eroului. Dacă un altul ar fi scris despre Alonso Quijano și despre cum s-a smintit, ar fi descris nebunia acestuia oferindu-ne o serie de amănunte. Ne-ar fi povestit cum mintea eroului său se înceteșează treptat, pornind de la o idee fixă - aceea de a deveni un cavaler rătăcitor - și ne-ar fi arătat cum Don Quijote ajunge până la urmă să ia lucrurile în serios... Dar acelui scriitor toate acestea poate că nu i-ar fi folosit la nimic. Cervantes, în schimb, nu ne spune decât atât: că Don Quijote și-a pierdut mințile. Iar noi îl credem.

Bun, dar ce înseamnă asta - să crezi în Don Quijote? După părerea mea înseamnă că noi credem în veridicitatea, în realitatea acestei figuri, în adevărul spiritului său. Căci una este să crezi într-un personaj, și cu totul altceva e să crezi în realitatea lucrurilor ce i se întâmplă. Asta se vedește și în cazul lui Shakespeare. Aș zice că toți credem în Hamlet sau Macbeth. Dar nu sunt sigur că la curtea regelui Danemarcei lucrurile s-au petrecut întocmai așa cum ni le povestește Shakespeare, și e la fel de puțin probabil că am putea crede cu adevărat în cele trei vrăjitoare ale lui Macbeth.

În ce-l privește pe Don Quijote, eu cred, ce-i drept, în veridicitatea lui. Dar nu sunt sigur - aceasta poate suna a blasfemie, însă la urma urmei mă aflu printre prieteni, și din moment ce suntem între noi, lucrurile se schimbă, nu-i așa, și vă vorbesc absolut confidențial -, așadar nu sunt deloc sigur că așa crede și în Sancho la fel cum cred în Don Quijote. Căci uneori îmi pare că Sancho nu face decât să slujească drept simplu contrast la figura lui Don Quijote.

Mai sunt apoi și celelalte personaje. Cred, îmi zic, în Samson Carasco, în preot, în bărbier, poate că și în duce, dar în fond ei nu prea mă preocupă în mod deosebit, căci atunci când

Îl citesc pe *Don Quijote* mă încercă un sentiment ciudat... mă-ntreb dacă îl împărtașiți și Dumneavoastră... când citesc *Don Quijote* am impresia că toate acele aventuri nu ne sunt povestite doar de dragul lor. Coleridge a remarcat că la lectura lui Don Quijote nu ne întrebăm niciodată: „Dar acum - acum ce se mai întâmplă?” Ci mai degrabă ne întrebăm ce s-a petrecut mai înainte, și suntem mai înclinați să recitim un capitol, decât să continuăm cu lectura celui următor. Care să fie cauza? Probabil, faptul că aventurile lui Don Quijote ne apar - sau cel puțin mie îmi apar așa - ca niște *adjective* ce descriu mai îndeaproape figura lui Don Quijote. Acesta-i un șiretlic de-al autorului, pentru a ne face să-i cunoaștem cât mai bine personajul. De aceea anumite cărți cum sunt: *Pe urmele lui Don Quijote* a lui Azorn, sau *Viața lui Don Quijote și a lui Sancho* scrisă de Unamuno, ni se par a fi întrucâtva inutile. Căci ele iau prea în serios aventurile sau partea geografică din relatarea acestora, în timp ce noi ceilalți credem de-adevărat în Don Quijote și suntem încredințați că autorul n-a născocit aventurile decât pentru a-i putea cunoaște mai bine personajul.

Dar cine știe, poate că așa se întâmplă în general cu literatura. Nu știu dacă există chiar și o singură carte - una într-adevăr bună - căreia să-i acceptăm acțiunea, nu însă și personajele. Cred că așa ceva nu se întâmplă niciodată, căci pentru a accepta o carte, trebuie să-i acceptăm eroul principal. Se prea poate să ne închipuim că ne interesează aventurile, dar în realitate ce ne interesează mai mult e eroul romanului.

Așa stau lucrurile și în privința altui important prieten comun al nostru - vă cer scuze că nu l-am amintit încă mai dinainte - e vorba de Sherlock Holmes. Nu sunt prea sigur dacă credem în câinele din Baskerville, cel puțin eu nu, în schimb cred în Sherlock Holmes, cred în Dr. Watson, cred în prietenia dintre ei. La fel se întâmplă și cu Don Quijote, așa, de exemplu, când el ne povestește despre lucrurile stranii văzute în peștera cea adâncă din Montesino. Și totuși pentru mine el rămâne o figură cât se poate de reală. Poveștile n-au nimic extraordinar în ele, nu sunt legate prin nici o acțiune exterioară deosebit de palpitantă, dar într-un anume sens ele sunt ca niște oglinzi, în care îl putem contempla pe Don Quijote.

La urmă, când se reîntoarce în satul său spre a muri acolo, ne e milă de el, pentru că nu putem să nu credem în această aventură a sa. A fost întotdeauna curajos, curajos și atunci, când i-a adresat celui ce-l învinsese, Cavalerul din Luna argintie, următoarele cuvinte: „Dulcinea e cea mai frumoasă femeie din lume, iar eu - cel mai nefericit cavalier de pe pământ.” Și totuși, la sfârșitul vieții el descoperă că întreaga sa viață n-a fost nimic altceva decât o amăgire, o nebunie și de aceea moare în felul cel mai trist, cu convingerea că s-a înșelat.

Am ajuns aici la scena poate cea mai măreață a acestei mari cărți: moartea reală a lui Alonso Quijano. Păcat că știm atât de puține despre el. Nu

ne e prezentat decât pe una sau două pagini, mai înainte să-și piardă mințile. Dar poate că nu-i deloc păcat, căci noi simțim că prietenii l-au părăsit, și, prin urmare, ne poate fi drag nu numai Don Quijote, ci și acest Alonso Quijano. La sfârșit, când Alonso Quijano descoperă cu puțin înainte de moarte că n-a fost niciodată Don Quijote, că Don Quijote nu-i decât o himeră, ne cuprinde tristețea - pe noi, dar și pe Cervantes. Orice alt scriitor ar fi cedat aici ispitei să scrie aceste pasaje cu deosebită „eleganță”. Trebuie să avem însă în vedere că Don Quijote l-a însoțit vreme de mulți ani pe Cervantes și că acum, când bătuse ceasul din urmă al eroului său, Cervantes trebuie să fi avut sentimentul că se desparte de un vechi și iubit prieten. Dacă ar fi fost un scriitor mai prost sau dacă ar fi fost mai puțin impresionat de soarta eroului său, el ar fi recurs la stilul „elegant”.

(Aici chiar că ajung la limita blasfemiei, dacă vă voi spune că înainte de moarte Hamlet s-ar fi cuvenit să ne împărtașească lucruri mai însemnate decât acel „Restu-i tăcere”. Căci astea nu mi se par a fi decât simple vorbe elegante ce sună destul de fals. Îl iubesc pe Shakespeare, îl iubesc într-atât, încât de aceea mă și încumet să afirm așa ceva și să sper că mi-o va ierta. Ce-i drept, aș mai adăuga și că nimeni altul decât Hamlet n-ar fi putut rosti înaintea morții aceste cuvinte: „Restu-i tăcere.” La urma urmei el era un dandy și-i plăcea să se plaseze în centrul atenției tuturor.)

Dar în ce-l privește pe Don Quijote, Cervantes era atât de mișcat de cele întâmplate, încât a scris astfel: „...care, în tânguirile și lacrimile tuturor celor de față”, nu-mi mai amintesc exact fiecare cuvânt din pasajul respectiv, dar sensul este acesta: Alonso Quijano, care „și-a dat duhul, adică a murit.” Ei bine, îmi zic că atunci când Cervantes și-a recitat fraza nu se poate să nu fi observat că ea nu era la înălțimea așteptărilor noastre. Dar mă gândesc că el a observat și că aici se petrecuse un mare miracol. Noi intuim cumva cât de mult regretă Cervantes moartea eroului său și că e la fel de trist ca și noi. Și din această pricină i se poate ierta stângăcia acelei propoziții - o propoziție aparent nu îndeajuns de bine gândită, și care în realitate totuși nu-i nici stângace, nici negândită, ci o fisură prin care putem întrezări ce se petrece înlăuntrul lui Cervantes însuși.

Am sentimentul că poate n-am spus lucrurile cum trebuie, dar ce vreți, sunt și eu un pic cam tulburat, și poate că această tulburare a început cumva ceea ce simt pentru Cervantes și pentru Don Quijote. Cred că lumea va continua să se gândească la Don Quijote, pentru că există aici ceva ce n-am dori să uităm niciodată: ceva ce viața ne oferă uneori, iar altele ne-o ia îndărăt - anume fericirea. În ciuda tuturor avatarurilor lui Don Quijote, cartea ne lasă la urmă un sentiment de fericire. Și știu că Don Quijote va dăruși și pe mai departe oamenilor fericire. Voi cita aici o faimoasă vorbă cam răsufletă, dar se știe că toate vorbele faimoase sunt puțin răsuflete: „Un

lucru frumos înseamnă fericirea pentru totdeauna.”
Și într-un anume fel, *Don Quijote* – lăsând aici deo-
parte faptul că o dată cu trecerea timpului atitudinea
noastră față de această carte a devenit un pic mai
sentimentală - este prin esența sa o sursă de fericire.
Totdeauna am considerat ca pe una din șansele vieții
mele că l-am cunoscut pe Don Quijote.

Note:

*Textul de față, redescoperit relativ recent de Julio Ortega și
Richard Gordon și transcris de pe banda magnetică, reprezintă o
conferință ținută de J.L. Borges în 1968 la University of Texas
din Austin. Textul a fost redactat de „L.I.” păstrându-i-se în parte
caracterul oral. Titlul aparține redacției.

¹În fapt, replica aceasta e rostită abia în actul V de un alt personaj,
care-i strigă lui Peer Gynt: „Nimeni nu moare la mijlocul actului
cinci!” [Nota aparține celor doi editori care au redescoperit textul
conferinței lui J. L. Borges.]

Jorge Luis BORGES

Bibliopsihologie

IMAGINEA BIBLIOTECII ȘI A BIBLIOTECARULUI ÎN RELAȚIILE CU PUBLICUL

Procesul de implementare a noilor tehnologii informaționale a pus biblioteca în situația de a căuta noi modalități de păstrare a rolului său în colectivitate. Automatizarea multor procese în bibliotecă revoluționează concepția despre funcționarea și funcțiile acesteia. Însă nu doar accesul la Internet și deținerea colecțiilor la zi poate reîntregi imaginea unei biblioteci.

În primul rând este determinantă impresia ce o lasă asupra utilizatorului personalul, care trebuie să întrunească nu numai calități ce țin de competența profesională, dar și atitudine binevoitoare, comportament adecvat unei comunicări eficiente. Trebuie să conștientizăm faptul că opțiunea pentru o bibliotecă e determinată, nu în ultimul rând, de amabilitatea și profesionalismul specialiștilor, de receptivitatea față de necesitățile utilizatorilor. În multe cazuri condițiile inadecvate din bibliotecă pot fi compensate de angajați politicoși și binevoitori, și invers: o instituție dotată cu utilaj modern ar putea pierde din imagine din cauza personalului brutal și nerăbdător.

Salariații bibliotecii trebuie să fie accesibili, sincer interesați de doleanțele cititorilor, ceea ce ar permite ca aceștia la rândul lor să se simtă bineveniți. Un comportament grijuliu și plin de atenție față de solicitanți ar putea eclipsa unele lacune din colecții. Cu mult tact pot fi propuse alte titluri în cazul în care publicația solicitată lipsește. Nu trebuie să ne jenăm să oferim asistență cititorilor în situațiile când ei se simt derutați. Deseori ar putea să fie frustrați de avalanșa de informație, neputând să determine care este cea mai potrivită sursă pentru cererea lor. Este de datoria angajaților bibliotecii să le ofere consultații în acest domeniu.

O altă problemă care apare în relațiile cu publicul este neprofesionalismul. Persoanele care intră în contact cu cititorii trebuie pregătite corespunzător și trebuie să aibă abilitatea de a rezolva problemele apărute, de a lua decizii ce țin de preocupările lor, de a face recomandări în privința resurselor și serviciilor. Personalul trebuie familiarizat cu noile echipamente și regulamente pentru a putea răspunde tuturor solicitărilor.

De asemenea este foarte important să dăm indicații corecte și complete când ne referim la alte instrumente de căutare. Utilizatorii se descurajează când sunt purtați prin birouri și li se pun numeroase întrebări. De aceea în relațiile cu publicul extrem de necesare sunt abilitățile de comunicare. Capacitatea de a oferi informații exacte și veridice, facilitează enorm orientarea în colecțiile bibliotecii.

Crearea imaginii unei instituții depinde în mare măsură de etica profesională și cultura comunicării. Aceasta presupune, în primul rând, capacitatea de a înțelege și aprecia psihologia oamenilor, de a reacționa adecvat la starea fiecăruia, de a găsi modalitatea de conversare specifică fiecărui individ în parte. Pentru a comunica la nivel profesionist și pentru a-și îndeplini obligațiunile sale în relațiile cu publicul un bibliotecar trebuie să dea dovadă nu numai de tact și amabilitate, dar și de multă răbdare, indulgență și sensibilitate. Trebuie respectată demnitatea oricărui individ, oricât de naive ni s-ar părea aspirațiile acestuia. E important să nu uităm adevărata noastră misiune – datoria de a servi la nivel cititorul și că anume el trebuie să se bucure de atenție. Utilizatorii sunt partenerii noștri în situația în care ei au libertatea de a alege, de aceea noi suntem obligați de a fi tot mai interesanți pentru a fi aleși. În acest context nu trebuie să neglijăm faptul că timpul cititorului trebuie folosit judicios, tonul conversației să fie calm și relaxat, să păstrăm confidențialitatea solicitărilor în caz de necesitate. Respectând aceste criterii putem fi siguri că vom câștiga încrederea și simpatia publicului.

Orice cititor, oricât de agresiv ar fi, poate fi cucerit cu un zâmbet binevoitor și cu un salut prietenesc. Este important să deținem abilitatea de a asculta cu atenție doleanțele cititorului, fără a-l întrerupe, respectându-i opiniile și manifestând dorința de a-i acorda ajutor. Studiind personalitatea interlocutorului, bibliotecarul poate defini care este calea optimă de abordare a individului, ce depinde, fără îndoială, de vârsta, genul și nivelul intelectual al acestuia.

În procesul de comunicare, destul de complicat și variat, o pondere aparte o deține aspectul neverbal. Aici sunt incluse gesturile, mimica, ținuta, care sunt un emițător elocvent de idei, gânduri și simțuri. Anume aceste nuanțe, toate împreună crează imaginea bibliotecarului și influența sa asupra celor din jur.

În acest context ar putea fi amintite rezultatele sondajului de opinie efectuat printre utilizatorii, sondaj ce vizează exclusiv deontologia profesională.

Așadar 81% din cei intervievați au calificat satisfacătoare amabilitatea salariaților și 19% - nesatisfacătoare. Aproximativ aceleași cifre le-am obținut în cadrul Clubului Tinerilor Bibliotecari, aici raportul fiind de 90% față de 10%. Este evident că la acest capitol mai există obiective nerealizate. În vederea ameliorării situației, membrii Clubului au elaborat o serie de măsuri urgente de îmbunătățire a servicii cititorilor. Aici este inclus, bineînțeles, și principiul ce vizează aspectul etic al activității bibliotecarilor.

Nu trebuie să uităm că totul începe de la etica profesională, de la un personal entuziast. Anume de angajați depinde atmosfera de lucru și eficiența activității. Toți suntem apreciați și evaluați pentru calitățile noastre umane. De bunăvoința noastră depinde imaginea pe care și-o creează oamenii despre noi și instituția în care activăm, iar cultura acestei instituții e definită în legătură cu atitudinea noastră față de muncă și statutul profesional.

Aliona MANDEA

Clio&Byblon

ASPECTE PRIVIND PRESA BISERICESCĂ DIN BASARABIA (1918 - 1940)

Presa bisericească din Basarabia s-a aflat, în această perioadă, la nivelul valoric celei din Vechiul Regat, Transilvania și Bucovina.

Eparhia basarabească a avut încă din 1867 un periodic, la care erau abonate din oficiu toate parohiile și care purta numele de „Revista Eparhială a Chișinăului”. Până la 1872, revista a fost tipărită, paralel, în două limbi: rusă și română, cu litere chirilice. Publicația conținea două părți, dintre care, una oficială. Din anul 1872, ea a apărut numai în limba rusă, până în mai 1917, când i s-a schimbat și numele în „Glasul Bisericii Ortodoxe din Basarabia”¹.

Cea mai importantă revistă bisericească, după 1918, a fost „Luminătorul”, organ oficial al eparhiei Chișinăului și Hotinului, (1918-1944). Originile acestei reviste sunt însă mult mai vechi. Încă din 1890 se ivise o rază de lumină, atunci când episcopul Iacob Piatnițchi, a intervenit pe lângă Sinodul rus, pentru a obține aprobarea tipăririi foilor și broșurilor cu conținut religios-moral pentru luminarea poporului în spiritul creștinesc, nu numai în limba rusă, ci și în română. Tot el a mijlocit la Sinod, pentru a permite și tipărirea cărților de cult în limba română, după modelul cărților de ritual bisericesc, editate în secolul trecut la Chișinău. Au fost aprobate ambele solicitări².

Printre revistele românești din Basarabia, apărute după revoluția rusă din 1905, s-a numărat și „Luminătorul”, „jurnal bisericesc”, una din cele mai statornice reviste din Basarabia. Preoțimea din Basarabia, prin societatea preoțească din Chișinău, Frățimea Nașterii lui Hristos, a intervenit, pe lângă autoritățile superioare bisericești, cu rugămintea de a le aproba tipărirea unei reviste cu caracter religios și moral. Sinodul rus a adus la cunoștința arhiepiscopului din Chișinău, la 20 decembrie 1907, că „rânduiește: a se da dezlegare tipăririi de la anul 1908, prin Sfatul Frățimei Nașterii lui Hristos din Chișinău, jurnalul sub numele de „Luminătorul”, în limba moldovenească, după programa arătată, sub cenzura protoiereului Spiridon Muranevici și cu numirea protoiereului Constantin Popovici și a ieromonahului Gurie ca redactori ai acestui jurnal”. Revista avea un caracter pur religios, așa cum se poate constata din programul ei³.

Episcopul Vladimir a mijlocit la Sinodul rus pentru editarea revistei, iar în rezoluția sa, prin care aducea la cunoștința clerului aprobarea, el a întrebuințat și cuvintele: „Lumina lui Hristos să lumineze pe toți”. De aici și-a luat denumirea revista „Luminătorul”...

Revista a constituit o victorie a curentului românesc în Biserica basarabească. Ea a început să fie editată, din 1 ianuarie 1908, în limba română, dar cu caractere chirilice⁴. În primul număr al revistei, se putea citi un cuvânt al redacției cu o înțeleaptă introducere: „Cel ce umblă ziua nu se poticnește pentru că vede lumina lumii acesteia...”⁵. Revista publică, în continuare, o poezie a lui I. Rădulescu cu titlul „Să fie lumină”, lucrarea preotului Constantin Popovici „Ioan Gură de Aur...”, articolul „Sfântul Ioan Botezătorul”, de misionarul ieromonah Gurie Grosu, apoi „Sfânta aghiasmă de la Bobotează”, de Theodor Inculeț. „Luminătorul” devenise o prezență în toate satele Basarabiei, ba a trecut și Nistrul, luminând în graiul moldovenesc multe cămine până la Bug⁵.

În articolul de fond al acestui număr, erau lăudate râvna și interesul episcopului Vladimir pentru luminarea poporului în limba sa maternă, care „ca un adevărat episcop al Bisericii pravoslavnice, care nu cunoaște numai o limbă, vrednică de o laudă pe Dumnezeu, ci dezleagă tuturor noroadelor creștinești, a face slujbă dumnezeiască în limba lor, a propăvădui evanghelia lui Hristos în limba cunoscută norodului”⁶.

Inițial a fost o revistă lunară, având doi directori: ieromonahul Gurie Grosu și protoiereul Constantin Popovici. Ieromonahul Gurie a contribuit mult la înființarea revistei și a lucrat cu râvnă pentru interesele ei. Însă, din nefericire, prin strădania episcopului Serafim, în 1909, Gurie a fost obligat să părăsească eparhia Chișinăului, fiind numit stareț la o mănăstire din gubernia Smolensk, Rusia.

După directivele și programul dat „Luminătorului”, el trebuia să aibă un caracter popular și să publice articole cu cuprins dogmatic și religios-moral, predici, povestiri din viața sfinților și vechilor creștini, articole cu conținut educativ-creștinesc, poezii cu conținut religios, știri etc. Revista a fost primită cu bucurie atât de cler, cât și de popor, având un număr considerabil de abonați. Bisericile au fost abonate la revistă din oficiu. Imediat după adoptarea deciziei de a se edita o revistă românească, s-au găsit și colaboratori, cei mai mulți fiind preoți în vârstă. Amintim

câțiva din cei mai vechi și mai fideli colaboratori ai „Luminătorului”: Vl. Baltagă, I. Ignatovici, P. Florov, M. Plămădeală, M. Ignatov, Gh. Marinescu, S. Dănilă, Gh. Tudor cu soția, I. Savca, A. Mateevici, I. Friptu, I. Rădulescu, Th. Inculeț ș.a.⁷

La 20 martie 1914, episcopul Serafim a fost transferat la scaunul episcopal din orașul Tver. Episcopii Platon și Anastasie, care au succedat episcopului Serafim, nu au intervenit în treburile redacției revistei. Trecând peste greutățile din timpul primului război mondial și imediat după el, revista a apărut regulat⁸.

Anul Unirii Basarabiei cu România a găsit „Luminătorul” luptând atât pe plan bisericesc, cât și pe cel național. Periodicul a căpătat spre mijlocul anului 1918 și un caracter oficial, necesar, deoarece publicația oficială „Kișinevskie eparhialne vedomosti” și-a încetat apariția în iulie 1917. I-a luat locul, cu numărul 26-27, revista „Bessarabskii țerkovni golos”, care și-a schimbat titulatura în „Golos Bessarabskoi țerkvi”, dar care își va înceta existența în august 1918. Consiliul superior, în ședința sa din 21 decembrie 1918, prezidată de către arhiepiscopul Nicodim Munteanu, a luat în discuție necesitatea tipăririi unei reviste oficiale bisericești. Acest consiliu, la propunerea arhiepiscopului Nicodim, a decis ca „Luminătorul” să rămână organul oficial al eparhiei Chișinăului și datorită faptului că numele revistei era bine cunoscut, i se va mai adăuga și subtitlul „Organul Eparhiei Chișinăului” conținând două părți: una oficială și alta neoficială, ca supliment. Acest consiliu a mai decis ca articolele din partea oficială și cele culturale din supliment să fie tipărite cu litere latine, iar articolele pentru popor din suplimentul lunar cu caractere chirilice. La sfârșitul fiecărui număr se tipărea în paralel alfabetul latin și cel chirilic, pentru ca cititorii să se obișnuiască cu grafia latină⁹.

După Unirea Basarabiei cu România, s-a trecut treptat la alfabetul latin. Până în anul 1922, redacția neoficială a revistei, a fost condusă de către Constantin Popovici, o personalitate proeminentă a culturii românești din Basarabia, iar din 1922, de un comitet de redacție al cărui președinte a fost același Constantin Popovici. Până la Unire și după, „Luminătorul” a jucat un mare rol cultural. Revista a trezit interesul pentru însușirea limbii române și a pregătit, într-o oarecare măsură, clerul din Basarabia pentru Unire¹⁰.

Revista era tipărită lunar în 1200-1300 exemplare, o parte fiind trimise și în străinătate. Cercetând sumarul acestei reviste te surprinde varietatea temelor abordate. Fiind o revistă bisericească, predominau articolele care tratau teologia practică, explicând ritualul. În fiecare număr se regăseau mai multe predici, fie la zile speciale, fie ocazionale. Chestiuni de teologie teoretică se publicau mai puțin, cele mai multe erau traduceri sau prelucrări. Erau inserate fragmente din literatura și poezia religioasă, scrise cu multă măiestrie de câțiva preoți-poeți din Basarabia. Erau tipărite și articole care tratau problemele culturale și disciplinare ale clerului local, precum și dările de seamă ale vizitelor canonice, procesele verbale ale adunărilor preoțimii. Au fost publicate și o serie de

documente vechi slavo-române, privitoare la istoria bisericească, sub îngrijirea renumitului slavist Ștefan Berechet. În partea oficială, vara, se indicau rezultatele finale ale anului școlar din toate școlile teologice secundare din Basarabia. Rubricii Informațiilor, Cronicii și Bibliografiei li s-au acordat mai puțină atenție decât în alte reviste bisericești din alte eparhii. În legătură cu problema sectanților, eparhia Chișinăului publica periodic fascicule în limbile română și rusă, iar mai târziu numai în limba română. Aceste fascicule aveau menirea de a combate rătăcirile sectanților și de ai readuce la credința strămoșească ortodoxă. Au fost tipărite, de asemenea, periodic și unele broșuri¹¹.

După 1918 „Luminătorul” apărea de două ori pe lună pe câte patru coli de tipar, adică 128 pagini în fiecare lună. În fiecare an erau tipărite circa 1000 de pagini. „Luminătorul” a fost mai mult o revistă regională, care oglindea problemele clerului local. N-a avut o *Cronică bisericească*, nici rubrici de *Recenzii și știri*. Totuși a rămas o revistă bună, cu multe chestiuni interesante și utile. Publicația a avut nu numai un caracter pur informativ, ci și unul educativ¹².

Reputatul istoric Nicolae Iorga care a urmărit atent cele ce se petreceau în Basarabia, a remarcat elogios apariția la Chișinău a publicației bisericești-culturale „Luminătorul”. I-a plăcut cuprinsul bogat și divers: eclesastic, cultural-literar al revistei, doctrina ortodoxă, predici, publicarea de „hrisoave”, răspândirea în rândul basarabenilor a cunoștințelor și culturii, întărirea tradițiilor și datinilor românești. A menționat și ajutorul acordat revistei de către episcopul Vladimir¹³.

Acest periodic a întrunit un cerc restrâns de cititori, fiind lecturat, îndeosebi, de preoțimea locală. Importanța revistei pentru Basarabia a fost extrem de mare. Ea a contribuit prin scrierile sale la trezirea conștiinței naționale din Basarabia¹⁴.

„Luminătorul” va apare, cu o singură întrerupere, până în anul 1944. Din acest an revista a fost interzisă de regimul comunist. De abia în 1992 „Luminătorul” a reapărut sub conducerea și osârdia preotului Petru Buburuz.

O altă revistă bisericească de valoare din perioada interbelică a fost „Misionarul”, publicație lunară a „Misieii Ortodoxe Române”. A apărut la Chișinău în anii 1929-1942 sub conducerea secției culturale a consiliului eparhial din Chișinău, cu un bogat mate-

rial privind dogma și metodele de acțiune misionară. Abonamentul anual, pe hârtie velină, era de 300 lei, iar pe hârtie simplă - 220 lei; în străinătate costa 4 dolari¹⁵.

După cum indică și titlul, revista se adresa, în primul rând, populației rurale. Mitropolitul Hrisostonus al Atenei, într-o convorbire întreținută cu preotul misionar eparhial Theodor Rudiev din Chișinău, declara în legătură cu această revistă: „Nu cunosc limba română, însă am început să învăț, ca să pot urmări literatura religioasă a dumneavoastră. Cele ce mi s-au tradus din revista „Misionarul”, de la începutul ei până astăzi, sunt lucruri de mare preț și numai bazat pe aceste considerațiuni îmi iau libertatea de a face această afirmațiune, pe care cred că o vor face toți ortodocșii, care vor avea ocazia să facă cunoștință cu conținutul revistei”. Reținem, în continuare, recomandarea făcută revistei „Misionarul”: „Sfântul Sinod recomandă clerului din Patriarhie ca să o spijine prin colaborare și abonare, spre a-și ajunge scopul pentru care a fost pornită de Arhiepiscopia Chișinăului cu un cald entuziasm creștinesc și cu multe jertfe materiale”.

În aceeași perioadă este notabilă și activitatea ziarului „Glasul Adevărului”, apărut la Chișinău, în anii 1929, 1931-1934, editat de Societatea „Frățimea Nașterii lui Hristos”. De format mic, această revistă cuprindea diferite articole referitoare la viața bisericească și problemele ei: „Despre botezul pruncilor”, „Biserica lui Hristos”, „De ce ne trebuiesc sfintele lăcașuri”, „De vorbă cu bapștii” etc¹⁶.

În Basarabia au existat în anii 1918-1940 și alte publicații bisericești, în afară de cele enumerate mai sus, și anume: „Însemnări creștine”, la Bălți (1937-1940); „Episcopia Hotinului”, foaie oficială, la Bălți (1926-1940); „Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail” (1923-1940) și (1942-1943). Uniunea clerului din Basarabia edita publicația săptămânală „Raza”, care a devenit apoi un „organ de luptă și atitudine românească”.

Studenții de la Facultatea de Teologie din Chișinău au avut propria lor revistă „Studentul” (1928-1933), continuată cu revista „Gândul Neamului” (1933-1934) și cu „Tribuna Tinerimii” (1936-1938). Chiar și elevii Seminariilor Teologice au avut publicațiile lor: „Limba Noastră” la Chișinău, la care au debutat Sergiu Matei Nica și preotul scriitor Alexandru Bardieru; „Luceafărul” la Ismail. Liceul eparhial din Chișinău publica revista școlară „Ghiocci”, unde și-a publicat primele poezii distinsa poetă Magda Isanos. „Revista Societății Istoric-Arheologice Bisericești din Basarabia” și-a continuat apariția sub conducerea neobositului și harnicului profesor Iosif Parhomovici.

La periodicele bisericești s-au remarcat prin colaborările lor: Al. Sevoznicov, Th. Rudiev, Vl. Popovici, G. Grosu, E. Procopan, N. Timuș, P. Mihail, S. Roșca,

A. Bardieru și mulți alții. În mod deosebit, trebuie să consemnăm prodigioasa activitate, pe tărâm cultural, a preotului profesor Vasile Țepordei, originar din Cârpești - Cahul, redactor la publicația „Studentul” (1930-1933), apoi la foaia „Raza” (1931-1938). El a fost considerat, pe bună dreptate, „cel mai de seamă publicist-tribun al Basarabiei românești”¹⁷. Alături de alte nume sonore ale culturii românești, Vasile Țepordei face parte cu cinste din galeria celor mai deosebiți fii ai Basarabiei.

Se impune, prin urmare, concluzia că în perioada 1918-1940 a circulat în Basarabia o presă bisericească de o înaltă calitate.

NOTE:

1. Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului, Chișinău, 1932, p. 21.
2. Iurie Colesnic, Basarabia necunoscută, vol. I, Chișinău, Ed. Universitas, 1993, p. 278.
3. Ștefan Ciobanu, Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă, Chișinău, Ed. Enciclopedică „Gheorghe Asachi”, 1992, P. 234.
4. Iurie Colesnic, op. cit., p. 279.
5. Istoria Basarabiei de la începuturi și până în 1994, București, Ed. Tempus, 1994, p. 239.
6. Ion Nistor, Istoria Basarabiei, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Ed. Glasul Bucovinei, 1993, p. 338.
7. Iurie Colesnic, op. cit., p. 279-280.
8. Ibidem, p. 282.
9. Istoria Basarabiei ..., p. 240.
10. Iurie Colesnic, op. cit., p. 282.
11. Biserica Ortodoxă Română (în continuare B.O.R.), București, nr. 3 (564), 1928, p. 278.
12. B.O.R., nr. 8 (569), 1928, p. 760.
13. Gheorghe Cunescu, Mitropolitul Gurie al Basarabiei - iubitor al cărții românești, în „Telegraful român”, anul 140, nr. 45-48, 1-15 decembrie 1992, p. 6.
14. Ștefan Ciobanu, op. cit., p. 235.
15. Viața Basarabiei, Chișinău, nr. 4, 1932, p. 79.
16. Istoria Basarabiei . . . , p. 240.
17. Mircea Păcurariu, Basarabia. Aspecte din istoria bisericii și a neamului românesc, Iași, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1993, p. 116-117.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

GROSSU, Silvia. *Presa din Basarabia în contextul sociocultural al anilor 1906-1944*, Chișinău, Ed. „Tehnica - INFO”.

Presa basarabească de la începuturi până în anul 1957. Catalog, Chișinău, Ed. EPIGRAF, 2002.

Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste). Tom. II. Catalog alfabetic: 1907-1918. Supliment: 1790-1906, București, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1969.

Vasile SECRIERU

